

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

ANJA OTAVNIK

Mentorica: doc. dr. SANDRA BAŠIĆ - HRVATIN

REGULACIJA PORNOGRAFIJE V SLOVENIJI

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

KAZALO

UVOD	2
1. OPREDELITEV POJMOV	4
1.1. PORNOGRAFIJA	4
1.2. EROTIKA	5
1.3. OBSCENOST	5
1.4. MEJA MED PORNOGRAFIJO IN EROTIKO	6
2. SPOLNOST SKOZI ZGODOVINO	8
3. ŠKODLJIVOST PORNOGRAFIJE IN RAZLOGI ZA NJENO PREPOVED	11
4. PORNOGRAFIJA IN SVOBODA GOVORA	13
4.1. ZAKONODAJA	13
4.2. LIBERALNI IN KOMUNITARISTIČNI PRISTOP	15
5. PORNOGRAFIJA IN OTROCI	16
5.1. KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH	16
5.2. OTROŠKA PORNOGRAFIJA V SVETU	16
6. PORNOGRAFIJA IN INTERNET	19
6.1. ANKETE O KIBERSEKSU IN PORNOGRAFIJI NA INTERNETU	20
7. ZAKONODAJA V SLOVENIJI	23
7.1. ZAKON O MEDIJIH	23
7.2. AVTENTIČNA RAZLAGA 1. IN 3. ODSTAVKA ZAKONA O MEDIJIH	24
7.3. KAZENSKI ZAKONIK RS	26
8. ZAKONODAJA V SVETU	27
8.1. EVROPSKA KONVENCIJA O ČEZMEJNI TELEVIZIJI	27
8.2. DIREKTIVA SE O TELEVIZIJI BREZ MEJA	27
8.3. ZAKONODAJA V NEKATERIH DRŽAVAH	28
9. SAMOREGULACIJA IN OZNAČEVANJE PROGRAMSKIH VSEBIN	30
9.1. SAMOREGULACIJA V SLOVENIJI	30
9.2. SAMOREGULACIJA V NEKATERIH DRŽAVAH	36
10. ANALIZA KLIPING PRISPEVKOV	40
10.1. POU DARKI KOMENTARJEV S POZITIVNIM ODNOSOM DO PORNOGRAFIJE	48
10.2. POU DARKI KOMENTARJEV Z NEGATIVNIM ODNOSOM DO PORNOGRAFIJE	52
10.3. POU DARKI PISEM S POZITIVNIM ODNOSOM DO PORNOGRAFIJE	53
10.4. POU DARKI PISEM Z NEGATIVNIM ODNOSOM DO PORNOGRAFIJE	55
11. UGOTOVITVE	59
ZAKLJUČEK	62
LITERATURA IN VIRI	65

UVOD

Pornografija je v Sloveniji leta 2003 prvič dvignila večji oblak prahu. Takrat so na številnih slovenskih lokalnih in kabelskih televizijskih postajah prenehali predvajati filme s pornografsko vsebino, potem ko je višji inšpektor za področje medijev v Ministrstvu za kulturo Ivan Pal¹ R-kanalu iz Ribnice in podjetju Telemach iz Ljubljane prepovedal predvajati takšen program (prenašala sta program italijanske televizije SCT – Satisfaction Channel TV) in opozoril, da je prepoved po medijskem zakonu absolutna, ne glede na čas predvajanja. Višji inšpektor se je za tak ukrep odločil, ker naj bi televizijske postaje kršile Zakon o medijih, ki pravi, da je prepovedano predvajati pornografske filme in da so erotični filmi lahko na sporedu le od polnoči do pete ure zjutraj. Ob tem se je pojavilo več vprašanj: kje je meja med pornografijo in erotiko, kakšna merila določajo, kaj je erotično, torej dovoljeno, in kdo te kriterije določa? Kmalu po inšpektorjevi odločitvi je poslanec Državnega zbora in nekdanji kulturni minister Jožef Školč v parlamentarni postopek vložil predlog za sprejetje avtentične razlage Zakona o medijih, in sicer določbe, ki se nanašajo na predvajanje pornografije. Tako naj bi bilo določeno, kaj je prepovedano in kaj je dovoljeno predvajati v časovnem pasu od polnoči do petih zjutraj. Temu je sledil ukrep Sveta za radiodifuzijo, ki je skupaj z Ministrstvom za kulturo izpeljal označevanje televizijskih oddaj, ki bi ga morali, kot je to zakonsko določeno, izvajati že od leta 2001. Namen mojega diplomskega dela je bil preučiti, kakšna je regulacija pornografije v Sloveniji. Pri tem sem se osredotočila na medijski odziv na nov način označevanja spornih vsebin, na inšpektorjevo prepoved o predvajanju pornografskih vsebin ter na avtentično razlago prvega in tretjega odstavka Zakona o medijih. Analizirala sem prispevke slovenskih časopisov in elektronskih medijev, ki sem jih dobila v interni bazi Infoklip² Urada Vlade RS za informiranje, in sicer med 14. januarjem 2002, ko se je pred inšpektorjevo prepovedjo glede predvajanja pornografije na to temo v medijih zopet pojavil prispevek, in 20. novembrom 2003, torej skoraj štiri mesece po pričetku označevanja programskih vsebin, ko sem zasledila še zadnje prispevke o tem.

V **prvem poglavju** diplomskega dela najprej predstavim osnovne pojme in njihove različne definicije, v **drugem poglavju** se sprehodim skozi zgodovino spolne reprezentacije, **tretje poglavje** namenjam razlogom za prepoved pornografije, kar v povezavi s svobodo govora predstavim v **četrtem poglavju**. **Peto poglavje** govori o otrocih in mladoletnikih, ki so v mnogih evropskih državah pred neprimernimi vsebinami zakonsko zaščiteni. O problematiki pornografije na internetu spregovorim v **šestem poglavju**, medtem ko v **sedmem** izpostavim slovensko zakonodajo in jo nato v **osmem poglavju** primerjam še z nekaterimi direktivami EU in zakoni, ki jih poznajo druge države sveta.

---

¹Odločbo je inšpektor Pal izdal 7. februarja 2003, na podlagi ovadbe zakoncev Mihič iz Ribnice in drugih.

² Vsi članki, ki jih uporabljam v analizi, so vneseni v interno bazo Infoklip Urada za informiranje, razen revije Stop.

Deveto poglavje diplomskega dela je namenjeno delnim rešitvam, ki jih vidim v samoregulaciji ter prvim poskusom označevanja programskih vsebin na nekaterih slovenskih televizijskih postajah. Predstavim tudi različne načine označevanj televizijskih vsebin v nekaterih drugih državah sveta. V **desetem poglavju** podrobneje analiziram prispevke slovenskih dnevnih časnikov, glavnih elektronskih medijev in lokalnih ter regionalnih medijev, kjer sem hotela ugotoviti, kakšen je bil odziv javnosti in medijev na odločitev medijskega inšpektorja Pala o prepovedi predvajanja pornografije na televiziji, na naknadno avtentično razlago prvega in tretjega odstavka Zakona o medijih in na označevanje vsebin. V zadnjem, **enajstem poglavju**, so predstavljene ugotovitve analize klipov prispevkov.

1. OPREDELITEV POJMOV

1.1. PORNOGRAFIJA

Obstajajo številne različne definicije pornografije, kar kaže, da si pojem pornografije lahko vsak posameznik razlaga po svoje. Razlike gre iskati v posameznikovih različnih izkušnjah, različni vzgoji, v različnem okolju, v katerem živi, kulturi, veri... Že ameriški sodnik Potter Stewart je leta 1964 rekel, da pornografijo zlahka prepozna, ne more pa je definirati (Linz in Malamuth, 1993:1). Nekateri v pornografiji vidijo uničevalko družbene morale in način, kako dehumanizirati žensko, ter jo enačijo z nasiljem, drugi pa v njej vidijo le svobodnejši način izražanja, ki ga ne bi smeli omejevati.

Kako različno lahko razumemo pornografijo, kažejo naslednje definicije:

(*Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ)*, 1979:843) definira pornografijo kot: prikazovanje, obravnavanje spolnosti samo zaradi erotičnega draženja, ugajanja.

(*Veliki slovar tujk*, 2002:908): **pórno** –a m [ang. iz gr., porneía vlačugarstvo iz pórne vlačuga]

1. knjižna, filmska, vizualna in druga dela za izzivanje spolnega vznburjenja; 2. kar je povezano s pornografijo; **porno-** [iz gr., porneía vlačugarstvo iz pórne vlačuga] v zloženkah: vlačuga, vlačugarstvo, npr. pornograf, pornofil; **porno|gráf** –a m [gr.²] pisec, slikar ali drugačen ustvarjalec pornografskih del; ž pornografka, pornografinja; **pornografija** -e ž opisovanje ali prikazovanje spolnih objektov in dejanj brez etične vsebine, namenjeno spolnemu vznburjanju in domišljiji bralcev ali gledalcev; **pornográfski** –a –o ki se nanaša na pornografijo (~ film); opolzek, nečist, umazan, pohujšljiv, spotikljiv.

Podobne definicije so podali tudi mnogi avtorji (več o tem glej Ranković, 1982:28, Šarić v Prelić, 1987:16, Prelić, 1987:16, Satris, 1994:204 in drugi).

Čisto drugačno definicijo pa sta izdelali vodilni teoretičarki antipornografskega feminizma Andrea Dworkin in Catharine MacKinnon, ki pornografijo razumeta med drugim tudi kot »nazorno prikazano eksplicitno spolno podrejanje žensk« (več o tem glej MacKinnon v Naglič, 2001:43).

Za moje diplomsko delo je najpomembnejša definicija pornografije, kot jo vidi inšpektor Pal, ki je do definicije, zapisane v SSKJ, zadržan in se sprašuje, kako lahko v nekem pravnem postopku dokažemo namen draženja (Pal v Grah, Sobotna priloga Dela, 2003:20), zato pravi, da o pornografiji lahko nedvoumno govorimo, če so »v posamičnem prizoru ali sosledju več prizorov (v filmu) jasno vidni spolni organi oseb istega ali različnih spolov med pripravo na spolni odnos, med odnosom v ožjem pomenu besede in neposredno po njem. Pornografski so tudi prizori zadovoljevanja spolne potrebe oz. spolnega draženja s katerikoli delom istega ali drugega telesa, vključno z živalskim, ali s katerikoli predmetom in so pri tem vidni moški ali ženski spolni organi. Vse to pa pod pogojem, da ti prizori niso v vlogi drugega, glavnega sporočila nekega umetniškega dela. Izjema so tudi tovrstni

prizori, ki se predvajajo kot del znanstvenih, poljudnoznanstvenih ali izobraževalnih programskih vsebin, z namenom napotitve, soočenja ali ponazoritve« (Pal v Magu, 2003:9).

Skratka »pornografija je širok pojem, ki ga uporabljamo za opise seksualno eksplicitnih materialov in služi prvotno za seksualno razvnanje« (Zelezny, 1993:469).

1.2. EROTIKA

Beseda erotika izhaja iz grškega boga Erosa in se nanaša na seksualno ljubezen (Linz in Malamuth, 1993:2).

Erotika je definirana kot:

Slovar Slovenskega knjižnega jezika, (1970:599): »ljubezen, ki izvira iz razlik med spoloma« opisovanje, prikazovanje ljubezni.

/.../ »gejevski ali lezbični odnos po tej logiki ne more biti erotičen. Je torej samoumevno pornografski, torej prepovedan?« (Lesničar-Pučko, Dnevnik, 2003:5)

Veliki slovar tujk (2002:303) pa erotiko opredeljuje na sledeč način: **erótika** –e ž [gr.] 1. ljubezensko in spolno izživljanje; *fig.* poltenost; stvari, ki sodijo semkaj, npr. taka pisma, pesmi... 2. ljubezenska spretnost in njena teorija (= ars amandi) 3. ljubezensko pesništvo; **erótičen** –čna –o [nlat. *eroticus* iz gr.*erotikós*] ljubezenski, ki se nanaša na eros, erotiko (~a blodnja, ~a umetnost, ~i film, ~i nagon, ~i spis); **erótičnoseksuálen** –lna –o [iz erotičen + seksualen] ki združuje lastnosti erotičnega in spolnega (~a težnja); **erótik** –a *m* [gr.] ž erotikinja 1. kdor je nagnjen k erotiki 2. kdor opeva ljubezen, pesnik, pesnica ljubezenskih pesmi; **erotizírati** –am *dov.* in *nedov.* [gr. erot] zbuditi ali stopnjevati spolnost.

Kot pravi Prelič, je erotika »skupek čustev povezanih s spolno ljubeznijo« (Prelič, 1987:12). Znameniti francoski filozof Bataille meni, da je »spolno razmnoževanje skupno številnim živalim in ljudem, vendar je samo spolna aktivnost ljudi erotična, ker se erotičnost kot psihološka dimenzija, neodvisna od naravnega cilja – razmnoževanja in skrbi o otrokih –, loči od običajne spolne aktivnosti« (Bataille v Prelič, 1987:12). Tudi Ranković poudarja, da brez ljubezni seksualno dejanje ne more prerasti v erotičnega (Ranković, 1982:32). Dodatna elementa, s katerima definiramo erotiko pa sta estetika in etika (Hergešić v Prelič, 1987:12).

1.3. OBSCENOST

Besede obscenost nikakor ne gre enačiti s pornografijo in erotiko:

Slovar Slovenskega knjižnega jezika, (1970:228): **obscén** –a, -o prid. (ê) knjiž. nespodoben, opolzkec: obsceno govorjenje, pisanje; **obscenost** –i ž (ê) knjiž. nespodobnost, opolzkost.

Veliki slovar tujk (2002:804): **obscén** –a, -o [lat. *obscaenus*] nespodoben, opolzkec (~a literarura).

Prvi amandma ameriške ustave leta 1973 na podlagi primera *Miller v. California* obscenost definira tako, »da zajema večji del, če ne celotno pornografijo« (Baer,1991:835). Gradivo je obsceno, če ustreza naslednjim trem kriterijem: »če povprečna oseba iz sodobne (lokalne) skupnosti meni, da njegov prevladujoči del poziva k pohotnosti; če vsebuje očitno žaljive opise zakonitih spolnih dejanj; in če kot celota ne vsebuje književne, umetnostne, politične ali znanstvene vrednote« (Baer,1991:835, Schachter, 1988:98, Baron, 1987:10, Zelezny, 1993:477, Linz in Malamuth, 1993:8 in drugi) in kot tako ni zaščiten s prvim amandmajem (Zelezny, 1993:469, Linz in Malamuth, 1993:8). Baerova in Zelezny nadaljujeta, da je »Vrhovno zvezno sodišče nadalje definiralo tudi kaj lahko porota označi za očitno žaljivo, vključujoč prikaze ali opise spolnih dejanj, goloto, izločanje in nespodobno razkazovanje spolovil«. Tako Baerova meni, da »četudi vsa pornografija ne ustreza tej definiciji obscenosti, obe kategoriji sovpadata v zadostni meri, da lahko za omejitev pornografije uporabimo obstoječ zakon o obscenosti« (Baer,1991:835).

»V mnogih teoretičnih delih se pornografija proučuje v okviru pojma obscenosti, vendar se s tem problematika pornografskega nekako zamegli, ker pojem obscenost pokriva poleg pornografije tudi širok krog relativno različnih fenomenov kot so: nedostojno, grdo, umazano. Osnovni pomen latinskega termina »obscenus« je: grd, gnusen, nesramen, sramoten, zlovesten.« (Ranković, 1982:27) Ta termin je po Žmegaču »danes skrčen predvsem na pomena nesramen, sramoten, najpogosteje s konotacijo s področja seksualnega vedenja /.../« (Žmegač v Ranković, 1982:27).

1.4. MEJA MED PORNOGRAFIJO IN EROTIKO

Tako kot so mnenja o definicijah teh terminov deljena, so deljena tudi mnenja o tem, kje je meja med pornografijo in erotiko oz., ali ta meja sploh obstaja.

Čeprav je meja med erotiko in pornografijo dokaj zabrisana in relativna, običajno prvo razumemo kot stilizirano, estetizirano prikazovanje seksualnosti (npr. delno ali v celoti razgaljeno telo, ki ni »vulgarno«, nameščeno v eksplicitni, »ginekološki« položaj, penis ni v erekciji, vagina ni penetrirana ipd.), medtem ko s pornografijo navadno označujemo prikazovanje eksplicitnih spolnih aktov (penetriranje v telesne odprtine s penisom ali drugimi »pripomočki«, felacio, cunilinguis in druge spolne prakse), kot tudi pasivno prikazovanje nagega telesa, ki je eksplicitno nestilizirano in neposredno oz. enoznačno referira na spolni akt (npr. penis v erekciji ali ejakulaciji, »odprta« vagina, razgaljanje anusa ipd. (Milohnić, Media Watch, dostopno preko: <http://mediawatch.judmila.org/bilten/seznam/13oglasevanje>) Milohnić nadaljuje, da »če v razpravo o razmejitvi teh načinov prikazovanja spolnosti vključimo estetiko oz. teorijo umetnosti, se že tako in tako fluidna, relativno nestabilna meja med konceptoma še dodatno zabriše« (ibidem).

»Dejansko je prav opredelitev prevladujočega namena, verjetno najuporabnejši determinator pornografskega žanra, za razliko od erotičnih, ki ustrezajo določenim emocionalnim, etičnim oz. moralnim in estetskim normam.« (Šribar, Media Watch, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam/16/analiza/>) Šribarjeva celo meni, da je »poimenovanje erotika za pornografijo simptom potlačene bogaboječnosti in spolnih frustracij, ki individuumu ne dopuščajo psihično kompleksnega odnosa do seksualnosti« (Šribar, Večer, 2003:42) in nadaljuje, da je »erotika v prvi vrsti področje človekovega življenja in človeška sposobnost, pornografija pa je najprej žanr«. Vladajočo obliko pornografskega žanra po Šribarjevi določajo »sledеče globinsko pripovedne karakteristike: neenako spolno razmerje (dominantni moški, pasivno želeče ženske), redukcija seksualnosti na nekaj, kar se znotraj žanra pojmuje kot »gon« (groba neposrednost spolnega osvajanja in spolnega odnosa), neenaka etična razmerja (ponižujoča stereotipizacija Afričanov, Azijk) itd.« (ibidem).

Erotika naj bi tako imela umetniško vrednost, pornografija, ki je kot žanr čisto ponavljanje, nizanje spolnih praks, brez zgodbe, pa ne. Vendar Ranković opozarja, da lahko vsako uspešno umetniško prikazovanje prizora seksualnosti prebudi seksualno domišljijo, odvisno od narave prizora in njegovega gledalca. Ranković nadaljuje, da umetniško prikazovanje seksualnosti ni v tem, ker to prikazovanje ne »vzbudi« seksualne domišljije, ampak v tem, kako jo vzbudi in s kakšno vsebino - pomembna je estetska funkcija (Ranković, 1982:35,36,37).

Iz zgoraj omenjenih stališč lahko povzamem, da se pornografija, ki je prepovedana, od erotike, ki je dovoljena, loči med drugim tudi po tem, da je pornografija eksplicitno prikazovanje spolnosti, brez neke zgodbe, z namenom spolnega draženja, medtem ko naj bi erotiko povezovali z ljubeznijo, kjer gre za estetizirano prikazovanje spolnosti z umetniško vrednostjo (podobno meni tudi Prelić, 1987:14, 37, 38).

2. SPOLNOST SKOZI ZGODOVINO

Čeprav enotna definicija pornografije ne obstaja, veliko avtorjev pojem pornografije umešča v zgodovino. Stari Grki so za pornografe imenovali pisce, ki so pisali o prostitutkah (pórne vlačuga). Današnji pomen pornografije tako ne gre enačiti s pomenom grške besede pornografos, ki ga je imela v antiki (Falk, 1994:186). Pornografska literatura se je torej začela v stari Grčiji. Šele srednji vek je prinesel strogost asketske morale, ko je bilo vse podrejeno veri. Cerkev je leta 1559 po ukazu papeža Pavla IV. izdala spisek prepovedanih knjig – index librorum prohibitorum (Prelić, 1987:88). Označevanje spornih vsebin pa ni iznajdba sodobnih medijev. Med letom 1836 in 1844 so v Franciji v Nacionalni biblioteki ustanovili znameniti oddelek »Pekel« (L'Enfer), da bi bralce obvarovali pred slabimi knjigami. Iz raznih zbirk so pobrali najbolj pohujšljivo erotično literaturo in jo shranili na enem kraju, ki je bil navadnim bralcem nedostopen. Politika črtanja nemoralnih del se je v 19. stoletju razširila in določene knjige so bile označene s kodami, s katerimi so bile klasificirane: Britanski muzej je imel »Zasebni primer«, ameriška Kongresna knjižnica »Delto«, newyorška javna knjižnica je uporabljala pet zvezdic ali pa grško črko »phi«, ki v izgovorjavi oxfordske angleščine zveni kot fie (»fuj«). Največjo tovrstno zbirko pa naj bi imela francoska Bibliothèque nationale. »Pekel« je tako postal veliko več kot skladišče z oznakami D2 za serijo iz leta 1702 ali Y2 za izredno serijo iz leta 1750. Katalog Pascala Pia obsega okoli 1730 naslovov, toda med njimi je že veliko sodobnih ponatisov. Večina teh knjig je bila navadnim državljanom nedosegljiva vse do 1981, ko so založniki začeli s ponatisom. Do danes je vsa literatura postala javna (Darnton, 1994:29). Skratka, nekateri menijo, da bi morala biti »pornografija« omejena na svoj etimološki izvor (pisati o prostitutkah in bi se kot takšna morala razlikovati od erotizma nasploh), drugi so prepričani, da takšno opisovanje spolne aktivnosti vznemirja bralca in tako krši moralo. Postmodernisti pa trdijo, da pornografija ni obstajala, dokler ni bila zanjo izumljena beseda, torej ne prej kot v prvi polovici 19. stoletju (izraz naj bi iznašel Restif de la Bretonne v svoji razpravi o prostituciji *Le Pornographe*, 1769), šele potem je z ukrepi, kakršen je bil ustanovitev »Pekla«, moralni govor o spolnosti lahko definiral kategorijo kot še posebno vredno zatiranja (ibidem). Kot pravi Darnton je težava s takšnimi definicijami, ker se spolne prakse in kulturni tabuji nenehno spreminjajo. V 16. in 17. stoletju nikomur ni prišlo na misel, da bi prepovedal knjige zaradi njihove opolzkosti, kot jo danes označujemo za pornografsko. Religija, ne pa spolnost, je določala meje nezakonitega. Po letu 1789 je pornografija kritizirala aristokracijo, Cerkev in monarhijo. Stoletje se je končalo z znamenitim Markizom de Sodom, ko je pornografija sodila v filozofsko kategorijo. V 19. in 20. stoletju je z Baudelairom in Bataillem spolnost znova postala dobra za misel in doba množične produkcije je naredila iz pornografije stvar množične potrošnje (ibidem). Leta 1967 je Danska sprejela zakon, po katerem je bila tiskana pornografija (samo teksti, ne pa tudi

slike) osvobojena cenzure, leta 1969 pa je ukinjena cenzura tudi za pornografske slike. Tiskana pornografija leta 1971 ni bila več cenzurirana tudi na Švedskem. Po Danski in Švedski se pornografija širi tudi v druge zahodnoevropske države in v ZDA (Ranković, 1982:196,197,198). »Leta 1978 je bila otroška pornografija zapisana v švedski kazenski zakonik, nekaj let kasneje pa tudi medijske vsebine, ki so prikazovale spolno nasilje.« (Jančič, 2002:27) Kot primer reprezentacije spolnosti skozi zgodovino navajam povzetek filmov Škandalozno pero in Ljudstvo proti Larry Flyntu:

- **film Škandalozno pero (Quills, 2001)**

Gre za erotično dramo, v kateri je osrednji lik zgodbe Markiz de Sade³, ki se zaradi opolzkega pisanja nahaja v senatoriju za duševno motene, ki ga vodi mlad opat. Zgodba je postavljena v konec 18. stoletja, v čas, ko je karizmatični Markiz resnično živel in ustvarjal. Njegova dela so veljala za pohujšljiva in polna kritik cerkvene prakse in bila zato prepovedana. Markiz nas popelje v čas giljotine in bičanj, v čas čarovnic in v čas, ko je ljudem prepovedano uživati v sadovih ljubezni in so zato celo ob glavo, sredi belega dne, na glavnem trgu, pred očmi številne množice, tako bogatih kot revnih, tako otrok kot starejših, željnih krvi in trpljenja na smrt obsojenih. Je čas, ko je kaznovanje javno, vsem na očeh kot opomin. Je čas, ko se zdi, da so revni in bogati, ob gledanju spektakla za trenutek enakopravni. Ali, kot bi rekel Markiz, je čas, ko »enim ljudem užitke odvzamejo in jih dajo drugim«. Poosebljanje zla in dvojne morale v filmu predstavlja dr. Royer-Collarde, ki z agresivnim zdravljenjem ali »milostnim dejanjem«, kot sam to imenuje, z mučilnimi napravami zdravi deviantneže družbe, tako da »vzame božje manjše spodrsaljaje, tiste, ki jih je sam opustil in jih popravi z isto močjo, kot če bi urili divjega psa ali konja«. Ko izide Markizovo delo *Justine*, izvod le-tega dospe tudi v roke Napoleona, ki ukaže vse izvode dela sežgati, avtorja pa usmrtiti. Namesto usmrtitve se med pacienti Dr. Royer-Collarda znajde tudi Markiz sam, ki ga je bilo treba ozdraviti perverzних misli. Markiz se je zagovarjal, da ni ustvaril tega sveta, ampak o njem samo piše. »Homo pervesio ali vrsta, ki uspeva v ujetništvu«, kot se je imenoval, je menil, da »v težavnih okoliščinah umetnik cveti«: »Dlje ko me mučite, globlje so zakoreninjena moja načela!«, je dejal, ko se je počutil posiljenega, ker su mu vzeli vse, s čimer bi lahko na papir spravil svoje erotične zgodbice. »Bolj, ko vam prepovedujem, bolj se čutite izzvani«, je bil ogorčen opat, ko se Markiza očitno ni dalo ustaviti, saj je šele zdaj, ko si je moral izmisliti načine, kako svoje misli spraviti v pisno obliko, postal res kreativen. »So vaše obsodbe tako krhke, da ne prenesejo mojih nasprotovanj?«, mu je odgovoril Markiz. Ko razkrijejo, da je mlada deviška perica Madelein tista, ki tihotapi Markizova dela preko surovih zidov umobolnice in tako omogoči, da so tiskana, se dekle brani: »knjige so moja odrešitev«, in nadaljuje, da se v Markizove zgodbe vživi:

---

³ Markiz de Sade (1740-1814) je bil francoski pisatelj, dramatik, filozof. Pisal je erotično-filozofsko literaturo in se tako prekršil zoper moralo. Psihijatrija 19. stoletja je njegovo ime uporabila kot sinonim uživanja v bolečini drugega – sadizem. (vir: www.zofijini.net/online_dialog.htm, 12.11.2003)

»poistovetim se z njegovimi liki, z vsako vlačugo, vsako morilko. Če se ne bi istovetila s tako slabimi ženskami, potem v resnici ne bi bila tako dobra«. Perico v stilu Markizove zgodbe ubije eden od varovancev umobolnice. »Zgodba ga je tako prevzela, da jo je uprizoril«, je opat krivil Markiza. A ta mu ni ostal dolžen: »Kaj, če se kdo utopi, ko poskuša hoditi po vodi? Bi zato krivili Sveto pismo? Mislim, da ne!« Markizu odrežejo jezik in ga tako skušajo »razorožiti« z njegovimi lastnimi perverzными prijemi. A Markiz se ne da in se raje zaduši s simbolom čistosti in moralnosti – majhnim križem, ki ga pogoltne. Umobolnico prevzame inkvizitor Dr. Royer-Collarde, ki ugotovi, da lahko s prodajo Markizovih del obogati in tako postane tiskanje in prodaja erotičnih zgodb primarni vir sredstev omenjene umobolnice. Markizova dela pa nadaljuje mlad opat, ki se s smrtjo perice šele zave, da smo vsi krvavi pod kožo. (več o delih Markiza de Sada glej Bataille v Nye, 1999:383,384,385)

- **film Ljudstvo proti Larry Flyntu (The people vs. Larry Flynt, 1996)**

Larry Flint je v Ameriki in drugod po svetu znan kot goreč zagovornik prvega amandmaja ameriške ustave: svobode govora ter izražanja. In ni naključje, da je bitko za svobodo govora pripeljal celo do Vrhovnega sodišča in zmagal. Film Ljudstvo proti Larry Flyntu nas popelje na sam začetek resnične zgodbe o uspehu Larry Flynta, ki konec prejšnjega stoletja ustanovi revijo Hustler, ki pa ni bila po godu Svetu za spodobno literaturo, zato Flynta zaradi obscenosti in organiziranega kriminala obsodijo. A zgodba se tu šele začne. »Slab okus je kljub vsemu okus«, je menil Flyntov zagovornik in sodniki ter porota so se morali sprijazniti z dejstvom, da če želijo živeti v svobodni državi (Amerika naj bi bila po mnenju večine Američanov zgled demokracije), potem morajo vzeti v zakup njeno ceno – in to je tolerantnost. »Pravice, da sami odločamo, nam ne more nihče vzeti.« »Kaj je bolj opolzko, seks ali vojna?« »Opolzko je, da otroke učimo, da je seks nekaj grdega, umazanega,...« je poudaril Flynt, ki se je skliceval na spolnost kot božji dar, tako pa je pomen in vlogo Boga uporabil v svoj prid, nasproti vernim moralistom, ki so se v imenu Boga borili proti »umazani spolnosti«. Že legendarni George Orwell je nekoč izjavil, da je »svoboda pravica, da poveš ljudem tisto, kar nočejo slišati«, zato se je po besedah Larry Flynta »nesmiselno prepirati o okusu, raje ga priznajmo«. Dolgoletne vojne med Flyntom in sodnimi mlini je bilo konec, ko je sodišče odločilo, da je: »*Glede na prvi amandma pomembno zagotoviti prost pretok idej, svobodo do izražanja misli kot osebno svoboščino in nujno zaradi resnice in družbe nasploh. V javnih zadevah jih štiti prvi amandma.*«

Sprejemljivost spolnih praks se torej spreminja, s tem pa se spreminjajo tudi kulturni tabuji. Pornografija je povezana z moralo, zato so se njeni obrisi skozi zgodovino spreminjali. Pornografija, ki jo kot žanr poznamo danes, je nekaj povsem drugega, kot so jo poznali pred 19. oz. 20. stoletjem.

3. ŠKODLJIVOST PORNOGRAFIJE IN RAZLOGI ZA NJENO PREPOVED

Pristope k opredelitvi pornografije lahko razdelimo na: tradicionalno (konservativno) kritiko pornografije (moralna pozicija), ki je vedno obravnavala spolno eksplicitno gradivo kot gnusno in kot grožnjo moralnemu redu, zato naj bi pornografija družbi škodila, ter na t. i. progresivni pogled, ki ni nikoli dojemal spolnosti kot nevarne same po sebi, temveč kot pozitivno, saj po njihovem mnenju lahko ženske celo osvobodi nekaterih negativnih učinkov »antispolne« kulture, zato kot posebej škodljivo za družbo dojemajo cenzuro (Naglič, 2001:40, Schachter, 1988:95). Radikalne feministke pa so prepričane, da je pornografija sporna, ker ženske popredmeti, razčloveči in razvrednoti. (Kranjc in Mesić, Klin, 2003:7). Mnogi kot eno od oblik negativnih posledic pornografije vidijo v povezavi z nasiljem. S tem neskončnim vprašanjem se ukvarjajo številne raziskave (več o tem glej Kranjc in Mesić, Klin, 2003:9, Donnerstein in Linz, 1986, Christensen, 1987, Gross, 1983, Zillmann in Bryant, 1983, Linz in Malamuth, 1993, Segal, 2000:1113, Garry v Satris, 1994 in drugi). Po mnenju predsednice Sveta za radiodifuzijo dr. Sandre Bašić - Hrvatini, nobena komunikološka raziskava doslej ni dokazala povezave med nasiljem in pornografijo (Bašić - Hrvatini v oddaji Trenja na POP TV, 27.3.2003 in v oddaji Preverjeno na POP TV, 27.5.2003), oz. »komunikologiji kot znanosti doslej ni uspelo dokazati, da dejansko obstaja neposredna povezanost med uporabo medijev in nasiljem v vsakdanjem življenju. Pri tem se je treba tudi vprašati, kaj je nasilje, saj se ne pojavlja zgolj v informativnem, ampak tudi v razvedrilnem programu, risankah in ogasih. Definiranje meje med nasiljem, ki je sprejemljivo, in tistim, ki je škodljivo, pa je zelo težko« (Bašić - Hrvatini na okrogli mizi o Nasilju, pornografiji, medijih in poklicni etiki, 15.5.2003 in v Koren, Večer, 2003:12).

Leta 1970 je Komisija za obscenost in pornografijo (The Presidential's Commission on Obscenity and Pornography), ki naj bi raziskala nevarne vplive pornografije v ZDA, ugotovila, da ne obstaja upravičen razlog, da država neprestano omejuje svobodo odraslih ljudi, saj rezultati raziskave niso potrdili, da bi uporaba ali gledanje izrazito erotičnega materiala igrala ključno vlogo pri kriminalu, seksualnih ali drugih deviacijah kot tudi resnih emocionalnih motnjah. Komisija je celo ugotovila, da liberalizacija pornografije, na primer na Danskem, ne samo da ni vplivala na povečanje protizakonitih dejanj, ampak je prišlo celo, do upadanja posamičnih seksualnih oblik (na primer vojarizem) (Prelić, 1987:119, Kutchinsky, 1987, Einsiedel, 1988:110, Baron in Murray A. Straus v Francoeur, 1994:92,93, Gross, 1983:109, Donnerstein in Linz, 1986:602, Garry v Satris, 1994:213, Gould v Satris, 1994:215, Baron, 1987:12, Zelezny, 1993:476 in drugi). Leta 1986 je Attorney General's Commission on Pornography oz. t. i. Meese komisija vseeno zaključila, da pornografija družbi škodi, kar je naletelo na nemalo kritik (več o tem glej Francoeur, 1994, Baron, 1987, Zelezny, 1993:476 in drugi). Tudi Šribarjeva meni, da »več empirično socioloških in psiholoških raziskav govori o

povezanosti spolnih deliktov s konzumpcijo (predvsem, a ne izključno trde) pornografije kot o sprostitvenih učinkih slednje« ter dodaja, da »dejstvo ne priča nujno o zločinski stimulativnosti pornografije, temveč o pornografiji v službi zadovoljevanja spolnih želja, ki izvirajo iz občutkov premoči ali celo brutalnosti«. Šribarjeva v zvezi s konzumpcijo mehke pornografije še opozarja, da preigrava ne nekakšno nekontaminirano in naravno spolno željo, ampak želeni stereotip in skupaj z njim odnos moške dominacije in ženskega podrejanja« (Šribar, Večer, 2003:41).

O škodljivosti pornografije podrobneje govori tudi Eastonova; kot prvo navaja škodljivo (i) *posnemanje*, v okviru katerega vidi povezavo med pornografijo in spolnimi zločini. Kot rečeno, gre za področje, ki ga je zelo težko dokazati. Nadalje vidi škodo v (ii) *procesu produkcije*, udeleženci naj bi utrpeli fizično oz. psihično škodo. (iii) *Verodostojnost žrtve*: kredibilnost žrtev spolnih napadov v sodnih postopkih. (iv) *Otroška pornografija*: gre za najbolj regulirano področje, saj otroci nimajo možnosti lastne odločitve, tu je potrebno izpostaviti, da je otrokova privolitev neveljavna. (v) *Škoda v okolju*, ki jo Eastonova vidi v posebnih okoljih, t. i. rdečih četrti, kjer naj bi bila pornografija dovoljena. (vi) *Zasebna sfera*: pornografske vsebine naj bi se v večini uporabljale v zasebni sferi, v katero naj država ne bi posegala. Regulacija države na tem področju je dovoljena, ko zadeva pride v javnost. Eastonova se sprašuje, ali je mogoče omejiti različne posege v zasebnost, če povpraševanje ne bi obstajalo? Prav tako ostaja neodgovorjeno vprašanje, ali je dovolj regulacija produkcije, ne pa tudi povpraševanja. (vii) Nadalje Eastonova vidi škodo tudi v *morali skupnosti* (Easton v Breznikar, 2002:31 in zapiski pri predmetu Komunikacijske pravice, Bašić - Hrvatinić, 2001).

Tako so razlogi za prepoved pornografije, kot tudi argumenti proti temu različni in številni. Čeprav to poglavje ne odgovori na vprašanje, ali je pornografija škodljiva oz., ali je pornografija nasilje, pa je pomembno, da je pornografija (ne glede na njene pozitivne ali negativne posledice) umaknjena v posebne programe, torej naj bo getoizirana, a še vedno dostopna za tistega, ki si jo želi. Dostop naj bo torej omejen s posebnimi programi in kodiranjem, tako da do nje nimajo svobodnega dostopa predvsem otroci in mladoletniki, ki si lahko pornografske vsebine napačno razlagajo in lahko utrpijo nepopravljivo škodo v svojem razvoju.

4. PORNOGRAFIJA IN SVOBODA GOVORA

Meja sprejemljivosti določenih vsebin se torej premika, ključno vprašanje na tem mestu pa je, ali je svoboda govora in s tem tudi tiska, univerzalna človekova pravica? Ne poznam države, ki bi imela v svoji ustavi oz. dokumentih zapisano, da izvaja takšno ali drugačno cenzuro, saj je ta v skoraj večini držav prepovedana. Vendar cenzura obstaja in je prisotna v vsaki, še tako demokratični državi. In prav v tem je paradoks demokratičnih družb, da se po eni strani zavzemajo za svobodo posameznika, po drugi strani pa mu to svobodo omejujejo. Ne gre le za omejevanje s strani oblasti, kajti vse pogostejše na medije, predvsem manjše, lokalne, regionalne, vplivajo ekonomski, kapitalski viri, od katerih so finančno odvisni. Tako je pogosta oblika cenzure tudi samocenzura oz. avtocenzura, ki jo je težko dokazati, vendar je pričakovati, da se raven takšne oblike cenzure v demokratičnih družbah zmanjšuje. Po Šetincu je cenzura »skrajni ukrep za ohranitev monopola informiranja in s tem tudi moči«, je »dušenje svobode misli in izražanja« (Šetinc, 1971:777,778). »Vsaka svoboda ima svojo mejo, pojavlja se tam, kjer zadene ob svobodo drugega, pa je človek sočloveku ni pripravljen spoštovati.« (ibidem:779) Šetinc postavlja zanimivo vprašanje, ali »tisti, ki cenzurira, tudi sam ni svoboden« (ibidem:778).

4.1. ZAKONODAJA

Svoboda izražanja, kot temeljna pravica posameznika, je zapisana v številnih dokumentih:

Ustava RS

V Ustavi RS je v 39. členu, ki govori o svobodi izražanja, zapisano, da je »zagotovljena svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in menja. Vsakdo ima pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes, razen v primerih, ki jih določa zakon«.

Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah

Konvencija v prvem odstavku 10. člena pravi, da ima »vsakdo pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje. Ta člen ne preprečuje državam, da zahtevajo dovoljenje za delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij«.

V drugem odstavku pa je zapisano, da »izvrševanje teh svoboščin vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti in je zato lahko podvrženo obličnostim pogojem, omejitvam ali kaznim, ki jih določa

zakon in ki so nujne v demokratični družbi zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, za zavarovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, za preprečitev razkritja zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva«.

Svobodo govora najbolj napadajo feministke, ki si prizadevajo za zakonsko prepoved pornografije ali za to, da bi bili založniki kazensko odgovorni, če bi posiljevalec (ali človek obtožen kakšnega drugega zločina) prepričal poroto, da ga je k dejanju napeljala pornografija. Feministka MacKinnonova je prepričana, da je svoboda govora v Ameriki na lestvici vrednot uvrščena absurdno visoko (Dworkin, 1994:24). Feministke, ki nasprotujejo cenzuri, pa so prepričane, da je cenzura le eno od sredstev države, s katerim še naprej nadzira ženske (Naglič, 2001:42) in, »da bi to lahko zaprlo prostore v raziskovanju, ki jih ženske v iskanju možnosti, da bi se predstavile kot pobudnice spolnosti, še vedno skušajo odpreti. S te perspektive je zadnje, kar bi hotele storiti, fiksirati pomene besed in prisposodob, ne da bi poskusile razumeti njihov družbeni kontekst in občinstva« (Segal, 2000:1114). Negativne posledice cenzure razumejo v smislu »vzdrževanja negativnih stereotipov o ženskah kot podrejenih, kot tistih, ki potrebujejo zaščito, kot spolno pasivnih« in opozarjajo, da se »seksizem ne omejuje samo na spolnost in da pomeni podob ne obstajajo drugače kot v odvisnosti od občinstva in konteksta« (Naglič, 2001:45). A, kot poudarja antiporno feministka MacKinnonova, pojem svoboda v frazi »svoboda govora« pomeni svoboden dostop do žensk, »je svoboda dotikanja žensk«. Zaščitena je pravica moškega, da vsiljuje pornografijo ženski v zasebnosti (MacKinnon v Naglič, 2001:42). Tudi eden od članov komisije (Attorney General's Commission on Pornography), ki je leta 1986 preučevala vplive pornografije, Frederick Schauer, je menil, da si pornografija ne zasluži zaščite Prvega amandmaja, saj naj bi delovala bolj kot pripomoček za seks, namesto oblike izražanja (Baron, 1987:7). Šribarjeva v kontekstu Evropske konvencije o človekovih pravicah pravi, da je pravica do svobodnega izražanja omejena s principom dolžnosti in odgovornosti in tako ni absolutna. »Glede na to, da je konzumpcija pornografije specifična realizacija spolnosti, ni potrebe po socialnih storitvah države v tej smeri (podpiranja brezplačnih in prosto dostopnih pornografskih programih).« (Šribar, Večer, 2003:42)

4.2. LIBERALNI IN KOMUNITARISTIČNI PRISTOP:

Že meščanski razred je v imenu svobodnega nastopanja v javni sferi zahteval na eni strani neomejeno svobodo izražanja, istočasno pa je začel to svobodo omejevati pri stvareh, ki so se dotikale zasebne sfere. Tu ločimo dva pristopa⁴:

Liberalni pristop: S kategorijo svobode govora, izražanja mnenj in stališč je pokrita tudi pornografija, razen, če to škodi drugim osebam, ali če vključuje mladoletne osebe. Če govorimo o svobodi javnega nastopanja, moramo torej pristati na absolutno svobodo. Ljudje smo namreč razumna bitja in sami odločamo o tem, kaj je in kaj ni sprejemljivo.

Komunitaristični pristop: Pornografija je izključena iz javnega nastopanja, saj gre za izključno zasebno sfero, ki je vezana na človekovo intimo. Ta pristop se zavzema za cenzuriranje določenih vsebin. Svoboda nastopanja in izražanja mnenj se nanaša na politično javno nastopanje.

Dworkin opozarja, da »če dopustimo izjeme, neizogibno oslabimo načelo, ne le v določenih primerih, temveč nasploh. Tako svoboda govora, če je univerzalna pravica, prav tako varuje pornografe, ki prodajajo slike golih žensk z razkrečenimi nogami« (Dworkin, 1994:24). »Težko bi rekli, da pornografske slike prispevajo »ideje« na kateri koli duhovni trg«, »a če je svoboda govora temeljna pravica, potem ne sme biti, kakor pri Millu, le sredstvo za doseganje višjih ciljev, temveč temeljno načelo, ki se potrjuje v definiciji človekovega dostojanstva.« (ibidem)

Menim, da je predvsem pomembno, ločiti pornografijo zasebno in javno. Morda pornografija nekemu paru predstavlja sredstvo spodbude, s katerim se razbije monotonost dolgoletne zveze, a tu gre izključno za njuno zasebno stvar. Kot pravi Mill⁵, posameznikova svoboda sega do meje škodovanja drugim. In če se določena populacija ob pornografiji čuti ogrožena, je naša odgovornost, da to upoštevamo. Tu pa se postavlja novo vprašanje, kje postaviti mejo svobodi govora. Je torej univerzalna, ali ne? Ravno zaradi tega, ker je določanje meje med tem, kaj je sprejemljivo in kaj ne, problematično, vidim možno rešitev v samoregulaciji.

---

⁴ (povzeto po zapiskih pri predmetu Komunikacijski sistemi, Bašić - Hrvatinić, 2001)

⁵ dostopno preko: www.sbaza.net/index.php?način=znanost&z1=7&z2=0&gradivo=4, 11.12.2003

5. PORNOGRAFIJA IN OTROCI

Otroci so posebna skupina, ki je skoraj v vseh državah zakonsko zaščitena pred pornografijo. Nasprotniki pornografije se pogostokrat zavzemajo za njeno omejevanje oz. regulacijo predvsem zaradi vpliva, ki ga ima na otroke in mladoletnike.

5.1. KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH

v 34. členu obvezuje podpisnice, da bodo varovale otroke pred vsemi oblikami spolnega izkoriščanja in zlorabljanja in da bodo uvedle ustrezne ukrepe, s katerimi bodo preprečile:

- (a) napeljevanje ali siljenje otroka h kakršnikoli nezakoniti spolni dejavnosti;
- (b) izkoriščanje otrok v prostituciji ali drugih nezakonitih spolnih dejavnostih;
- (c) izkoriščanje otrok v pornografskih predstavah in gradivih.

V prvem členu je zapisano, da je otrok vsako človeško bitje, mlajše od 18 let, razen, če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej.

5.2. OTROŠKA PORNOGRAFIJA V SVETU

Množične kritike je junija 2000 sprožila odločitev italijanskega Vrhovnega sodišča, da tisti, ki se ukvarja z otroško pornografijo le za lastne potrebe in ne za prodajo, ni storil kaznivega dejanja. Za spolno zlorabo mladoletnikov gre šele, ko takšna pornografija prinese zaslužek, je odločilo prizivno sodišče v Rimu (vir: STA, 2.6.2000). Marca, istega leta, je poljski parlament sprejel osnutek zakona, ki prepoveduje kakršnokoli obliko pornografije in kaznuje z zaporno kaznijo do petih let izdelovanje in prodajo pornografskih slik ali dokumentov⁶ (vir: STA, 3.3.2000). Leta 1978 je bil v ameriškem Kongresu sprejet zvezni zakon zoper spolno izkoriščanje mladoletnikov, ki je prepovedal proizvodnjo, razpečevanje in posest otroške pornografije. Leta 1980 so podobne zakone sprejeli tudi na Danskem in drugod po zahodni Evropi, leta 1982 pa so bile na Nizozemskem natisnjene še zadnje revije z otroško pornografijo v komercialni distribuciji (Modic in drugi, Mladina, 2003c:22). Leta 1982 je Vrhovno zvezno sodišče v ZDA otroško pornografijo razlagalo kot »dejanje, ki vizualno opisuje spolno vedenje z otroki pod določeno starostjo«. Ta starost je različno določena v posameznih državah ZDA, kot tudi drugod po svetu (Regan v Scarre, 1989:182). Tako nekatere države postavljajo starostno mejo za spolno privolitev 18 let, spet druge pa 16 let (Regan v Scarre, 1989:183). Razpečevanje

---

⁶ Nasprotniki zakona so med drugim trdili, da v poljski zakonodaji ni točne definicije, kaj naj bi pornografija bila. Prvotni osnutek zakona je predvideval zaporno kazen do desetih let za izdelovalce in distributerje pornografskih podob, predlagana definicija pornografije, ki so jo kasneje ovrgli, pa se je glasila "podoba spolnih organov med spolnim aktom". (vir: STA, 3.3.2000)

otroške pornografije je kaznivo v Belgiji, Nemčiji, Franciji, Kanadi, Avstriji, Veliki Britaniji, Švici, na Danskem, Finskem, Švedskem, Japonskem in v ZDA. Kazni se gibljejo od največ šest mesecev zaporne kazni na Danskem, do dve leti na Finskem, Švedskem in v Avstriji, pa vse do deset let v Kanadi in petnajst let v Belgiji in ZDA. V večini teh držav je kazniva tudi posest otroške pornografije (Matos in drugi, Mladina, 2003c:24). Pred leti je bila v Franciji predlagana zakonodajna sprememba, ki je predvidevala kazen v primeru posesti otroške pornografije, a je bila zavrnjena. Prav tako je bila restriktivnejša zakonodaja predlagana tudi v Španiji, a še ni sprejeta. Posest otroške pornografije je od leta 2000 kazniva tudi na Hrvaškem (Matos in drugi, Mladina, 2003c:24).

Sodelovanje otrok v pornografskih materialih je škodljivo za »njihovo psihološko, emocionalno in mentalno zdravje«, ki lahko privede do »depresije, nagnjenosti k samomoru, občutka sramu in krivde, odtujitve od družine in sovrstnikov ter močnega akutnega strahu« (Regan v Scarre, 1989:183). Otroška pornografija je nedvomno kriminalno dejanje, ki zahteva še večji nadzor in strožje kazni. Sporno pa je tudi, da je pornografija dostopna otrokom in mladoletnikom, ki večino svojega časa preživijo pred TV ekrani; »Slovenska⁷ raziskava, kot tudi tuje, kažejo, da otroci, sicer odvisno od starosti, dneva, letnega časa itd., gledajo televizijo od 20 do 36 ur na teden«. »Večina slovenskih otrok v izbiri preživljanja prostega časa postavlja gledanje televizije na prvo mesto«, gledajo jo okoli 3,5 ure na dan (Erjavec in Volčič, Delo, 1999:12). Velikokrat je televizija nadomestilo za varuško, kar pomeni, da otrok gleda programe nenadzorovano, zato je še kako pomembno, da v času, ko je največ možnosti, da bo otrok gledal televizijo, na sporedu ni vsebin, ki bi lahko škodile njegovemu zdravemu razvoju. »Večina staršev (80,2 odstotka) otrokom ne postavlja pravil, katere oddaje smejo gledati in katerih ne. Samo trije odstotki staršev slovenskih osnovnošolskih otrok redno nadzorujejo, kaj njihovi otroci gledajo na televiziji. Majhen vpliv (1,1 odstotka) imajo na gledanje televizijskega programa tudi učitelji.« (ibidem) »V obdobju odraščanja imajo še posebej močan vpliv mnenjski voditelji v otroških in mladinskih skupinah. Prav tako televizija na vedenje otroka ne vpliva kratkoročno, marveč dolgoročno. Vsak dan znova nas uči, kaj je v družbi sprejemljivo, kakšne vrednote vladajo v njej, kako naj se obnašamo kot moški in ženske, kako se razrešujejo problemi (spori na televiziji se v večini primerov razrešijo z nasiljem) itd. Vpliv ni neposreden in ne vpliva uniformno na vse množično občinstvo, temveč je omejen z osebnostnimi, socialnimi in kontekstualnimi dejavniki.« (ibidem)

Morda predstavljajo večji problem kot televizija, videoteke in trafike, kjer si mladoletniki lahko brez nadzora sposodijo pornografske filme, ali pa kupijo tiskane publikacije, ki vabijo z izložb trafik. Slovenija žal še ni ratificirala dveh mednarodnih dokumentov: izbirnega protokola h konvenciji o

---

⁷ V okviru projekta otroški parlament je Zveza prijateljev mladine Slovenije s pomočjo dr. Karmen Erjavec in Zale Volčič (FDV) jeseni 1998 analizirala medijske navade 9700 osnovnošolskih otrok iz vse Slovenije.

pravicah otrok glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije ter protokola h konvenciji OZN o mednarodnem organiziranem kriminalu za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, ki ju je OZN sprejel v letu 2000. Slovenija ju je sicer podpisala, ne pa tudi ratificirala. »To pa pomeni, da je boj proti otroški prostituciji in pornografiji ter trgovanju z ljudmi veliko manj učinkovit, kot bi bil, če bi omenjena dokumenta ratificirali«. (Lorenčič, Dnevnik, 2003b:3)

O spolnosti se premalo pogovarjamo tudi v šoli, kjer bi otrokom vsekakor morali približati to področje. Jančičeva na primer, v svojem diplomskem delu *Mladi in pornografija v medijih*, navaja zanimiv podatek, da so bili spolnost in medsebojni odnosi od petdesetih let dalje vključeni v šolski sistem na Švedskem in da je tako po nekaterih študijah za švedsko mladino prav šola prvotni vir informacij o tej temi. Jančičeva še izpostavlja, da je »iz pokazateljev razvidno, da pri mladih v drugih državah, ki imajo dostop do pornografije, v šolskem načrtu pa nimajo izobraževanja o spolnosti oz. medsebojnih odnosih, pornografija igra pomembno vlogo kot vir informacij« (Jančič, 2002:27). Tudi hrvaški sociolog in profesor sociologije spolnosti na Filozofski fakulteti v Zagrebu dr. Aleksander Štulhofer pravi, da »pornografija spolnost pogosto prikazuje enodimenzionalno in nerealno, zato so vsebine, s katerimi jo hočejo demistificirati, na primer na Švedskem in Nizozemskem, vključili v obvezni program spolne vzgoje«, na enak način pa bi morali po besedah Štulhoferja ravnati tudi današnji starši (Štulhofer v Zemljič, Večer, 2003:42).

Sama vidim paradoks med, na eni strani zakonskimi zaščitami otrok kot posebne skupine, po drugi strani pa skupino majhnih ljudi, ki jim ni omogočeno podati svojih mnenj in želja. S tem, ko otroke ščitimo do te mere, jih istočasno zatiramo in jim ne nudimo prostora, kjer bi lahko izražali svoja stališča. Otroci bi morali aktivneje sodelovati tudi pri oblikovanju televizijskih programov, predvsem tistih, ki so namenjeni njim samim. Na žalost jih na prvo mesto postavljamo le kot potrošnike oz. kot najbolj privlačno ciljno skupino pri ustvarjanju profita.

6. PORNOGRAFIJA IN INTERNET

Pornografska industrija v svetu narašča, predvsem z razvojem interneta. Predsednik upravnega odbora Ponudnikov interneta Slovenije Darko Bulat pravi, da imajo ponudniki interneta že v svojih splošnih pogojih zapisano, da niso odgovorni za vsebine, ki jih posredujejo (v oddaji Preverjeno, POP TV, 27.5.2003). Prikazovanje pornografskih filmov je omejeno z Zakonom o medijih, v nasprotju s pornografijo na internetu, ki je dostopna 24 ur na dan. Nekateri vidijo rešitev v spletnih filtrih, ki naj bi najmlajšim onemogočili dostop do neprimernih strani, vendar se pri tem pojavlja težava, ko se za nedolžnimi gesli skriva pornografsko gradivo in ga filter ne zazna oz., ko filter zadrži tudi navadne spletne strani, tudi take z izobraževalno vsebino.

Svet Evrope in Sklad Združenih narodov za pomoč otrokom (UNICEF) sta leta 2001 v boju proti otroški pornografiji na internetu uporabila tudi novo *Evropsko Konvencijo proti informacijskem kriminalu*, ki vsebuje posebno poglavje o otroški pornografiji. Ta države podpisnice obvezuje, da sprejmejo zakone proti zlorabam na internetu in ukrepe za prepoved produkcije, prenosa, pridobivanja in posedovanja slik otrok, ki so udeleženi v seksualnih prizorih (vir: STA, 21.11.2001). Ameriško vrhovno sodišče v New Yorku je aprila leta 2002 razveljavilo določili Zakona o preprečevanju otroške pornografije, ki ga je kongres sprejel leta 1996. Zakon je bil sprejet z namenom preprečevanja izkoriščanja otrok z računalniško pornografijo, vendar pa so bila njegova določila, sodeč po odločitvi Vrhovnega sodišča, preširoka, saj so prepovedovala tudi nekatere legitimne načine izražanja⁸ (vir: STA, 17.4.2002). Maja leta 2002 je tričlanski sodni senat v ameriškem mestu Philadelphia izdal mnenje, da je Zakon o zaščiti otrok pred internetom (Children's Internet Protection Act)⁹, ki ga je leta 2000 podpisal takratni predsednik Clinton, neustaven. Omenjeni zakon je bil že tretji poskus kongresa, da omeji dostop ameriškim otrokom in mladoletnikov do pornografije

---

⁸ Sporni zakon so izzvali zagovorniki svobode govora v sodelovanju z ustvarjalci pornografije, ker je prepovedoval vsako vizualno upodobitev mladoletnikov v spolno izrazitih dejanjih in položajih. Koalicija za svobodo govora je zatrjevala, da zakon nedopustno posega tudi v navidezne upodobitve spolnih dejanj mladoletnikov, kot je na primer film z igralci, ki so odrasli, delujejo pa kot mladoletniki. Večina sodnikov je sprejela njihov argument. V veljavi pa je ostalo določilo zakona, ki prepoveduje polteno predelavo nedolžnih podob otrok, na primer sestavljanje pravih fotografij z dodajanjem golega telesa in širjenje po internetu. (vir: STA, 17.4.2002)

⁹ Tožniki, med katerimi je bila tudi Zveza za državljanske svoboščine, so bili z odločitvijo sodišča zadovoljni, saj je pomenila odpravo novega poskusa omejevanja svobode govora. Zavrženi zakon je od javnih knjižnic zahteval, da v računalnike vgradijo posebne filtre za blokiranje dostopa do nedostojnih strani. Sodišče je sprejelo argument nasprotnikov zakona, ki so trdili, da sodobna tehnologija ne zmore blokirati dostopa zgolj do pornografskih spletnih strani, ampak spotoma blokira tudi dostope do strani, ki niso povezane s pornografijo in med drugim vsebujejo različne informacije o homoseksualnosti in celo o raku na dojkah. Poleg ugotovitve, da tehnologija blokiranja dostopa zajema preširoke vsebine, je sodišče razložilo, da obstajajo drugi načini za omejevanje dostopa otrok do pornografskih vsebin, na primer, prisotnost staršev pri brskanju po internetu, ali pa, pisno dovoljenje staršev za dostop njihovih otrok do interneta v knjižnicah. (vir: STA, 1.6.2002)

na internetu. Vendar tudi ta, tako kot prejšnja dva¹⁰, ni preстал ustavne presoje. Sodišče je menilo, da je internet odprt javni forum in zato morajo imeti vsakršni omejitveni posegi zelo natančno določene meje (vir: STA, 1.6.2002). V Veliki Britaniji, na Nizozemskem in v ZDA imajo organizacije oz. t. i. civilne nadzornike, ki spremljajo ponudbo na internetu. Tako na primer britanska skupina *Internet Watch Foundation* (IWF) v primeru, da spletna stran s vsebino krši britanske zakone, o tem obvesti pristojne oblasti in ponudnike internetnih storitev. IWF lahko celo zahteva odstranitev nezakonite strani (Merljak, Delo, 2003:4). Vse kaže, da se je tudi to področje začelo urejati, o tem priča tudi Konvencija o kibernetiski kriminaliteti, ki je nastala pod okriljem Sveta Evrope. Omenjena konvencija je pri nas še v postopku ratifikacije (Lorenčič, Dnevnik, 2003a:2,3). (več o kibernetiski konvenciji dostopno tudi preko: <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Word/185.doc>).

6.1. ANKETE O KIBERSEKSU IN PORNOGRAFIJI NA INTERNETU

Ker v Sloveniji o pornografiji praktično nimamo raziskav, sta Franc Trček in Matej Kovačič na osnovi vprašanj iz WWW raziskave Raba interneta v Sloveniji '98 (v nadaljevanju RIS'98), ki se nanašajo na erotiko in pornografijo v kibernetickem prostoru, analizirala odnos slovenskih uporabnikov interneta do tega področja v kibernetickem prostoru (Trček in Kovačič, 2000:1069, dostopno tudi preko <http://www.2arnes.si/ris/v971/wwwrr/>). Avtorja raziskave poudarjata, da anonimnost kibernetiskega prostora zagotavlja potrebno varnost številnim spolnim manjšinam, ki si na tak način zagotavljajo varni prostor za medsebojno komunikacijo, saj si ga drugače, v nenaklonjenih fizičnih okoljih ne morejo zagotavljati (ibidem:1071).

Pomembnejše ugotovitve raziskave (povzeto po Trček in Kavčič, 2000)¹¹:

- **Uporaba erotičnih strani**

Med 2586 anketirancev jih večina (46,7 odstotka) erotične vsebine na internetu obiskuje občasno. Aktivnejših uporabnikov tovrstnih strani (pogosta in redna uporaba) je le okrog 10 odstotkov. Na sklop vprašanj o erotiki in pornografiji je nadalje odgovarjalo 330 anketirancev. Večina anketirancev (76,3%) na erotične vsebine naleti in jih obišče le občasno, število aktivnih uporabnikov tovrstne vsebine pa je sorazmerno majhno (15,2 odstotka), enako velja tudi za članstvo anketirancev v

---

¹⁰ Leta 1996 je bil sprejet Zakon o dostojnosti v komunikacijah, po katerem bi bil zločin objavljati pornografijo tam, kjer lahko do nje pridejo otroci. Vrhovno sodišče je potrdilo odločitev prvostopenjskega in zakon hitro spoznalo za neustavnega. Kongres je znova poskusil leta 1998 z zakonom, ki je ponudnikom spletnih strani naložil, da od uporabnikov zahtevajo številke kreditnih kartic ali druge dokaze o starosti, s čimer so otrokom le nekoliko otežili delo, nikakor pa ne preprečili dostopa do neprimernih strani. Zvezno prizivno sodišče je zakon zatolklo, Vrhovno sodišče pa ga je deloma potrdilo in vrnilo v ponovno obravnavo na sodišče prve stopnje. (vir: STA, 1.6.2002)

¹¹ avtorja opozarjata na vprašljivost iskrenosti odgovorov anketirancev, ker pa je šlo za tematski sklop, ki so ga anketiranci prostovoljno lahko izbrali ali zavrnili, sta sklepala, da odstopanja v smeri višjih deležev dejanskih uporabnikov niso pretirana

domačih in tujih erotičnih servisih. Anketiranci, ki so odgovarjali na vprašanja v filmskem sklopu, ki je bil eden od sklopov znotraj WWW RIS '98 raziskave, so ocenjevali vsečnost filmskih žanrov (na lestvici od 1-sploh mi ni všeč, do 5-zelo mi je všeč). Erotični film so ocenili s povprečno oceno 3,01 (N=241), pornografski film pa s povprečno oceno 2,92 (N=242). Da filmov tega žanra ne gledajo, je pri erotičnem filmu izjavilo 28 anketirancev, pri pornografiji pa 51 anketirancev, kar kaže, da anketiranci pornografijo vrednotijo bolj negativno kot erotiko. Kot poudarjata avtorja raziskave pa bi bilo za bolj natančne analize potrebno raziskati, kaj je tista ločnica, ki po mnenju anketirancev ločuje erotični od pornografskega filma.

- **Odnos do spolnosti in erotike na internetu**

Avtorja ankete pravita, da analiza kaže, da so erotične vsebine na internetu za anketirance visoko sprejemljive, nesprejemljive pa so oblike ekstremne pornografije in dostop pornografskih vsebin mladoletnikom. Anketiranci v kibernetnem seksu ne vidijo grožnje klasični spolnosti v fizičnem prostoru in tudi virtualne nezvestobe ne enačijo z nezvestobo v fizičnem prostoru. Visoko sprejemljiva pa je tudi pornografija brez pedofilije.

- **Cenzura**

Večina vprašanih oz. okoli 38 odstotkov meni, da cenzura interneta ni potrebna, sledijo jim tisti, ki menijo, da naj to področje nadzirajo uporabniki interneta sami oz. t. i. civilno-družbene iniciative, oboji se jim zdijo pomembnejši kot posamezni represivni organi države. Avtorja pravita, da rezultati kažejo na to, da pornografija v očeh aktivnih uporabnikov interneta ni problematična. Anketiranci se v splošnem ne strinjajo s prepovedjo erotičnih vsebin in pornografije na internetu, znotraj tega pa so erotične vsebine malo bolj sprejemljive. Visoko nesprejemljivi so ekstremni primeri pornografije na internetu, ki bi jih po mnenju anketirancev morali strogo preganjati, menijo tudi, da na straneh Matkurje ne bi smeli navajati strani s pornografsko vsebino, vendar se večini anketirancev, tako avtorja, oglaševanje s tovrstno vsebino ne zdi sporno. Trček in Kovačič za primerjavo navajata, da so za anketirance nacistične strani bistveno bolj nesprejemljive kot »navadna« pornografija ali erotika, kar po njunem mnenju kaže na »dokaj antixenofobično orientacijo anketiranih slovenskih uporabnikov interneta«.

- **Kaj je pornografija?**

Podatki kažejo, da anketiranci (N=1079) različno dojemajo, kaj je pornografija. Kot bi lahko pričakovali, so na prvem mestu fotografije spolnih odnosov z mladostniki ter fotografije golih mladostnikov, sledijo pa druge oblike »ekstremne« pornografije kot je sodomija, incest,... Fotografije heteroseksualnih spolnih odnosov so šele na devetem mestu in jih večina tako ne uvršča v pornografijo. Fotografije moških homoseksualnih spolnih odnosov so prej uvrščene v pornografijo kot fotografije ženskih homoseksualnih spolnih odnosov. Avtorja sta zaključila, da sodeč po rezultatih,

lahko rečemo, da aktivni uporabniki interneta na Slovenskem, definirajo kot pornografske vsebine: pedofilijo, sodomijo in incest, torej oblike, tako avtorja, ki jih širša populacija pojmuje za družbeno deviantne, socialno patološke in so tudi urene z zakonodajo. Kot sprejemljivo starostno mejo akterjev, ki so prikazani na erotičnih fotografijah in filmih pa anketiranci običajno postavljajo polnoletnost (18 let), nekoliko manj pa tudi 16 let. (ibidem:1080).

Na FDV so leta 2000 izvedli anketo, v kateri so uporabnike interneta spraševali o omejevanju dostopa do pornografskih vsebin. V anketi je sodelovalo 658 anketirancev, od tega 65 odstotkov moških in 35 odstotkov žensk. 61,6 odstotka vprašanih je menilo, da bi bilo potrebno ekstremne primere pornografije, kot je na primer pedofilija, preganjati. 52,4 odstotka je menilo, da bi bilo treba sodno preganjati tudi hranjenje takšnega materiala. 34,3 odstotka anketirancev je menilo, da bi bilo potrebno otrokom in mladoletnikom do 16. leta prepovedati dostop do pornografije na internetu. 83,8 odstotka je bilo mnenja, da bi bilo treba prepovedati fotografije spolnih odnosov z mladoletniki, 82,6 odstotka pa, da bi bilo potrebno prepovedati že fotografije golih otrok in mladoletnikov (Merljak, Delo, 2003:4, dostopno tudi preko: <http://www.2arnes.si/ris/v971/wwwir/>).

POP TV na svoji spletni strani (www.24.com) objavlja ankete o aktualnih vprašanjih. O pornografiji sta bili izvedeni dve anketi. Tako je 1805 anketirancev, v času med 19.2. in 20.2.2003, odgovarjalo na vprašanje *Ali vas je motilo, da so nekateri kabelski operaterji v nočnem času predvajali pornografske filme?* 10 odstotkov vprašanih je odgovorilo, da jih je to motilo, 88 odstotkov anketiranih to ni motilo, 2 odstotka anketiranih je bilo neopredeljenih. 4486 anketirancev pa je med 26.3. in 29.3.2003 na vprašanje *Ali ste gledali pornografske filme, dokler so jih predvajali na televizijskih sporedih?*, odgovorilo: redno 19 odstotkov, pogosto 16 odstotkov, občasno 31 odstotkov, redko 17 odstotkov in nikoli prav tako 17 odstotkov.

Kot zanimivost naj navedem še rezultate spletne ankete oddaje Tednika na TV Slo (13.2.2003) (www.rtv.slo.si/tednik/), v kateri so anketiranci na vprašanje, *Ali gledate pornografijo na TV (N=207)* z 81,16-odstotnim deležem odgovorili pritrdilno, 18,84 odstotka anketiranih pa nikalno. V oddaji Trenja na POP TV (27.3.2003) (www.pop-tv.si/_stalne/trenja18.htm) pa je od 24.323 anketirancev (76 odstotkov) po telefonski anketi odgovorilo, da jih predvajanje porno filmov po polnoči ne moti. 24 odstotkov je bilo takih, ki jim je to moteče.

Ko govorim o internetu, je potrebno poudariti, da slovenski Kazenski zakonik svetovnega spleta ne omenja, zato v Sloveniji gledanje tega gradiva na internetu ni kaznivo. Tudi po Zakonu o medijih za elektronske publikacije (kamor sodi tudi internet) veljajo le člani od 1. do 56. člena, kamor pa očitno ne sodi tudi 84. člen, ki omejuje sporne vsebine kot je pornografija.

7. ZAKONODAJA V SLOVENIJI

7.1. ZAKON O MEDIJIH

V **84. členu Zakona o medijih**, ki govori o zaščiti otrok in mladoletnikov, je navedeno, da:

- (1) televizijski programi ne smejo predvajati prizorov neupravičenega oz. pretiranega nasilja, pornografije ali drugih oddaj, ki bi lahko resno škodovale duševnemu, moralnemu ali telesnemu razvoju otrok in mladostnikov.
- (2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka, se lahko ob upoštevanju osnovnih estetskih in moralnih kriterijev, ki jih sprejme izdajatelj, v skladu z načelom objektivnega poročanja o resničnih dogodkih, prikazujejo prizori nasilja v poročilih in aktualno-informativnih oddajah.
- (3) Ob upoštevanju kriterijev iz prejšnjih odstavkov lahko televizijski programi od 24. do 5. ure predvajajo tudi programske vsebine, ki vsebujejo prizore nasilja in erotike.
- (4) Programske vsebine iz prejšnjega odstavka morajo biti jasno in razumljivo označene z vizualnim simbolom, pred začetkom njihovega predvajanja pa mora biti objavljeno akustično in vizualno opozorilo, da niso primerne za otroke in mladostnike do 15. leta starosti.
- (5) Določbe tega člena se smiselno uporabljajo tudi za radijske programe.
- (6) Pristojni minister lahko prepíše dodatne ukrepe za varstvo otrok in mladoletnikov v skladu s tem zakonom.
- (7) Ukrepi iz prejšnjega odstavka se lahko nanašajo tudi na varstvo otrok in mladoletnikov pred razširjanjem vsebin iz tega člena prek tiskanih medijev in elektronskih publikacij.

Predvidena kazen za tovrstne kršitve znaša po **129. členu Zakona o medijih** najmanj 2,5 milijona tolarjev za pravno osebo in najmanj 350.000 tolarjev za odgovorno osebo.

Slovenska zakonodaja tako omejuje erotične vsebine, ki jih lahko mediji predvajajo v poznih nočnih urah, popolnoma pa prepoveduje pornografijo, vendar pa moram tu izpostaviti, da Zakon omenja pornografijo le v prvem odstavku, kasneje pa ne več, tako tudi ne definira, kaj pornografija sploh je, zato so poslanci Državnega zbora sprejeli avtentično razlago prvega in tretjega odstavka, ki naj bi določila, kaj je dovoljeno in kaj ne.

7.2. AVTENTIČNA RAZLAGA PRVEGA IN TRETJEGA ODSTAVKA 84. ČLENA ZAKONA O MEDIJIH, ki ga je Državni zbor sprejel 18. junija 2003:

»V skladu s *prvim odstavkom* 84. člena Zakona o medijih je prepovedano predvajanje programske vsebine, ki lahko resno škodi duševnemu, moralnemu ali telesnemu razvoju otrok in mladoletnikov, in sicer je prepovedano predvajanje prizorov neupravičenega nasilja, kot je mučenje ljudi in živali in podobno, pornografije kot je zoofilija¹², nekrofilija¹³, pedofilija¹⁴, sadomazohizem, sadizem¹⁵, posilstvo in druge vsebine odvratnosti in nasilja v pornografiji ali drugih oddaj, ki lahko resno škodijo duševnemu, moralnemu ali telesnemu razvoju otrok in mladoletnikov.

Besedilo *tretjega odstavka* tega člena pa se razlaga tako, da so programske vsebine iz tega odstavka programske vsebine, ki lahko škodijo duševnemu, moralnemu ali telesnemu razvoju otrok in mladoletnikov in je zato njihovo predvajanje omejeno na čas med 24. in 5. uro, da jih ti v pretežni meri oz. v večini ne bi mogli videti. Med te programske vsebine se uvrščajo vse oddaje s prizori spolnosti in nasilja, ki jih je moč uvrstiti znotraj družbeno sprejemljivih estetskih in moralnih kriterijev in katerih predvajanje v skladu s *prvim odstavkom* tega člena ni prepovedano.«

Avtentično razlago zakona so poslanci sicer z večino potrdili, a jim vseeno ni uspelo postaviti ločnice med erotiko in pornografijo. Lahko bi rekli, da pri določanju primernosti vsebine ne gre več za ločnico med pornografijo in erotiko, ampak za mejo med družbeno sprejemljivimi oblikami in skrajnimi oblikami pornografije. Tudi skupina nevladnih organizacij in nekatere posameznice so na ministrico za kulturo Andrejo Rihter naslovile odprto pismo (Večer, 30.7.2003, dostopno tudi preko: http://www.mirovni-institut.si/slo_html/novosti.htm), v katerem so nasprotovale avtentični razlagi, saj naj bi takšna razlaga zlorabljala zakon. Podpisnice omenjenega pisma menijo, da »avtentična razlaga pojmuje v zakonu termin pornografije z nadaljno obrazložitvijo le-te tako, da vključi le skrajne oblike pornografskega žanra, s tako interpretacijo pa je iz prvega odstavka 84. člena zakona izključena najbolj pogosta, prevladujoča oblika pornografije«. Omeniti moram, da podpisnice pisma nikjer ne opredeljujejo, kaj naj bi bila prevladujoča oblika pornografije. Je to heteroseksualen spolni odnos med žensko in moškim, je to ženska z več partnerji, kar je pogosta oblika pornografije, je to homoseksualen spolni odnos,...? Podpisnice nadaljujejo, da »avtentična razlaga natančneje opredeljuje terminsko omejeno dovoljene vsebine, o katerih govori tretji odstavek obravnavanega člena, kot programske vsebine, ki lahko škodijo duševnemu, moralnemu ali telesnemu razvoju otrok in mladoletnikov; te vsebine pa v

---

¹² zoofilija je spolno občevanje z živalmi

¹³ nekrofilija je spolno občevanje z mrtvimi

¹⁴ pedofilija je spolno občevanje z otroki oz. mladoletniki

¹⁵ sadomazohizem, sadizem: gre za prizore spolnosti, pri katerih se partnerja trpinčita, ponižujeta in si povzročata bolečine

sklopu reprezentacij seksualnosti v skladu s črko zakona veljajo za erotiko«. Podpisnice, med njimi tudi Renata Šribar, celo menijo, da »84. člen Zakona o medijih po avtentični razlagi vladajoče oblike pornografije potemtakem ne obravnava oz. jo implicitno uvršča med erotiko: avtentična razlaga, namesto da bi definirala pojem pornografije in določila instanco razsojanja v mejnih primerih, povečuje pomenske nejasnosti, ki so, kot rečeno, v nekaterih primerih mogoče. S to potezo postaja 84. člen Zakona o medijih nekosistenten in nelegitimen ter neučinkovit glede na svoj izvorni pomen« (Šribar, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam17/mpolitika/print.html>). Podpisnice še dodajajo, da je »odveč opozoriti, da je pornografija, ki obstaja poleg svojih skrajnih žanrskih oblik, nekaj povsem drugega od »prizorov erotike«, o katerih govori tretji odstavek 84. člena Zakona o medijih«, zato je po njihovem mnenju »avtentična razlaga nelegitimna, ker manipulira zakon«. »Take politične odločitve, kot je obravnavana, imajo škodljive učinke na prevladujoče dožemanje pornografije v družbi, hkrati pa namesto namena, ki ga ima omenjeni člen, torej zaščite otrok in mladoletnikov, uresničujejo interese pornografske industrije in njenih mediatorjev.« Podpisnice so še opozorile, da so »še posebej sporne v okviru EU«, ker »dokumenti EU obravnavajo pornografijo kot družbeni pojav, za katerega velja tendenca povečanega nadzora« (iz pisma).

Sama menim, da avtentična razlaga resnično opredeljuje le skrajne oblike pornografije in če je po zakonu pornografija prepovedana, bi potemtakem morale biti prepovedane vse njene oblike. Sedaj pa imamo zakon, ki prepoveduje pornografijo in imamo avtentično razlago zakona, ki prepoveduje le skrajne oblike pornografije. Poleg tega se tu pojavlja nova nedorečenost glede prizorov nasilja, ki bi lahko resno škodili otrokom in mladoletnikom, saj prvi odstavek omenjene razlage take prizore prepoveduje, tretji pa jih omejuje le časovno, torej po polnoči. Prav tako ni jasno, kateri prizori spolnosti in nasilja so družbeno sprejemljivi v okviru estetskih in moralnih kriterijev. Popolnoma razumljivo je, da ima vsak posameznik svoj pogled na tovrstne prizore in govoriti o nekem družbeno univerzalnem pogledu je nesmiselno. Tako me je pri avtentični razlagi zmotilo še nekaj drugega, in sicer del besedila, ki govori o »drugih vsebinah odvratnosti«. Menim, da beseda »odvratnost« ne sodi v zakonsko besedilo, saj gre za izključno subjektivno mnenje posameznikov, zato bi bilo bolj primerno, če bi besedo odvratnost iz besedila izpustili.

Čeprav se v diplomskem delu podrobneje ne ukvarjam z oglaševanjem, pa naj vseeno navedem, da je v prvem odstavku **49. člena Zakona o medijih** določeno, da tudi oglasi, katerih pretežno ciljno občinstvo so otroci, ali v katerih nastopajo otroci, ne smejo vsebovati prizorov nasilja, pornografije in drugih vsebin, ki bi lahko škodovale njihovemu zdravju ter duševnemu in telesnemu razvoju, ali kako drugače negativno vplivale na dovtetnost otrok.

7.3. KAZENSKI ZAKONIK RS

187. člen Kazenskega zakonika RS v prvem odstavku pravi, »Kdor osebi mlajši od štirinajst let, proda, prikaže ali z javnim razstavljanjem ali kako drugače omogoči, da so ji dostopni spisi, slike, avdiovizualni ali drugi predmeti pornografske vsebine, ali ji prikaže pornografsko predstavo, se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporem do dveh let.«

V drugem odstavku: »Kdor zlorabi mladoletno osebo za izdelavo slik, avdiovizualnih ali drugih predmetov pornografske vsebine, ali jo uporabi za pornografsko predstavo, se kaznuje z zaporem od šestih mesecev do pet let.«

V tretjem odstavku: »Enako se kaznuje kdor proizvede, razširi, proda, uvozi, izvozi ali drugače ponudi pornografsko gradivo, ki prikazuje mladoletne osebe, ali kdor poseduje tako gradivo z namenom proizvodnje, razširjanja, prodaje, uvoza, izvoza ali drugačnega ponujanja.«

V četrtem odstavku: »Če je bilo dejanje iz drugega ali tretjega odstavka tega člena storjeno v hudodelski združbi za izvrševanje takih kaznivih dejaj, se storilec kaznuje z zaporem od enega do osmih let.«

V petem odstavku pa: »Pornografski material iz drugega, tretjega in četrtega odstavka tega člena se vzame ali njegova uporaba ustrezno onemogoči.«

Potrebno je izpostaviti, da Zakon o medijih in Kazenski zakonik nista usklajena. Kot je ob inšpektorjevi prepovedi predvajanja pornografskih vsebin pojasnila sedanja ministrica za pravosodje in nekdanja generalna državna tožilka Zdenka Cerar, tožilec tedaj ni posredoval, ker v Kazenskem zakoniku ni definirana pornografska vsebina in ker ni bil ugotovljen naklep. Cerarjeva je še dodala, da lahko prevzamemo splošno definicijo, ki pravi, da je pornografija »slika ali avdiovizualen prikaz spolnega akta ali nekega dejanja, kjer so ljudje goli in kjer potekajo spolne intimnosti. Namen je, ali vzbujanje erotičnega draženja ali zadovoljevanje nekih spolnih misli na individualnem področju« (Albreht, 2003:2). Nedefiniranje oz. poljubno definiranje pojmov pornografije in erotike, več kot očitno predstavlja problem. Zanimivo pa je, da tožilstvo ni ugotovilo naklepa, s čimer inšpektor Pal, ki je izdal prepoved, očitno ni imel problemov. Predsednica Sveta za radiodifuzijo dr. Bašić - Hrvat¹⁶ pa s tem, ko se sprašuje, kako bi se tožilstvo odzvalo, če bi zaradi predvajanja pornografije državo tožil otrok oz. mladoletnik, ki naj bi ga država pred spornimi vsebinami zaščitila, odpira novo vprašanje.

---

¹⁶ pogovor z dr. Sandro Bašić - Hrvat, dne 5.4.2004

8. ZAKONODAJA PO SVETU

8.1. EVROPSKA KONVENCIJA O ČEZMEJNI TELEVIZIJI

7. člen *Evropske konvencije o čezmejni televiziji*, ki govori o odgovornosti izdajateljev televizijskih programov zahteva, da:

(1) vse sestavine programov naj po načinu predstavitve in vsebini spoštujejo človekovo dostojanstvo in temeljne pravice drugih.

Še zlasti ne smejo:

(a) biti nespodobne in zlasti ne vsebovati pornografije;

(b) po nepotrebnem poudarjati nasilja ali morebiti vzbujati rasnega sovraštva.

(2) Nobene sestavine programov, ki bi lahko škodljivo vplivale na telesni, duševni ali moralni razvoj otrok in mladostnikov, ne smejo biti uvrščene v program takrat, ko jih zaradi časa oddajanja ali sprejemanja verjetno lahko gledajo.

(3) Izdajatelj televizijskega programa zagotavlja, da so v poročilih pošteno predstavljeni dejstva in dogodki, in spodbuja svobodno oblikovanje mnenj.

8.2. DIREKTIVA EU O TELEVIZIJI BREZ MEJA

Naš Zakon o medijih se je zgledoval po 22. členu Direktive o televiziji brez meja, ki določa, da »morajo države članice sprejeti primerne ukrepe, da zagotovijo, da televizijske oddaje, ki jih oddajajo organizacije pod njihovo jurisdikcijo, ne vsebujejo nobenih takih programov, ki bi lahko resno škodovali psihičnemu, duševnemu ali moralnemu razvoju mladoletnikov, še posebej programov, ki vsebujejo pornografijo ali neupravičeno nasilje. Ti ukrepi naj se razširijo tudi na druge programe, ki bi lahko škodovali psihičnemu, duševnemu ali moralnemu razvoju mladoletnikov, razen v primerih, ko je z izbiro ustreznega časa oddajanja ali s katerimkoli tehničnim sredstvom zagotovljeno, da mladoletniki takih oddaj v normalnih pogojih ne morejo slišati ali videti« (Blažič, 2003:5). Evropski svet je sprejel tudi priporočilo, ki državam priporoča sistem regulacije, v obliki sodelovanja oblasti, industrije, izdajateljev in uporabnikov, z namenom vzpostavitve pravil ravnanja. Bistveni element teh pravil je zaščitni sistem označevanja vsebin (Albreht, Delo, 2003:2, dostopno tudi preko <http://www.obs.coe.int>). Po besedah inšpektorja Pala, tiste programe, ki jih naš Zakon o medijih označuje kot programe z erotično vsebino, omenjena direktiva opredeljuje kot druge programe, ki bi samo utegnili škoditi razvoju, in morajo biti predvajani tako, da jih otroci in mladoletniki ne morejo slišati ali videti ter biti opremljeni z dodatnim opozorilom pred predvajanjem programa (Albreht, Delo, 2003:2). Tako Evropska konvencija kot tudi Direktiva EU, pa ne navajata ure, ko naj bi bilo dovoljeno predvajanje sporne vsebine. To je prepuščeno podpisnicam samim.

8.3. ZAKONODAJA V NEKATERIH DRŽAVAH

V svetu je področje pornografije praviloma regulirano s posebnimi členi zakonodaje:

Avstrija: Je ena redkih držav, ki ima poleg določb o pornografiji, zapisanih v Kazenskem zakoniku, še poseben zakon o pornografiji, v katerem je določeno, da se kaznuje, kdor zavestno ponuja ali prepušča mladini izpod 16. leta pornografski material, oz. z razstavljanjem ali kako drugače omogoča, da se z njim seznanijo večji krog oseb izpod 16. leta starosti. Tudi Zakon o avstrijskem državnem radiu (ORF-Gesetz) med splošnimi načeli določa, da se mora pri takih oddajah z izbiro časa oddajanja ali z drugimi ukrepi poskrbeti za to, da jih mladoletniki na običajen način ne morejo slišati ali videti. Nekodirani programi s pornografsko vsebino morajo biti opremljeni z zvočnimi ali vizualnimi opozorili, in to tekom cele oddaje. Omeniti pa je potrebno tudi Zakon o zasebni televiziji, ki prav tako obravnava področje pornografije (Blažič, 2003:5,6). **Francija:** V Kazenskem zakoniku obstajata dve določbi, ki se nanašata na pornografijo. Kaznuje se snemanje in prenašanje podob oz. prizorov mladoletnikov s pornografskim značajem teh podob oz. prizorov, uvažanje, izvažanje in transportiranje takega materiala, prenašanje pornografskega materiala nedoločenemu krogu oseb preko telekomunikacijskih sredstev ter posedovanje takega materiala. Na zakonodajnem področju delovanje posameznih medijev urejajo vladni dekreti, obstaja pa tudi Zakon o preprečevanju in zatiranju seksualnih prestopkov ter zaščiti mladine (ibidem:7,8,9). **Italija:** Pozna poseben organ imenovan »Oblast za zagotovila v komunikacijah«, ki izvaja naloge po smernicah EU, in sicer na področju telekomunikacijskega trga in avdiovizualne deregulacije. Omenjeni organ ima polna pooblastila za nadzor nad televizijskimi programi in za zagotavljanje, da njihova vsebina ne škoduje mladoletnikom. Italijo zavezuje Direktiva EU o televiziji brez meja (ibidem:9). **Nemčija:** Posredovanje pornografskih materialov je urejeno v 184. členu nemškega Kazenskega zakonika, ki za starostno mejo postavlja 18 let (dostopno tudi preko: www.dz-rs.si). Nemčija pozna tudi Zakon o razširjanju mladini nevarnih pisanj in medijskih vsebin ter Zakon o nemškem radiu, ki med drugim določa, da niso dovoljene oddaje, ki so pornografske oz. očitno lahko resno ogrozijo moralno otrok oz. adolescentov (Blažič, 2003:9,10). **Velika Britanija:** Zakon o oddajanju določa podlage za delovanje Komisije za standarde oddajanja. Med dolžnosti te državne komisije spada tudi sestava kodeksa o predvajanju programov z vsebino povezano s spolnostjo, pa tudi o standardih okusa in dostojnosti nasploh. Komisija, na katero se lahko neposredno vlagajo pritožbe v zvezi s posameznimi programi, nadzira poleg domače tudi tuje programe, ki se jih lahko spremlja na ozemlju Velike Britanije. Zakon o kazenskem sodstvu in sodnih službah iz leta 2000 določa spremembe in dopolnitve nekaterih določb Zakona o zaščiti otrok iz leta, Zakona o kazenskem sodstvu iz leta, Zakona o video snemanju ter še nekaterih drugih (teritorialno omejenih) zakonov. Kot kaznivo dejanje se smatra dejanje fotografiranje, dajanje dovoljenja za fotografiranje, razširjanje, razkazovanje, oglaševanje in posedovanje fotografij z namenom razširjanja,

pri čemer gre za nespodobne fotografije otrok izpod 16 let starosti. S fotografijami so izenačene tudi fotografije v elektronskih medijih. Po zakonu o kinematografih so lokalne skupnosti obvezane, da otrokom preprečijo ogled neprimernih filmov, kar velja tudi za prodajo in izposajo filmov na videokasetah. Omeniti velja tudi posebno Neodvisno komisijo za televizijo, ki nadzira zasebne televizijske postaje, jim izdaja in odvzema dovoljenja za oddajanje, postavlja standarde oddajanja in skrbi za zaščito otrok. Člane komisije imenuje državni sekretar za kulturo, medije in šport (ibidem:12,13). **Nizozemska:** Zakon o medijih določa, da televizijski programi ne smejo predvajati takih vsebin, ki bi lahko resno škodovali psihičnemu, duševnemu ali moralnemu razvoju mladoletnikov izpod starostne meje 16 let. Obstajajo tudi izjeme, ki so povezane z izpolnjevanjem določenih formalnih pogojev (ibidem:10,11). **Švedska:** V Kazenskem zakoniku je opredeljeno kaznivo dejanje otroške pornografije ter javno razkazovanje pornografskih slik, ki lahko povzročijo vznemirjenje javnosti, pa tudi kdor drugim po pošti ali kako drugače samoiniciativno dostavlja pornografske slike. Zakon o radiu in televiziji določa, da morajo biti programi, ki vsebujejo prikaze pornografije, bodisi predhodno najavljeni z zvočnim opozorilom ali pa morajo imeti opozorilno besedilo, ki se ves čas prikazuje na ekranu. Taki programi ne smejo biti predvajani v času in na način, ki omogočata precejšnjo verjetnost, da jih bodo gledali otroci, razen če se predvajanja ne da argumentirati na kaki drugi podlagi. Če je tak program vseeno predvajan, posebna vladna agencija oceni, ali je šlo za kršitev. Državna Komisija za oddajanje pa preiskuje vse (tudi lokalne) radijske in televizijske programe, pa tudi tuje programe, ki jih lahko spremljajo na Švedskem ter o morebitni kršitvi obvesti vladno agencijo (ibidem:11,12). **Kanada:**¹⁷ Z zakonodajo se regulira produkcija, distribucija, uvoz, izvoz kakršnegakoli materiala, ki vsebuje otroško pornografijo. Medijem je prepovedano tudi posredovanje medicinskih, psiholoških informacij (pri poročanju s sodišč, o nesrečah), ki vsebujejo prikazovanje posamičnih delov telesa. **ZDA:**¹⁸ Pornografija je regulirana s prvim amandmajem ameriške ustave. Ameriška zakonodaja loči med tremi oblikami pornografskega materiala: predvajanje odkritega spolnega dejanja, zaščita javne morale in materiali z umetniško, estetsko, politično vrednostjo. V prvih dveh primerih je kriterij mnenje povprečnega državljana moralnih in kulturnih vrednot, ki prevladujejo v družbi, v tretjem primeru pa o prepovedi odloča ekspertna oseba. Pornografija se prepoveduje, če škoduje drugemu; posebne klavzule znotraj zakonodaj ščitijo otroke in druge udeležence v pornografiji; prepoved distribucije pornografskih materialov, ki vsebujejo nasilje.

---

¹⁷ Povzeto po zapiskih pri predmetu Komunikacijske pravice, Bašić - Hrvatinić, 2001.

¹⁸ ibidem

9. SAMOREGULACIJA IN OZNAČEVANJE VSEBIN

9.1. SAMOREGULACIJA V SLOVENIJI

Ker je meja med sprejemljivimi in nesprejemljivimi vsebinami težko določiti, vidim možno rešitev tega problema s pomočjo samoregulacije. Menim, da zakonodaja ne more določiti meje, ker gre za kompleksno vprašanje, ki ga je potrebno obravnavati širše. Tako naj mediji oz. izdajalci programov mejo v skladu z odgovornostjo do gledalcev postavijo sami z avdiovizualnimi opozorili, ki opozarjajo, ali je določena vsebina primerna oz. neprimerna za otroke in mladoletnike. Nočni programi, ki se dotikajo spolnosti, naj bi tako imeli izključno erotično vrednost.

»Parental guidance (PG) je nabor znakov, s katerimi televizijske hiše po svetu označujejo programske vsebine glede na primernost za ogled otrok in mladostnikov. Gre za sistem označevanja, ki staršem služi kot vodilo pri izbiri programskih vsebin za otroke. Slovenija se je državam z usmeritvami za starše pridružila v začetku poletja 2003.«¹⁹ (spletna stran Sveta za radiodifuzijo, v nadaljevanju SRDF)

»Kot lahko preberemo v poročilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Ekonomskemu in socialnemu komiteju in Regijskemu komiteju z dne 14.12.1999, je uresničevanje načela proporcionalnosti v programski regulaciji avdiovizualnih medijev odvisno od možnosti nadzora gledalcev in gledalk nad programom. V primeru torej, ko program ni zakodiran, je lahko poseg države radikalen in razmišljanje o škodi operaterja ni dejavnik, ki bi smel vplivati na pravno proceduro« (Šribar, Media Watch, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam/16/analiza/>).

Z označevanjem oddaj izdajatelj opozarja na oddaje, ki vsebujejo prizore nasilja in erotike. »V nekaterih državah je zadeva še natančnejša: označujejo tudi oddaje, ki vsebujejo prizore, ki vzbujajo strah, oddaje, v katerih gre za diskriminacijo ali zlorabo alkohola, drog...« (Bašić - Hrvatinić v Stopu, 2003:14). Žal naša zakonodaja ne predvideva »posebnega telesa, ki bi vnaprej pregledalo celotno produkcijo in določilo, kaj je primerno in kaj ne« (ibidem). »Namesto tega smo skupaj z Ministrstvom za kulturo in televizijskimi hišami, sklenili dogovor, ki temelji na t. i. »samoregulaciji.« (ibidem) Samoregulacija pomeni, da morajo »izdajatelji programa sami poskrbeti, da se nekatere programske vsebine, ki so predvajane v času, ko jih gledajo otroci in mladoletniki, označijo s posebnimi znaki« (ibidem).

---

¹⁹ Svet za radiodifuzijo je projekt označevanja 2. julija 2003 podpisal s petimi "izdajatelji TV programov": TV Slo, POP TV, Kanal A, TV Pika in TV3). Nepokrito je še vedno ostalo področje kablinskih operaterjev, zato je Ministrstvo za kulturo pozvalo Združenje kablinskih operaterjev k označevanju spornih vsebin.

Za označevanje oddaj poznajo v svetu "posebne komisije, ki so sestavljene iz zdravnikov, psihiatrov, socialnih delavcev, staršev, ki se ukvarjajo s tovrstnim pregledovanjem in označevanjem oddaj, pri nas pa so to nalogo dobili uredniki posameznih redakcij, zaradi česar je zadeva zelo osebna" (novinarica Dakič v Stopu, 2003:14).

Kot je zapisano na spletni strani SRDF, je »označevanje kombinacija pravne podlage in samoregulativnega dokumenta«. Dogovor namreč določa »glavne smernice glede zaščite otrok in mladoletnikov, vsebuje pa tudi enotno vizualno podobo znakov (trikotnika za programske vsebine, priporočljive za ogled otrok in mladoletnikov do 15. leta starosti v prisotnosti staršev ali starejših oseb ter kroga za programske vsebine, ki niso primerne za ogled otrok in mladoletnikov do 15. leta starosti)«. Vsebine, ki naj bi jih otroci gledali v spremstvu staršev ali starejših oseb, saj jim ti lahko podajo razlago prizorov in so kot rečeno označene s trikotnikom, po predlogu SRDF vsebujejo škodljive elemente kot so: »nasilje, erotični prizori, zloraba alkohola in drog, strah, diskriminacija«.

Kaj vsebuje dogovor? (povzemam po podatkih SRDF):

»Dogovor vsebuje osem točk, osem vsebinskih sklopov, ki nadgrajujejo zakonska določila:

(1) programske vsebine, predvajane med 5. in 24. uro²⁰, naj bodo sprejemljive za splošno občinstvo, vključujoč otroke in mladoletnike do 15. leta. Prej kot je programska vsebina na sporedu, bolj naj bi bila primerna za otroke in mladoletnike do 15. leta, ki gledajo televizijo sami – brez spremstva staršev ali starejših oseb.

(2) Programske vsebine z nasilnimi ali erotičnimi vsebinami naj bodo označene z jasno vidnima, razumljivima in prepoznavnima vizualnima simboloma in sicer krogcem za programske vsebine, ki zaradi prizorov nasilja in erotike niso primerne za otroke in mladoletnike do 15. leta starosti in trikotnikom za programske vsebine, ki vsebujejo elemente nasilja in erotične prizore, ki so za otroke in mladoletnike primerni samo, če televizijo gledajo v spremstvu staršev ali starejših oseb, ki jim lahko podajo razlago prizorov.

(3) Pri presoji o izbiri oznake naj bodo izdajatelji poleg erotike in nasilja posebej pozorni tudi na zlorabo alkohola in drog, strah, diskriminacijo in preklinjanje v programskih vsebinah, ki bi jih utegnili gledati otroci in mladoletniki do 15. leta starosti. Navedena določila veljajo tudi za animirane programske vsebine.

(4) DOLOČILA GLEDE POJAVLJANJA ZNAKOV

predstavitveno obdobje:

Znaki naj se na TV ekranu pojavljajo celoten čas predvajanja programske vsebine dokler ne bodo oznake prisotne tudi v sporedih tiskanih medijev. Potem se lahko preide na 10-minutno pojavljanje na začetku predvajanja programske vsebine in za isto časovno obdobje po vsaki prekinitvi (oglasni blok ali druga vrsta prekinitve) v zgornjem levem ali desnem kotu televizijskega zaslona (odločitev

---

²⁰ »Večina evropskih držav ima to uro postavljeno okrog desete ali enajste ure zvečer. Takrat zelo resno predpostavljamo da otroci ne gledajo televizije.» (Bašić - Hrvatinić v Družini, 2003)

posameznega izdajatelja), v tiskanih medijih pa ob vsaki napovedi v to kategorijo umeščene programske vsebine; ob napovednikih naj bo kratka razlaga pomena znakov.

Pred začetkom predvajanja programskih vsebin z nasilno ali erotično vsebino naj bo objavljeno 5-10 sekundno akustično in vizualno opozorilo, v katerem je z obrazložitvijo predstavljen krogec za programske vsebine, ki niso primerne za otroke in mladoletnike do 15. leta starosti in trikotnik za programske vsebine z elementi, ki so za otroke in mladoletnike do 15. leta primerni samo, če televizijo gledajo v spremstvu staršev ali starejših oseb, ki jim lahko podajo razlago prizorov. Predvajanje opozorila je za obveščanje gledalcev ob uvedbi znakov v poskusnem obdobju zaželeno tudi, ko ni na sporedu programske vsebine z nasilnimi ali erotičnimi vsebinami.

Predstavitveno obdobje se zaključi 30.8.2003 ob predpostavki, da se začne uvajanje znakov v prvem tednu po novinarski konferenci (7.7.2003).

po predstavitvenem obdobju:

Pred začetkom predvajanja programskih vsebin z nasilno ali erotično vsebino mora biti objavljeno akustično in vizualno opozorilo. Predlagamo nekajsekundno zvočno in akustično opozorilo, ki bo vsebovalo iste vizualije kot v predhodnem obdobju predvajani spoti (zadnji del spota s pojasnilom znaka), da se ohrani kontinuiteto vizualne predstavitve znakov. Znak (krog/trikotnik) se pojavi na začetku predvajanja programske vsebine na ekranu v zgornjem levem ali desnem kotu za 10 sekund. Isti znak se pojavi v zgornjem levem ali desnem kotu za 10 sekund tudi po vsaki prekinitvi programske vsebine z oglasnim blokom ali drugo vrsto prekinitve.

(5) NAPOVEDNIKI programskih vsebin se označujejo, vendar pa naj bi bile vsebine napovednikov z nasilnimi ali erotičnimi vsebinami prilagojene času predvajanja napovednikov, pri čemer je potrebno posebej upoštevati čas predvajanja, ko napovednike vidijo otroci in mladoletniki do 15. leta starosti brez spremstva staršev. Nasilni in erotični odlomki naj se ne predvajajo brez umestitve v kontekst programske vsebine, še posebej ne, če se odlomki predvajajo izven časa, v katerem je predvajanje takšnih vsebin na televiziji dopuščeno (med 5. in 24. uro).

(6) Posebej pazljivo je treba izbirati programske vsebine za predvajanje v času, ko televizijo gleda največ otrok in mladoletnikov, in se izogibati nasilju ter drugim škodljivim vsebinam v oddajah, ki so namenjene otrokom in mladoletnikom. Upoštevati je treba posebno dovzetnost otrok in mladoletnikov za trpljenje drugih otrok oz. mladoletnikov, premišljeno prikazovati trpljenje živali ter se izogibati predstavljanju nasilja kot najpreprostejše rešitve problemov.

(7) Zaradi tehnične priprave televizijskih postaj na označevanje programskih vsebin se do popolne uvedbe določi prehodni rok, v katerem se bodo lahko vse postaje tehnično pripravile.

(8) V primeru nespoštovanja določil Dogovora glede predvajanja TV vsebin, ki niso primerne za otroke in mladoletnike in v primeru pritožb glede vrste označitve bodo o tem razpravljali podpisniki dogovora, če bo SRDF ocenil, da je obravnavna potrebna.«

Oznaki, s katerima so sporne vsebine označene:

Primerno za otroke in mladoletnike do 15.
leta ob prisotnosti staršev ali starejših oseb

Neprimerno za otroke in mladoletnike
do 15. leta starosti

Dejstvo je, da televizija ne sme biti vzgojitelj otrok in mladine, a v današnjem času večina družin živi odvisnih od televizijskih ekranov. Le malokdo si lahko predstavlja dneve brez televizije. Nekaterim staršem pomeni televizija nekaj minut počitka, medtem ko njihov otrok nenadzorovano gleda risanke, filme,... »Težava je v tem, če televizija prevzame vzgojo, če se starši z otroki ne pogovarjajo, se ne pogovarjajo o spolnosti, ali o tem, kaj je nasilje, kakšne so posledice nasilja, potem bodo otroci dobili samo eno dimenzijo – tisto s televizije. Na televizijskih zaslonih bodo gledali olepšano nasilje, pri katerem ne vedo, kakšne so posledice nasilnega dejanja, gledali bodo spolnost, ki je predstavljena na drugačen način.« (Bašić - Hrvatini v Družini, 2003:12) »Otroku je treba razložiti kaj je nasilje, da postane občutljiv na ta vprašanja, da se zaveda posledic nasilja.« (ibidem:13) Bašičeva tako meni, da je nesmiselno »otroka varovati pred gledanjem«, vendar je pri tem problematično to, da ga pustimo da »nenadzorovano gleda te vsebine, ne da bi mu razložili, kaj to pomeni« in dodaja, da ni za to, »da se na televizijskih zaslonih predvajajo vsebine, ki nimajo nasilnih prizorov, saj nasilje obstaja v realnem življenju« (ibidem:12,13). »Na otroke veliko bolj vpliva realno nasilje«, zato bo po mnenju Bašičeve otrok »pri informativnih oddajah veliko bolj doživel, kaj je vojna, kaj lakota« in »ko bo videl posnetke resničnih trpečih ljudi in otrok, takrat mu je treba razložiti, kaj to pomeni« (ibidem:13). »Ob gledanju fikcije pa se bolj razvija občutek strahu, ko otrok podoživlja nekaj, česar ne razume. To si potem razlaga znotraj svojega otroškega sveta na različne načine. Strah je eden od problemov, ki nastane z gledanjem nasilnih vsebin.« (ibidem) Skratka, starši ne smejo prelagati svoje odgovornosti na medije. Medij je odgovoren, da do 24. ure otrokom ni dostopen program, ki ni primeren zanj, po tem času, pa je to skrb staršev. Morda formulacija »v spremstvu staršev ali starejših oseb« ni ravno

posrečena, saj se 16 letni mladenič v tem primeru obravnava kot starejša oseba, vendar menim, da nekdo s 16 leti ni primeren za podajanje razlag erotičnih prizorov 15 letniku.

Označevanje programskih vsebin se mi zdi ena od ključnih rešitev tega problema, vendar sta trikotnik in krogec po mojem mnenju premalo jasna oz. si jih gledalec brez predznanja težko razlaga, kar pomeni, da si moramo njun pomen kratkomalo zapomniti in naučiti. Uvajanje znakov v TV programe so v prehodnem obdobju sicer spremljale animacije, ki so pojasnevale pomen trikotnika in kroga. Tako je animirana družina vpeljavo znakov in novosti predstavila v kratkih spotih, vendar sem kljub temu prepričana, da bi morala znaka že v osnovi izražati oz. prikazovati tisto, kar predstavljata, se pravi, da si lahko gledalec preko določenega simbola, brez dodatnega znanja, razlaga njun pomen. To se mi zdi pomembno predvsem zaradi otrok, ki bi morali vedeti, ali znak označuje oddajo, ki si jo lahko ogledajo sami, s starši, ali pa je bolje preklopiti na drugi kanal. Ali bo otrok res preklopil na drug program, če bo vedel, da določena vsebina zanj ni primerna, pa je drugo vprašanje. Vsekakor to ni domena televizijskih operaterjev, temveč staršev. Boljši od obstoječega predloga se mi zdi predhodni predlog, po katerem bi uvedli tri oznake: »zeleni kvadrat – primerno za otroke in mladostnike, rumeni trikotnik – primerno za otroke in mladostnike ob navzočnosti staršev ali starejših oseb, rdeči krog – neprimerno za otroke in mladostnike do 15. leta starosti« (Kladnik, Nedeljski dnevnik, 2003:11), saj so barve pogostokrat bolj izrazite in izrazne kot oblika, vendar zakon predvideva le dva znaka. Nedvomno bi bilo potrebno upoštevati tudi potrebe posameznikov, ki ne ločijo barv, oz. potrebe posameznikov z barvno slepoto, ki določenih barv, še posebej rdeče, ki je barva trenutnih oznak, ne zaznajo. Prav tako določeni naročniki nimajo barvih zaslonov. Tudi Renata Šribar ni popolnoma zadovoljna z omenjenim načinom označevanja vsebin. Meni, da »tekst eksplicitno navaja, da so med vsebinami, za katere se v zvezi z zaščito otrok in mladoletnikov priporoča spremstvo staršev – in so torej pogojno dostopne za otroke in mladoletnike do 15. leta starosti brez časovne omejitve na čas po 24. uri -, tudi take, ki vsebujejo elemente nasilja in erotične prizore. Prav ista terminologija, torej »prizori nasilja in erotike«, pa se uporablja v tretjem odstavku 84. člena Zakona o medijih, ki erotične prizore dopušča le po 24. uri. Nekonsistentnost dogovora z zakonom se kaže znotraj dogovora samega, saj peta točka, ki govori o napovednikih, opozarja na zakonsko časovno omejeno prikazovanje (od 24. do 5. ure) »nasilnih in erotičnih« odlomkov.« Tako se po Šribarjevi »svobodnjaška interpretacija zakona z avtentične razlage širi na sistem označevanja televizijskih vsebin« (Šribar, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam17/mpolitika/print.html>).

Tudi skupina nevladnih organizacij, ki je, v prej omenjenem pismu ministrici za kulturo Andreji Rihter, navedla svoje nestrinjanje z vsebino avtentične razlage, meni, da ministrstvo »povečuje pomen sistema samoregulacije medijev v zvezi s programi, ki vključujejo reprezentacije seksualnosti (označevanje seksualnih vsebin), in starševski nadzor«, saj naj bi bila »oba načina regulacije v

dokumentih EU že obravnavana kot pomanjkljiva in pogojna« (iz pisma podpisnic, Večer, 2003, dostopno tudi preko: http://www.mirovni-institut.si/slo_html/novosti.htm).

»Sistem označevanja reprezentacij seksualnosti na televiziji je povezan s 84. členom Zakona o medijih, kar pomeni, da v skladu z avtentično razlago lahko obravnava prevladujočo obliko pornografije le kot erotične vsebine. Poleg tega je starševski nadzor, ki je potreben za delovanje tega sistema, pojmovan kot samoumeven, čeprav ga dokumenti EU obravnavajo kot funkcijo, ki mora biti pogojena z možnostjo staršev, da opravljajo svojo dolžnost s pomočjo tehničnih sredstev.« (iz pisma) Poleg omenjene, po mojem mnenju, nekoliko slabše razpoznavnosti znakov, sem opazila, da določeni TV kanali, kot npr. Kanal A, POP TV, v redkih primerih vsebino sploh označijo. Res je, da je prag sprejemljivosti določene vsebine kot je npr. nasilje, zelo različen in se bo nekomu določen film kljub oznaki, da je primeren za otroke v spremstvu staršev, zdel še vedno nesprejemljiv in obratno, bo določena programska vsebina po mnenju marsikoga neupravičeno nosila etiketo neprimernosti, zato menim, da bi bilo prav, da bi starši oz. gledalci na podlagi opozorilnega znaka eksplicitno vedeli, kaj določen program vsebuje: je to preklinjanje, strah, nasilje ipd. in se temu primerno sami odločili, ali je gledanje takšne vsebine primerno ali ne. Znak naj torej le razkriva, kaj vsebuje določen film, ali je tak film primeren ali ne, pa naj to odloči vsak sam oz. starši po lastni presoji, čeprav verjamem, da bi bila zadeva precej nepregledna, če bi bilo na ekranu istočasno več znakov. Tudi otrok bo po menju Bašičeve sprejel predvajanje določene vsebine, odvisno od okolja, iz katerega izhaja. (Bašić - Hrvatinić v Družini, 2003:13). Po mnenju Bašičeve pa tudi ni dovolj, če gledamo na pogostost recimo nasilnih prizorov, ampak, ali ima uporaba nasilja kakršenkoli namen«. »Neupravičeno je tisto nasilje, kjer gre za povečevanje nasilja, kjer nasilje ni umeščeno v določen kontekst.« (ibidem) »Pomembno je, v kakšnem kontekstu se nasilje pojavi in kakšni motivi vodijo avtorja prispevka, ki poroča o nasilju.« (Mager, Dnevnik, 2003:24)

Prav tako menim, da bi morali biti opozorilni znaki ves čas vidni na ekranu, ne le ob začetku oz. koncu predvajane vsebine in po vsaki (reklamni) prekinitvi, saj marsikdo preklopi na določen program, medtem ko ta že nekaj časa traja in tako ne ve, kaj le-ta vsebuje.

Pornografija naj bi bila tako prepovedana oz., naj ne bi bila dostopna na tistih televizijskih programih, ki so brez omejitve dostopni otrokom. Predvajana naj bi bila na posebnih kodiranih programih, do katerih uporabniki nadzirajo dostop. Še vedno pa sedanja določila ne omejujejo ponudbe kabelskih operaterjev, saj le-ti niso izdajatelji TV-programov, ampak zgolj distributerji. Tu pa naletimo še na en problem. Kabelski operaterji so namreč tisti, ki nam s svojo ponudbo določajo, kaj bomo gledali in kaj ne. Torej, če nekdo ne želi gledati pornografije, oz. določenega programa sploh ne želi v ponudbi, lahko le-tega ne gleda, saj mu kabelski sistem, kot ga poznamo v Sloveniji, ne omogoča izbire programov. Naročnik se lahko le naroči na paket, ki mu je ponujen in v katerem plačuje tudi za

programe, ki jih sploh ne gleda, oz. jih ne želi gledati. Prav tako ponudbe različnih operaterjev niso enotne. Tako lahko nekdo spremlja programe, ki jih naročnik pri drugem operaterju ne more. Sporno pa je tudi, da naročniki ne morejo zamenjati operaterjev, saj kabelski sistem tega ne dopušča. Dodatno sprenevedanje kabelskih operaterjev pa je opazno tudi v sami programski vsebini. Tako je inšpektor Pal prepovedal predvajanje italijanskega programa SCT, saj je menil, da gre za predvajanje pornografije in ne erotike. Operaterji pa so vztrajno trdili, da gre za erotični program, čeprav je ta isti SCT, po besedah dr. Bašić - Hrvatina²¹, v Italiji, ki jo tudi zavezuje 22. člen evropske direktive o TV brez meja, definiran kot pornografski program. Prihodnost je zato morda v digitalni televiziji, ki bo naročniku omogočila, da bo plačeval za programe, ki jih bo sam izbral.

9.2. SAMOREGULACIJA V NEKATERIH DRŽAVAH:

Šribarjeva opozarja, da se »tema samoregulacije z namenom zaščite otrok in mladoletnikov, v dokumentih EU, vključno s Svetom EU, dosledno prepleta z navajanjem nuje po uporabi in razvoju tehnoloških sredstev za filtriranje škodljivih programskih vsebin«. To »napotilo, da je treba staršem omogočiti tehnološko upravljanje z dostopnostjo televizijskih programov, je nastalo na podlagi oxfordske raziskave, ki jo je naročila Evropska komisija, po izsledkih raziskave pa je Evropski parlament artikuliral resolucijo.«

Nizozemska: »Nizozemski sistem samoregulacije je bil velikokrat navajan kot vzorčni, a je bil zaradi neučinkovitosti v legislaturni prenovi. Zakon o medijih določa, da televizije ne smejo predvajati programov, ki bi lahko resno škodovala otrokom in mladoletnikom, vendar so pod določenimi pogoji dovoljene izjeme. Minister za izobraževanje, kulturo in znanost lahko pooblasti določeno organizacijo, ki postavlja pravila klasifikacije in jo nadzoruje. Ustanovljen je bil inštitut (NICAM) za nadzor nad označevanjem avdiovizualnih medijev s poenotenimi kriteriji za vse avdiovizualne medije, v katerem so tudi predstavniki oblasti.«

(Šribar, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam17/mpolitika/print.html>)

Francija: Označevanje kinematografskih filmov, ki so lahko predvajani samo v posebnih kinematografih, je v pristojnosti Commission de Classification des Euvres Cinématographiques, ki je pod nadzorom Ministrstva za kulturo. V skladu s sistemom označevanja glede na starost otrok in mladoletnih je predpisan tudi okvirni čas predvajanja na televiziji. Vlada izdaja dekrete o potrditvi programov in obveznostih javnih televizijskih družb glede izogibanja vulgarnosti. (ibidem) Nadzor nad kriptiranimi in ostalimi specializiranimi kanali, pri spoštovanju urnika predvajanja, izvaja Conseil supérieur de l'audiovisuel (Visoki svet za avdiovizualne zadeve) oz. natančneje Odbor za zaščito

---

²¹ pogovor z dr. Sandro Bašić - Hrvatina, dne 5.4.2004

nepolnoletne mladine, ki pozna različne vrste signalizacije, ki mora biti prisotna na ekranu ob predvajanju filmov, glede na to, ali so prepovedani mladini pod dvanajst, šestnajst ali osemnajst let. Pornografijo se lahko predvaja od polnoči do petih zjutraj na posebnih, plačljivih kanalih (Švigelj Mérat, Sobotna priloga Dela, 2003:25):

- z **rombom v zelenem krogu** so označene oddaje brez omejitve;
- s **krogom v modrem krogu** so označene oddaje, pri katerih je priporočljiva navzočnost staršev;
- s **trikotnikom v oranžnem krogu** so označene oddaje, ki niso priporočljive za otroke do 12 let in kjer je prisotnost staršev obvezna; omenjene oddaje ni dovoljeno predvajati pred 22. uro (razen izjemnih dni, ko na primer otroci nimajo počitnic); za kodirane programe čas ni omejen.
- s **kvadratom v rdečem krogu** so označene oddaje, ki niso primerne za otroke in mladino do 16. leta starosti; te vsebine niso dovoljene pred 22:30 uro. »Erotični programi se ne smejo predvajati med 6:00 in 22:30 uro, najave za take filme pa se ne smejo prikazovati pred 20:30 uro.« (Blažič, 2003:8)
- s **križem v vijoličastem krogu** so označene oddaje, ki niso primerne za otroke in mladino do 18. leta starosti; te oddaje so dovoljene samo na kodiranih programih od polnoči do pete ure zjutraj. (Hasebring v Kranjc, 2002:23, Blažič, 2003:7,8 in *spletna stran Direktive EU o TV brez meja*)

Regulirano oz. vsaj delno s strani države nadzorovano samoregulacijo imajo tudi:

Finska: Ima Odbor za razvrščanje filmov, čigar direktorja imenuje minister za kulturo. Sam direktor imenuje inšpektorje, od katerih morajo biti nekateri strokovnjaki za medijsko področje, drugi pa strokovnjaki za področje razvoja otrok. Starostne kategorije so: splošna, nad 7, nad 11, nad 15 in nad 18 let. **Nemčija:** Obstaja Prostovoljni odbor za filmsko samoregulacijo, ki pregleda skoraj vse filme za trg. Filmi za prikazovanje v kinematografih in na videokasetah so klasificirani takole: za vse starosti, za 6 let in več, za 12 let in več, za 16 let in več in nad 18 let. Filmi, ki so primerni samo za starost nad 18 let se ne smejo oglaševati, videokasete s takimi filmi pa se ne smejo prodajati ali izposojati na mestih, ki so dostopna otrokom. Televizija je podvržena Državni pogodbi o oddajanju. Filmi in programi, ki niso dostopni otrokom izpod 18. leta starosti, se lahko prikazujejo samo v času med 23:00 in 6:00 uro. Federalno ustanovljeno telo Kommission für Jugendmedienschutz ima pravico posega, kjer samoregulacija ne deluje oz. ne deluje v skladu z zastavljenimi pravili. **Italija:** Zaščita otrok in mladine pred škodljivimi televizijskimi vsebinami je v pristojnosti pokrajnin, vendar pod vladnim nadzorom. Obstaja osem cenzorskih odborov, ki ocenjujejo TV oddaje, ki se predvajajo med 7:00 in 23:00 uro. V tem času so prepovedani filmi, ki niso primerni za otroke izpod 14 let.« (Blažič, 2003: 7,9,10, Šribar, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam17/mpolitika/print.html>) Na **Danskem**

je mogoče pornografske izdelke predvajati šele po polnoči, erotika je dovoljena po 21. uri. (Grisogono, Naša žena, 2003:8). Starostne restrikcije določi medijski svet, ki ga izvoli Ministrstvo za kulturo (Šribar, ibidem). **Nizozemska:** Pozna poseben klasifikacijski model za televizijo, video, filme in igrice, imenovan Kijkweiser, ki izdaja priporočila, ali je film primeren za vse starosti, ali pa je primeren za starost nad 6, 12 in 16 let. Za omenjeni model skrbi The National Institute for the Classification of Audiovisual Media, v katerem so predstavniki oblasti in različnih medijev (Blažič, 2003:11). **Velika Britanija:** Programski kodeks Neodvisne TV komisije (ITC) vsebuje priporočilo, naj bo predstavitev seksa in golote upravičena in v kontekstu oddaje ter prikazana taktno in diskretno, prizore spolnih odnosov nasploh pa lahko predvajajo šele po 21 uri. Le izjemoma je dovoljeno predvajanje prizorov nasilnega spolnega vedenja. Naročniški kanali smejo predvajati več oddaj za odrasle kot drugi programi, in to med 22. uro in 5.30 zjutraj (Grisogono, Naša žena, 2003:8).

Leta 1999 je Britanski odbor za razvrščanje filmov (British Board of Film Classification – BBFC²²) objavil nove smernice v klasificiranju filmov in videa:

- **U** («Universal»): primerno za celotno občinstvo;
- **Uc:** še posebej primerno za predšolske otroke;
- **PG** («Parental Guidance»): pomeni »splošno gledanje«, nekateri prizori morda niso primerni za otroke; tri kategorije omejujejo gledanje po starosti: od 12 let naprej, od 15 let naprej in 18 let oz. primerno za odrasle;
- **R18:** gre za vsebine z izključno seksualno vsebino, ki so lahko dostopne za odrasle samo preko dovoljenih izhodov;

Pri klasifikaciji filmov, videa, digitalnih medijev, se BBFC ravna po naslednjih načelih: (i) delo naj bo dostopno široki množici, ki je primerno po temi in ravnanju; (ii) odrasli naj svobodno izbirajo kar gledajo, če ni škodljivo in je v okviru zakona; (iii) politika klasifikacije mora spremljati spremembe v okusu, odnosu in zanimanju javnosti; (iv) nobeno delo ni enako, zato je glede sprejemljivosti dela pomemben kontekst, v katerega je umeščen (*spletna stran Direktive EU o TV brez meja*).

ZDA: Zakon staršem priporoča uporabo V-kartice, s katero lahko določene programe zaklenejo. Sistem kategorizacije vsebine po starostnih skupinah:

- **TV-Y:** otroške oddaje, primerne tudi za mlajše otroke – med 2. in 6 letom starosti;
- **TV-Y7:** otroške oddaje, primerne za otroke, ki že razlikujejo med resničnostjo in namišljenostjo, pri mlajših od 7 let pa bi lahko povzročile strah;
- **TV-G:** oddaje primerne za vse gledalce in otroke vseh starosti;

---

²² Je neodvisno, nevladno telo.

- **TV-PG:** vsebine teh oddaj bi starši lahko ocenili, kot neprimerne za mlajše otroke;
  - **TV-14:** po menju staršev te oddaje vsebujejo prvine, ki niso primerne za otroke, mlajše od 14 let;
  - **TV-M:** oddaje za odrasle, neprimerne za mlajše od 17 let;
- (Hasebring v Kranjc, 2002:24,25).

Zanimivo vprašanje, ki ga zastavlja Šribarjeva je, »koliko je opredeljevanje filmov in drugih televizijskih oddaj glede na kriterij potencialne škode za otroke in mladoletnike dejansko odvisno od organizacijskih oblik institucij, ki kategorizirajo in nadzorujejo?« Odgovor podaja Joachim von Gotteberg, direktor nemške FSF, volonterskega samoregulativnega telesa televizijske industrije (Freiwillige Selbstkontrolle Fernsehen), ki meni, »da so bolj pomembne kultura, tradicija, vloga mladosti in vrednote, ki jih družba pripozna za svoje«, zato po besedah Šribarjeve, »ni nujno, da več poseganja države v regulacijo pornografije pomeni večje zatiranje »popredstavitev« seksualnosti nasploh, kot radi namigujejo zagovorniki liberalističnega odnosa do pornografije.« (Šribar, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam17/mpolitika/print.html>)

Prav različni načini označevanja vsebin v posameznih državah so, po mojem mnenju, le dodaten argument, da je to področje potrebno regulirati s samoregulacijo in ne z zakonom.

10. ANALIZA KLIPING PRISPEVKOV O PORNOGRAFIJI

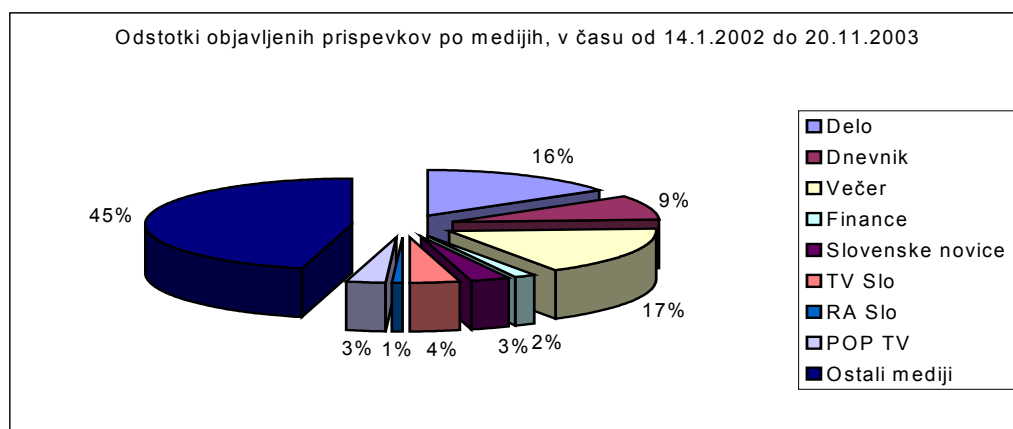
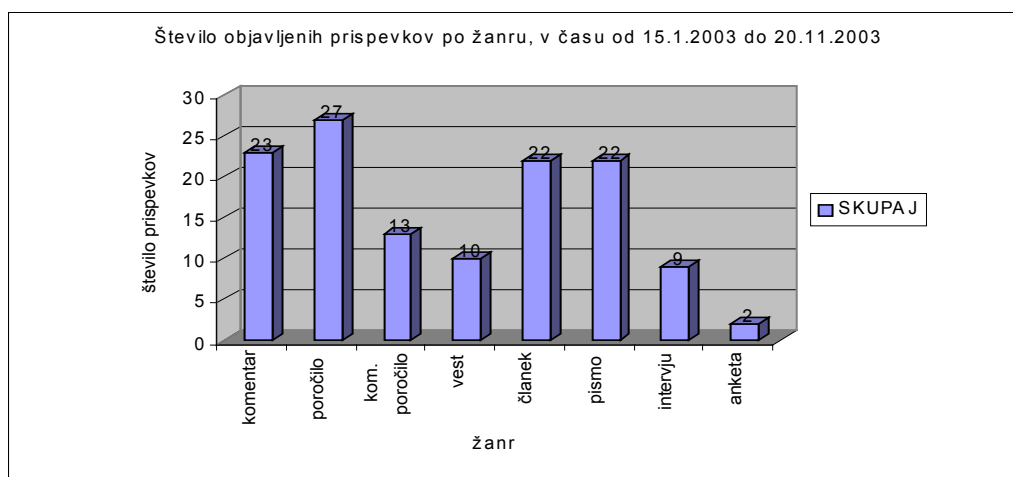
Kliping je »kot zbirka objav v medijih, ki ga praktiki odnosov z javnostmi pri namiznem raziskovanju vedno uporabljajo« (Verdnik, 1999:566). Namizno raziskovanje pa Verdnik razlaga kot »sistematični način zbiranja in analiziranja podatkov, ki so že na razpolago« (ibidem).

Čeprav sem se sprva želela osredotočiti le na nov način označevanja spornih vsebin na TV, sem v analizo vključila tudi prispevke o otroški pornografiji, pornografiji na internetu, o različnih mnenjih o tem, kakšne vplive ima pornografija na posameznika, ter tudi prispevke o zakonodaji, ki ureja pornografijo, saj sem tako dobila celotno sliko o tem, kako slovenski mediji poročajo o pornografiji. Prispevke sem razvrstila glede na medij, žanr, datum objave in avtorjev odnos do pornografije. Žanr sem razdelila na: komentar, poročilo, vest, komentirano poročilo, pismo, intervju in anketo. Medije sem razdelila na dnevne časopise: Delo, Dnevnik, Večer, Finance, Slovenske novice; na TV in RA Slo, na POP TV in ostale medije. V slednjo kategorijo sem uvrstila lokalne in regionalne časopise, tednike, mesečnike ipd., kot so: Dolenjski list, Gorenjski glas, Primorske novice, Nedelo, Nedeljski dnevnik, Mag, Mladina, Demokracija, Družina, Vestnik, Novi tednik, Jana, Naša žena, Stop in RA Koper. Želela sem ugotoviti, kateri medij in kako (pozitivno oz. negativno) poroča o ukinitvi pornografije s televizijskih ekranov, kakšen je odziv medijev in javnosti, posebej staršev, na označevanje vsebin, na obstoječo zakonodajo, na naknadno avtentično razlago prvega in tretjega odstavka Zakona o medijih itd. Prispevke sem ovrednotila kot pozitivnega, negativnega oz. nevtralnega. Za pozitivni prispevek sem določila tistega, v katerem ima avtor prispevka pozitiven odnos do pornografije oz. je proti njeni ukinitvi s TV zaslonov. Če je avtor kljub zavzemanju za pornografijo videl pomanjkljivosti v zakonodaji, v označevanju vsebin ipd., sem prispevek vseeno označila za pozitivnega. Negativni prispevek je tisti, v katerem se avtor zavzema za cenzuro pornografije, ali pa pozdravlja odločitev inšektorja Pala o prepovedi oz. ima pozitiven odnos do zakonodaje. Kot izjemo sem za negativen prispevek označila tudi pismo bralke, ki vidi škodljivost pornografije, vendar meni, da se takšni problemi ne rešujejo s prepovedjo. Kot negativnega sem določila tudi na primer prispevek o otroški pornografiji in pornografiji na internetu, ki ju sicer ne gre enačiti s pornografijo, kakršno je moč videti v večernih urah na televiziji, a gre vseeno za podajanje novinarjevega negativnega mnenja o tem spornem področju. V nevtralnem prispevku pa novinar samo podaja dejstva in nevtralno poroča, oz. navaja različna mnenja posameznikov.

Naj omenim še, da so o regulaciji pornografije govorili tudi v oddaji Trenja na POP TV (27.3.2003), v oddaji Preverjeno na POP TV (27.5.2003) in v oddaji Tednik na TV Slo (13.2.2003).

Tabela 10.1.: ŠTEVILO OBJAVLJENIH PRISPEVKOV, V ČASU OD 14.1.2002 DO 20.11.2003, PO MEDIJIH IN ŽANRU

	komentar	poročilo	komentirano poročilo	vest	članek	pismo	intervju	anketa	SKUPAJ	ODSTOTEK
Delo	3	8	0	2	3	4	0	0	20	16%
Dnevnik	3	3	1	0	2	2	0	0	11	9%
Večer	2	8	2	2	1	6	1	0	22	17%
Finance	0	0	1	1	0	0	0	0	2	2%
Sl. novice	1	0	0	0	2	1	0	0	4	3%
TV Slo	0	3	1	0	0	0	1	0	5	4%
RA Slo	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1%
POP TV	0	2	1	0	0	0	1	0	4	3%
Ostali mediji	14	3	6	5	14	9	6	2	59	45%
SKUPAJ	23	27	13	10	22	22	9	2	128	100%
ODSTOTEK	18%	21%	10%	8%	17%	17%	7%	2%	100%	

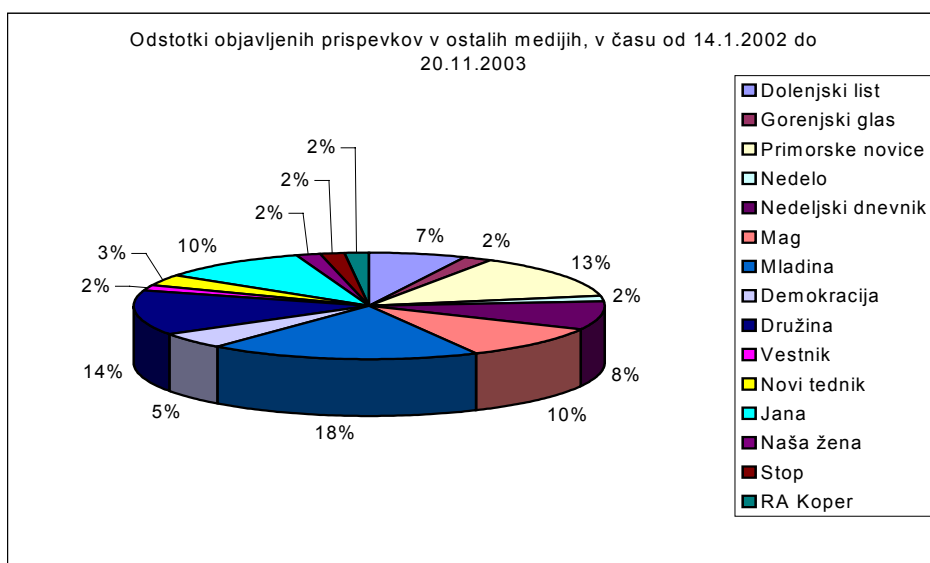

V času od 14. januarja 2002 do 20. novembra 2003 je bilo v medijih objavljeno 128 prispevkov o pornografiji (tako o zakonski regulaciji, pornografiji na internetu, otroški pornografiji,...). Največ prispevkov 21 odstotkov je bilo poročil, z 18-odstotnim deležem sledijo komentarji, nato članki in pisma s 17-imi odstotki, komentirano poročilo (10 odstotkov), vest (8 odstotkov) in intervju (7 odstotkov), ter anketa z dvema odstotkoma. Največ prispevkov je s 17-imi odstotki objavil Večer., t. i. ostali mediji so objavili kar 59 prispevkov oz. 45 odstotkov vseh prispevkov.

Ker je bilo število prispevkov objavljenih v ostalih medijih po pričakovanjih veliko, sem se odločila podrobneje analizirati, kateri mediji so tisti, ki so pornografiji namenili največ prostora. Domnevala sem, da bi morali po večjem številu prispevkov izstopati predvsem bolj desni mediji, oz. mediji z bolj tradicionalno, versko in konzervativno usmerjenimi bralci, kot so: Družina, Mag, Demokracija, ki morda pogosteje izražajo svoja mnenja v družbi, ko gre za moralna vprašanja, kamor bi vsekakor lahko umestili pornografijo. Predvidevala sem tudi, da Dolenjski list izstopal po številu objavljenih prispevkov, saj je pobudnik omejitve pornografije g. Mihič doma iz Ribnice, torej območja, kjer naj bi prebivalci po mojih predvidevanjih večinoma brali Dolenjski list in se tako aktivneje udeležili razprav na to temo. Zaradi lažjega izračuna deleža prispevkov posameznih medijev v odstotkih, sem Soboto (sobotni izvod Primorskih novic), ki je objavila dva komentarja in eno anketo, združila v skupno kategorijo Primorske novice, torej z ostalimi, med tednom objavljenimi prispevki Primorskih novic. Prav tako sem prispevke iz Sobotne priloge Dela vključila v kategorijo Delo.

Tabela 10.2.: ŠTEVILO OBJAVLJENIH PRISPEVKOV V OSTALIH MEDIJIH, V ČASU MED 14.1.2002 IN 20.11.2003, PO ŽANRU

	komentar	poročilo	komentirano poročilo	vest	članek	pismo	intervju	anketa	SKUPAJ	ODSTOTEK
Dolenjski list	0	2	0	0	0	2	0	0	4	7%
Gorenjski glas	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2%
Primorske novice	3	0	0	3	0	0	1	1	8	13%
Nedelo	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2%
Nedeljski dnevnik	0	0	0	0	5	0	0	0	5	8%
Mag	4	0	0	0	0	1	1	0	6	10%
Mladina	2	0	3	0	3	2	0	1	11	18%
Demokracija	1	1	0	0	0	1	0	0	3	5%
Družina	1	0	1	1	1	2	2	0	8	14%
Vestnik	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2%
Novi tednik	0	0	1	0	1	0	0	0	2	3%
Jana	3	0	0	0	2	1	0	0	6	10%
Naša žena	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2%
Stop	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2%
RA Koper	0	0	0	1	0	0	0	0	1	2%
SKUPAJ	14	3	6	5	14	9	6	2	59	100%
ODSTOTEK	25%	5%	10%	8%	24%	15%	10%	3%	100%	

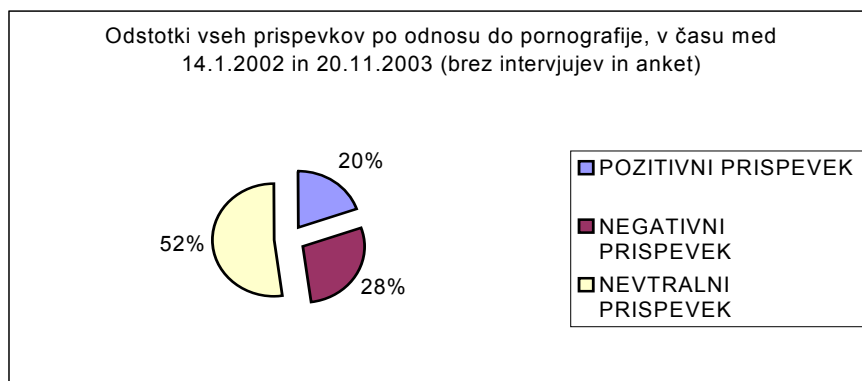
Največ prispevkov, kar 18 odstotkov, je presenetljivo objavila Mladina, sledijo Družina (14 odstotkov), Primorske novice (13 odstotkov), Mag in Jana (10 odstotkov), Nedeljski dnevnik (8 odstotkov), Dolenjski list (7 odstotkov), Demokracija (5 odstotkov), Novi tednik (3 odstotki) in Gorenjski glas, Nedelo, Vestnik, Naša žena, Stop ter RA Koper (2 odstotka).

Večino prispevkov je v Mladini objavil Max Modic, ki je znan kot novinar, ki veliko piše o pornografiji in je njen zagovornik, zato bi morala pričakovati visok odstotek objavljenih prispevkov v tem tedniku, a

ga nisem. Po pričakovanjih pa sta Družina in Mag dosegla večji delež objavljenih prispevkov. Z velikim številom objavljenih prispevkov so me presenetile Primorske novice, ki so poleg Mladine (čeprav po kakovosti teh dveh anket ne gre primerjati) izvedle tudi kratko anketo med mimoidočimi. Dolenjski list je z malo prispevki razočaral, poleg tega pa ni objavil niti enega komentarja. Z dvema objavljenima pismoma bi težko rekli, da se je »dolenjska javnost« množično vključila v razpravo o pornografiji. Zadovoljna sem s številom objavljenih člankov in komentarjev, a razočarana nad premajhnim številom izvedenih anket. Žal tudi sicer večje število pisem bralcev, v katerih lahko širša javnost izrazi svoja mnenja, ne pokaže zelenih rezultatov, saj je avtor večine le-teh pobudnik boja za ukinitvev pornografije s televizijskih zaslonov g. Mihič.

Tabela 10.3. ŠTEVILO OBJAVLJENIH PRISPEVKOV, V ČASU OD 14.1.2002 DO 20.11.2003, PO MEDIJIH IN ODNOSU DO PORNOGRAFIJE (brez intervjujev in anket)

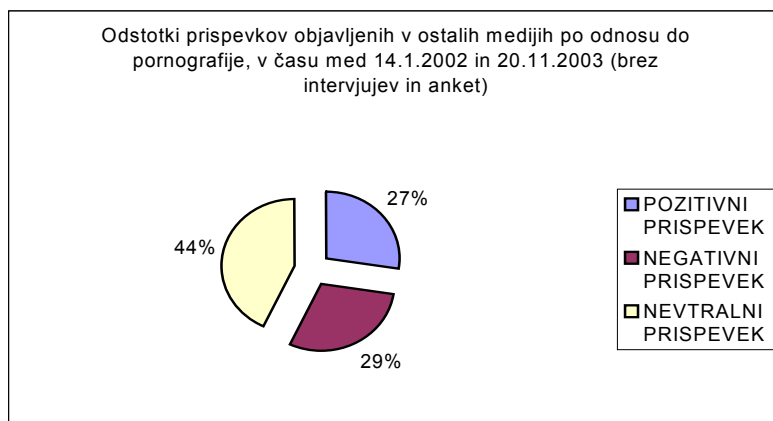
	POZITIVNI PRISPEVEK	NEGATIVNI PRISPEVEK	NEVTRALNI PRISPEVEK	SKUPAJ	ODSTOTEK
Delo	2	7	11	20	17%
Dnevnik	4	4	3	11	9%
Večer	2	6	13	21	18%
Finance	0	0	2	2	2%
Sl. novice	1	1	2	4	3%
TV Slo	0	0	4	4	3%
RA Slo	0	0	1	1	1%
POP TV	0	0	3	3	3%
Ostali mediji	14	15	22	51	44%
SKUPAJ	23	33	61	117	100%
ODSTOTEK	20%	28%	52%	100%	

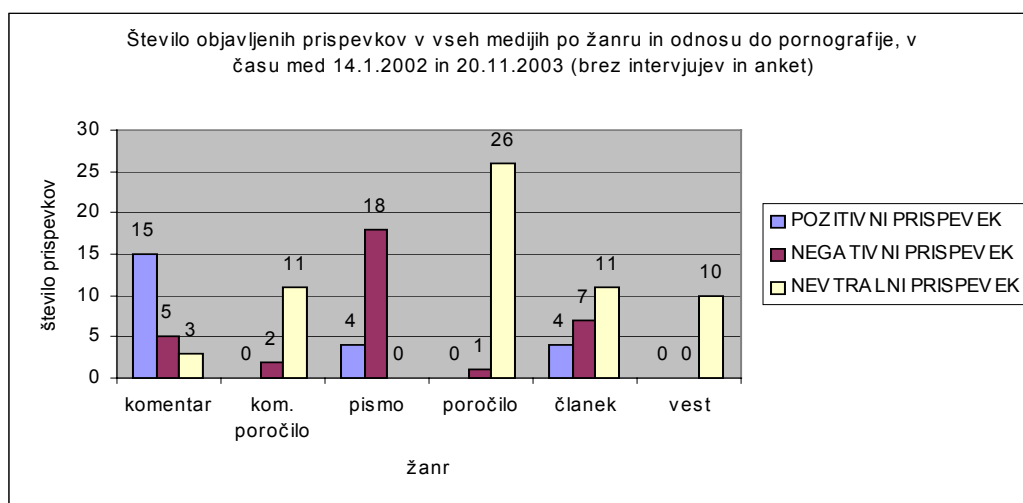
Objavljenih je bilo največ (52 odstotkov) nevtralnih prispevkov, sledijo negativni prispevki (28 odstotkov) in pozitivni prispevki (20 odstotkov). S 4 pozitivnimi prispevki vodi Dnevnik, z 2 pozitivnima prispevkoma sledita Delo in Večer ter z 1 pozitivnim prispevkom Slovenske novice. Ostali mediji so objavili 14 pozitivnih prispevkov. Finance, TV Slo, RA Slo in POP TV niso objavili nobenega pozitivnega prispevka. Od dnevnih medijev je največ negativnih prispevkov (7) objavilo Delo, sledi Večer s 6 prispevki, Dnevnik s 4 in Slovenske novice z 1 prispevkom. Ostali mediji so objavili 15 negativnih prispevkov. Finance, TV Slo, RA Slo in POP TV niso objavili nobenega negativnega prispevka. Večer je objavil 13 nevtralnih prispevkov, Delo 11, TV Slo 4, POP TV in Dnevnik 3, Finance in Slovenske novice dva ter RA Slo 1 nevtralen prispevek. Ostali mediji so objavili kar 22 nevtralnih prispevkov.

Tabela 10.4. ŠTEVILO OBJAVLJENIH PRISPEVKOV V OSTALIH MEDIJIH, V ČASU OD 14.1.2002 DO 20.11.2003, PO ODNOSU DO PORNOGRAFIJE (brez intervjujev in anket)

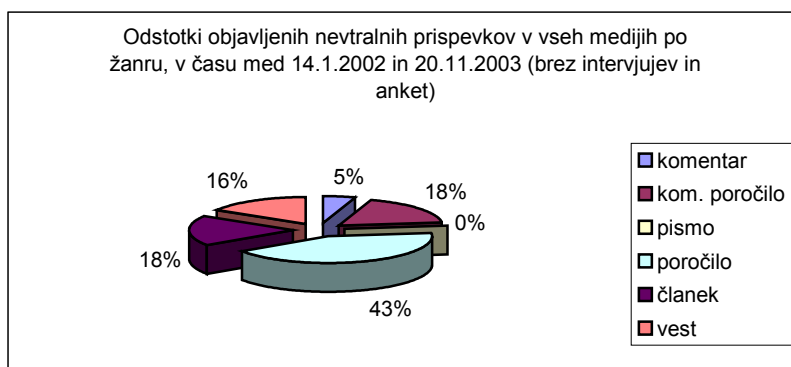
	POZITIVNI PRISPEVEK	NEGATIVNI PRISPEVEK	NEVTRALNI PRISPEVEK	SKUPAJ	ODSTOTEK
Dolenjski list	0	2	2	4	8%
Gorenjski glas	0	1	0	1	2%
Primorske novice	3	0	3	6	11%
Nedeljski dnevnik	1	0	4	5	10%
Mag	2	3	0	5	10%
Mladina	5	2	3	10	19%
Demokracija	0	1	2	3	6%
Družina	0	3	3	6	12%
Vestnik	0	0	1	1	2%
Novi tednik	0	0	2	2	4%
Jana	3	2	1	6	12%
Naša žena	0	1	0	1	2%
RA Koper	0	0	1	1	2%
SKUPAJ	14	15	22	51	100%
ODSTOTEK	27%	29%	44%	100%	

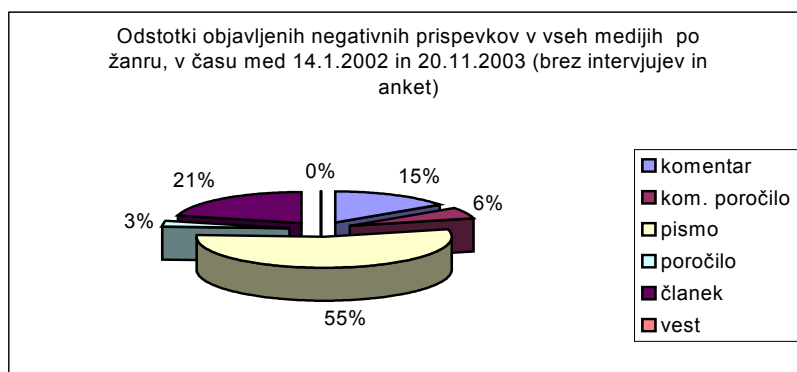
V ostalih medijih je bilo objavljenih 27 odstotkov pozitivnih prispevkov, 29 odstotkov negativnih in 44 odstotkov nevtralnih prispevkov. Ostali mediji so objavili 14 pozitivnih prispevkov. Od tega so 3 pozitivne prispevke objavile Primorske novice, 1 Nedeljski dnevnik, 2 Mag, 5 Mladina in 3 Jana. Dolenjski list, Gorenjski glas, Demokracija, Družina, Vestnik, Novi tednik, Naša žena in RA Koper niso objavila nobenega prispevka s pozitivnim odnosom do pornografije. Od skupno 15 negativnih prispevkov, objavljenih v ostalih medijih, sta jih s 3 prispevki največ objavila Mag in Družina. Z objavljenima 2 negativnima prispevkoma sledijo Dolenjski list, Mladina in Jana. Gorenjski glas, Demokracija in Naša žena so objavili po 1 negativni prispevek. Primorske novice, Nedeljski dnevnik, Vestnik, Novi tednik in RA Koper niso objavili nobenega negativnega prispevka. Ostali mediji so objavili 22 nevtralnih prispevkov. Največ nevtralnih prispevkov je objavil Nedeljski dnevnik, sledijo Primorske novice, Mladina in Demokracija s 3 objavljenimi prispevki, Dolenjski list, Demokracija in Novi tednik z 2 objavljenima prispevkoma in Vestnik, Jana in RA Koper z 1 objavljenim nevtralnim prispevkom. Gorenjski glas, Mag in Naša žena niso objavili nobenega nevtralnega prispevka.

Največ objavljenih komentarjev je imelo **pozitiven odnos** do pornografije. Takih komentarjev je bilo 15, v njih pa so avtorji večinoma menili, da bi morala pornografija ostati na naših zaslonih, grajali so odločitev inšpektorja Pala zaradi prepovedi predvajanja pornografije in menili, da je Zakon o medijih (pred sprejetjem avtentične razlage omenjenega zakona) dvoumen, saj ne določa kaj je erotika, torej dovoljeno, in kaj pornografija, tisto, kar je prepovedano. Nasprotovali so cenzuri pornografije, saj naj bi bilo na naših zaslonih več nasilja (kot pornografije), ki naj bi imel več negativnega učinka na otroke in mladino. Nekateri avtorji pozitivnih komentarjev so bili zadržani tudi do označevanja programskih vsebin. 5 komentarjev je bilo **negativnih** in so se zavzemali za cenzuro pornografije, kritizirali so ohlapno zakonodajo na tem področju ter označevanje programskih vsebin, nekateri pa so bili kritični tudi do avtentične razlage prvega in tretjega odstavka Zakona o medijih. 3 komentarji so bili **nevtralni**. Avtorji v teh komentarjih niso podajali svojega mnenja do pornografije oz. so izrazili tako pozitivna kot negativna stališča do pornografije. Od 13 objavljenih komentiranih poročil ni bilo nobenega s pozitivnim odnosom do pornografije. 11 komentiranih poročil je bilo nevtralnih in le dva sta bila negativna. Največ (18) objavljenih pisem je bilo kritičnih do pornografije. V 4 pismih so se podpisniki zavzemali proti njeni prepovedi. Nevtralnih pisem ni bilo. Prav tako ni bilo pozitivnih poročil. 1 je bil negativen, 26 pa nevtralnih, v katerih so avtorji več ali manj samo podajali dejstva. 11 člankov je imelo nevtralno vsebino, 7 jih je bilo negativnih, 4 pa pozitivni. Vseh 10 vestičk je bilo nevtralnih.

Ker komentar, v katerem novinar poda svoje mnenje, najbolj nazorno prikaže stališče novinarja do določene teme oz. nemalokrat kar celotnega medija, kot tudi pismo bralcev, v katerem lahko širša javnost izrazi svoje mnenje, sem podrobneje analizirala komentarje in pisma s pozitivnim oz. negativnim odnosom do pornografije:

10.1. Poudarki komentarjev s pozitivnim odnosom do pornografije

Obdobje pred označevanjem vsebin (od 14.1.2002 do 7.7.2003):

- Rok Praprotnik je v Sobotni prilogi Dela (*Odraslim cenzuro, otrokom vojno, 15.2.2003*) ugotavljal, da popolnočna kabelska zabava odslej odpade: za nekim točilnim pultom so ta teden ugotavljali, da Slovenija postaja vse bolj talibska država – najprej Kebrova prohibicija in zdaj še Palova cenzura; prav zanimivo bo opazovati, kako bo inšpektor Pal reagiral na prizore nasilja, ki se bodo kmalu pojavili v najbolj gledanih televizijskih terminih in jih bodo spremljali tudi otroci;
- Vinko Vasle je v Jani (*Porno film, 18.2.2003*) sarkastično zapisal, da inšpektorja Pala, ki je prepovedal predvajanje pornografskih filmov prosi, da za neprimerne vsebine opredeli tudi vse vrste nasilja, ki smo ga deležni po vseh televizijah, kot so: nasilje slabega programa, butastih nadaljevanj, vojnih filmov, kjer kri šprica po dnevni sobah, in podobno;
- Mateja Hrastar je v Mladini (*Erotična neenakost, 24.2.2003*) pisala o nezaslišanosti, da imamo državnega cenzorja, ki je kaznoval operaterje, čež da vrtijo pornografijo, Ministrstvo za kulturo pa naj bi celo raziskalo, kje je meja med erotiko in pornografijo, čeprav o tem raziskovalci že od pamtiveka pišejo debele knjige, pa si niso na jasnem, kje natančno je meja: prvič, nekaterih porno cenzura sploh ne bo prizadela, ker njihovi kabelski operaterji ne prenašajo erotičnih programov, zato novinarka zahteva, da smo pred zakonom vsi enaki in naj medijske komisije dosežejo, da vsi dobimo porno kanale; drugič, zakaj preganjajo eksplicitne seksi programe, »prikritih« vsebin pa ne; in tretjič: v osnovni šoli smo skrivnostno gledali Josephino Mutzenbacher, se ob tem muzali in rdeli, a se neizmerno zabavali; sedaj v odrasli dobi nihče iz naše klape nima zaradi tega kakšnih psihičnih posledic, česar morebiti ne bi mogli trditi za tiste pubertetnike, ki prvo golo telo

nasprotnega spola vidijo šele na poročno noč, a za dejansko ugotovitev, kako nočni porno kanali vplivajo na mladostnike, bi morali ustanoviti državno komisijo;

- Igor Guzelj je v *Magu (Šopek domicilnih perversnosti, 26.2.2003)* razmišljal, da utegne biti preganjanje pornografije enako učinkovito kot Kebrove alkoholne restrikcije: pijanci, nasilneži, perversneži in kurbe bodo med nami tudi v prihodnje, amortizirani dedki, ki se ob stokanju na televiziji z nostalgijo spominjajo časov, ko so njihovi janezi lahko kadarkoli prešli iz mehkega v trdo agregatno stanje, pa tudi;
- Borut Mehle je v *Dnevniku (Pravica do samozadovoljevanja, 28.2.2003)* menil, da je večna težava in spornost pornografije v tem, da z njeno pomočjo mlajši prehitujejo starejše z vedenjem in odprtostjo do spolnosti, jih s tem spravljajo v zadrego in zbijajo vzgojno avtoriteto (vedno je bilo tako, le meja se je spreminjala); predlagatelji omejitve pornografije na TV pravijo, da s tem kanijo zaščititi otroke, a s tem zavajajo, saj je stvar obrnjena: pornografija je njihov problem in ne problem otrok, kar pa je ob dostopnosti interneta anahronizem, ki spet govori bodisi o popolnem nezavedanju realnosti ali pa o tem, da gre zgolj za pridobivanje političnih točk;
- Simon Tecco je v *Dnevniku (Je pri vas žena glavna v družini?, 1.3.2003)* pisal o polemični odločitvi inšpektorja Pala o prepovedi predvajanja pornografskih filmov, saj to, da inšpektor ukrepa le na podlagi prijav in ne samoiniciativno odpira vprašanje vloge in uveljavljanja zakonov v Sloveniji, torej kdaj in kako se zakon izvaja ter na kakšni osnovi se kršitelja sankcionira; drugič, zakon o medijih je bil objavljen v Uradnem listu že 2001, prvi ukrepi pa datirajo v začetek leta 2003; zastavlja se tudi vprašanje, zakaj tisti, ki so za pornografijo, niso protestirali, ko se je razpravljalo o osnutku omenjenega zakona, a dejstvo je, da v Sloveniji vlada prikrit matriarhat in v politiki navidezni mačizem; zakon je napisan precej dvoumno in inšpektor Pal bi se lahko odločal glede na dnevno razpoloženje; toda ali je inšpektor ukrepal proti »pretiranemu nasilju«, ki ga večina filmov na televizijskih zaslonih in tudi v mnogih otroških risanih filmih in programih dejansko vsebuje; prepoved ali cenzura ni rešitev, saj to le povečuje željo in vzpodbuja radovednost; rešitev je v določeni regulativi oz. pravilih objavljanja in predvajanja tovrstnega materiala, predvsem pa z odkrito in resno vzgojo v šoli in doma; povsod, kjer je uvedena cenzura, se zmeraj dogajajo najbolj okrutni in perversni spolni delikti; uvajanje te prepovedi pa je zaskrbljujoče tudi zato, ker se v tej zvezi ne omenja ustrezno označevanje pornografskih filmov, namesto tega se ponuja definicija, kar je izgovor za uvedbo cenzure;
- Tanja Lesničar – Pučko se je v *Dnevniku (In kaj bo s kurjimi bedrci?, 4.3.2003)* spraševala, če bo naš inšpektor zmoget slediti subtilnim premikom, ko bodo pokončni luleki na televiziji nekaj tako običajnega kot čedni joški, s čimer bo izbojevan pomemben feministični boj; prepoved pornografskih filmov sredi noči je, tako kot toliko tega v tej državi, čisti anahronizem in če bi bilo

treba kaj preganjati, so to pedofilski, sodomistični, sadomazohistični in skrajno nasilni filmi, in to ne na televiziji, ker jih tam, razen slednjih, ni, ampak na internetu in v videotekah, kjer si jih lahko pri belem dnevu sposodi vsak otrok; pornografija je posledica zatiralskega in izkrivljenega odnosa judokrščanske tradicije do spolnosti, in če je na njej kaj spornega, to niso »gola dejstva« (ta so morda celo osvobajajoča), ki jih omenjajo svetohlinci, ampak njena obupna nekakovost, vulgarna stupidnost, ki ji odvzema še tisto malo erotičnosti, ki bi jo lahko imela kljub dolgčasu, ki ji je imanenten, tako zaradi repetitivnosti dogajanja kot zaradi dejstva, da ne nastopajo osebe, ki bi vnesle zgodbo, ampak zgolj organi; še bolj pa je sporen njen večinoma, zaradi prepovedi, ilegalen izvor, ki bi tako od zakonodajalca kot inšpektorja zahtevala kaj več kot temo v spalnici;

- Maja Pertič je v Soboti (*Proti cenzuri strasti*, 22.3.2003) menila, da je ob gledanju porničev občutek sramu včasih tako močan, da je treba občasno malo zaigrati gnus ali prezir, kar pa še ni dovolj za prepoved; soočanje z lastnimi prikritimi željami in strastmi je tudi boleča zadeva, a njihovo zatiranje je lahko za posameznika pogubno; je res tako težko otroku razložiti, da se imata oči in mami rada ter da je spolnost le fizično izkazovanje ljubezni, je res otroku lažje dovoliti nekontrolirano igranje nasilnih – za kolektivno moralo nepohujšljivih – igrice, kjer mora za zmago razstreliti X glav, razkosati Y nasprotnikov, zabosti Z pošasti; je res nasilje toliko bolj sprejemljivo kot pornografija v nočnih urah in spoštovani starši, ki tako pridno skrbite za vzgojo svojih otrok: kaj hudiča vaši otroci sploh počnejo pred televizijo ter kaj zaboga počnejo televizorji in računalniki v otroških spalnicah?;
- Tonči Kuzmanić je v Soboti (*Kaj je pornografija*, 22.3.2003) poudaril, da je odgovor na vprašanje, kaj storiti s pornografijo na TV, odvisen od tega, kaj pornografija je: bistvo pornografije je še danes treba iskati na strani tistih, ki imajo oblast, ki vladajo in ki gledajo tako na ženske kot na otroke, tako na dejanska kot na virtualna telesa, kot na sužnje in suženjska sredstva za doseganje svojih lastnih, pogostokrat elementarno vprašljivih ciljev; pornografije ne kaže iskati v tem, da se revna punca ali fant slikovno ali dobesedno javno prodajata, ampak prej v tem, ko se do neokusa javno razkaže bivši predsednik Kučan, ki se mentalno slači pred slovensko publiko zato, da bi nas prepričal, kako je Nato tuda naša »prava izbira«; kot pornografijo lahko prej razumete neskončne reklame o vložkih in čistilnih sredstvih, ki jih vrtijo po televizijah, ter reklamo mag. A. Ropa za vstop v »evro-atlantske integracije« kot pa kake »opolzke damske poze« v večernih TV urah; bistveno več pornografije je v oddajah kot sta 24 ur in TV Dnevnik, kot pa v različnih, čeravno prekomerno spermiziranih podobah poznejših TV ur;
- Igor Guzelj je v Magu (*Pornotravme*, 2.4.2003) pisal, da je vprašanje, kako naj bi otroke obvarovali pred pornografijo, podobno metafizična dilema kot seznam škodljivih posledic, ki jih utegnejo izmaličiti čustvovanje, odnos do spolnosti in nasploh psiho odraščajoče generacije, še

zlasti, ker se še nobena učiteljica ni sposobna dovolj sprostiti, da bi o človeških genitalijah, erekciji, ejakulaciji, orgazmu, samozadovoljevanju, seksu iz potrebe, iz ljubezni in zaradi ohranjanja vrste predavala enako sproščeno in jasno kot o amebah, škripcih in Prešernovem Krstu pri Savici, kaj šele, da bi vagine in penise v različnih stanjih trdote risala po tabli ali kazala na slikah, kar bi polagoma odpihnilo mik prepovedanega sadu z videokaset in revij, ki bodo mladoletnikom vekomaj dostopne lažje kot alkohol in cigarete celo v primeru, da bi kabelskim televizijam preperečili predvajanje »onegavljenja« tudi med polnočjo in peto zjutraj, pri čemer je zares najmanjša skrb, kakšen zakon ali definicijo bo stroka sprejela: pred leti sem sredi Stockholma obiskal lokal, kjer sta fant in dekle uprizorila seks v živo; kar zadeva znake agresivnosti, steklene poglede in potenje, jih pri občinstvu ni bilo; na vsaki nogometni tekmi ali športni prireditvi je med gledalci videti stokrat več simptomov nenormalnosti;

- Gregor Alič je v Primorskih novicah (*Porno dileme*, 4.4.2003) izpostavil vprašanje, ali hoče oblast s prepovedjo predvajanja filmov s pornografsko vsebino dejansko regulirati tudi popolnoma zasebno življenje posameznikov, saj če to drži, ne gre več za pornografijo, ampak za temeljne državljanske pravice;
- Vinko Vasle je v Jani (*Vojni pornografi*, 8.4.2003) poudaril, da proti običajni pornografiji nima nič, je pa proti raznim specialnim perverzijam, ki bi jih bilo potrebno nujno zakodirati, kot je vojna v Iraku, ki jih lahko 24 ur na dan gleda naša nedolžna mladina, pa nihče ne omeni, da bi mogoče to lahko na našo mladež vplivalo slabo, jo spodbujalo k nasilju in jo vzgojilo v militantneže; bog ne daj, da bi videli kakšen spolni odnos ali kakšne genitalije, ker to je hujše od vojne: kaj je torej bolj bolno in družbeno škodljivo, reči otroku, »vidiš dete moje, tako se pa seksa« ali »vidiš, otrok moj, tako se pa ubija«?;
- Bojan Požar je v Slovenskih novicah (*Trio de Janeiro*, 9.4.2003) menil, da si je inšpektor Pal ob zakonskih luknjah to, kar naj bi bila pornografija, omislil kar sam: hec pa je, da o Palu kroži toliko govoric, da je prav čudno, zakaj se je ravno on spravil na porniče, saj naj bi bil tipski primerek profiliranega sposojevalca bežigradske videoteke Zeus, v katero se hodi po Venere;
- Mateja Hrastar je v Mladini (*Krogci in trikotniki...*, 7.7.2003) zapisala, da smo menda v preteklosti živeli v sistemu, kjer je na veliko kraljevala cenzura in še vedno je tako, le vrednote so se spremenile in so »pohujšljive« druge teme: takrat so nam govorili, da je v demokraciji popolna svoboda govora in medijev in sploh vsega, sedaj ko smo svobodni tudi mi, pa nam bodo tudi na tv-ekrane prileteli znaki in kadarkoli se kdorkoli zavzema za prepoved česarkoli, se sklicuje na otroke, ampak ... kdo bo arbiter, ki bo določal, kakšen značek na kakšno oddajo, saj zakon tega ne določa; ali bo Pal cenzuriral tudi Tom&Jerryja, ker se mu bo zazdelo, da miš mačko prevečkrat udari z likalnikom; ali bomo dobili komisijo za označevanje s krogci in trikotniki, ali bomo sedaj, ko

je vse urejeno, končno lahko normalno gledali seksi filme; a pomembno je le to, da smo končno »civilizirana« družba;

Obdobje po označevanju vsebin (od 8.7.2003 do 20.11.2003):

- Martina Budal je v Večeru (*Neomadeževani do 15. leta, 18.7.2003*) navedla, da je, odkar je Svet za radiodifuzijo odločil, da morajo televizije s krogci in trikotniki označevati oddaje, katerih vsebina je za otroke do 15. leta neprimerna, postalo jasno, da ima nacionalka za otroke neprimeren program, vsaj tako je razbrati iz znakcev v zgornjem levem kotu televizijskega zaslona: le tako bodo naši otroci do 15. leta rasli v nepohujšanem svetu, prepričani, da jih je prinesla štoklja in da za svinjski zrezek ni umrla svinja; le tako nedolžni in nepoučeni mladinci nas lahko popeljejo v svetlo prihodnost; seveda tisti, ki gledajo samo nacionalko, saj na pohujšljiverm Kanalu A lahko otroci v soboto zvečer skupaj s starši gledajo prizore striptiza in mehke pornografije; slišati je že prve pobude, naj se otrokom do 15. leta prepove vsakršen pogovor o živalih, rastlinah in življenjskih dejstvih, prav tako naj se prepove, da bi karkoli o tem slišali ali videli, če pa bi kaj pricurljalo do njihovih nedolžnih očk in ušesk, se mora obvezno zgoditi v prisotnosti staršev;

10.2. Poudarki komentarjev z negativnim odnosom do pornografije

Obdobje pred označevanjem vsebin (od 14.1.2002 do 7.7.2003):

- Brina Švigelj Mérat je v Delu (*XXL od polnoči do petih zjutraj, 7.12.2002*) v razmislek med drugim zapisala: Ljubljančani in ostali Slovenci si zvečer, po drugem dnevniku, na svojem rednem televizijskem programu lahko mirno, zastonj in brez vsake cenzure ogledajo ameriški pornografski film; plus ali minus?;
- Marko Medvešek je v Magu (*Moralka, 19.2.2003*) pisal o Francu Mihiču, ki je zatožil svojega lokalnega operaterja in o anonimnežu, ki je potunkal gnusobe na Telemachu: če so slabe volje operaterji in (nekateri) gledalci, so zadovoljni lastniki videotek, ki jim je zastonjska konkurenca odžirala dobiček; njim je vseeno, ali si porno filme sposojajo otroci, mlajši od petnajst let, da le plačajo; slednji bodo odslej lahko šli prej spat, pridno obiskovali videoteke ali prosjačili starše za širokopasovno internetno povezavo; do pornografije se da priti tudi drugače, četudi ne vselej zastonj;
- Renata Šribar je v Večeru (*Pornografija, pravljica za odrasle, 29.3.2003*) menila, da je slovenska država z inšpektorjevim ukrepom prvič po času tranzicije in posledičnega razcveta najrazličnejših eksploatacij ženskih teles pokazala, da obstajajo resna institucionalna in pravna orodja za uveljavljanje reda na področju reprezentacij seksualnosti in spolov; neposredni učinki in vloga

potrošnje pornografije so dvoumljivi, a gotovo je, da več empirično sociološko in psiholoških raziskav govori o povezanosti spolnih deliktov s konzumpcijo (predvsem, a ne izključno trde) pornografije kot o sprostitevnih učinkih slednje; to dejstvo ne priča nujno o zločinski stimulativnosti pornografije, temveč o pornografiji v službi zadovoljevanja spolnih želja, ki izvirajo iz občutkov premoči ali celo brutalnosti; tudi v zvezi s konzumpcijo mehke pornografije je morda skrajni čas ozavestiti, da preigrava ne nekakšno nekontaminirano in naravno spolno željo, ampak željni stereotip in skupaj z njim odnos moške dominacije in ženskega podrejanja;

Obdobje po označevanju vsebin (od 8.7.2003 do 20.11.2003):

- Marko Medvešek je v Magu (*(Ne)sprejemljivo*, 9.7.2003) pisal o sumljivi starostni meji, ki pomeni, da otroci do petnajstega leta v spremstvu odraslih lahko vidijo prav vse oddaje, z izjemo najbolj nasilnih in pornografskih; kar je dobro za štirinajstletnike, torej ne bo škodilo otrokom v vrtcu, ki so nasilja tako vajeni iz risank; zabavne animacije, ki spremljajo oba znaka, bodo gotovo pritegnile najmlajše občinstvo in pri njem verjetno zbudilo zanimanje za prepovedano oddajo; sistem se dejansko obnese samo v gospodinjstvih z enim televizijskim sprejemnikom, saj je otroke v njihovih sobah in z lastnim daljincem v roki težko nadzorovati; tako v času razkrajanja družinskih vrednot oznake še dodatno prispevajo k razbijanju družinske enote, saj otrokom in staršem onemogočajo skupinsko gledanje televizije in mlajše generacije izrivajo iz dnevne sobe; filme, katerih ogled jim omejujejo televizije, si lahko otroci sicer brez omejitev sposodijo v krajevni videoteki ali poiščejo na internetu; dolgočasne erotike vsekakor ne bo pogrešal nihče;
- Jože Kurinčič je v Družini (*Intimistična ali angažirana vera*, 20.7.2003) med drugim poudaril, da da se na prvi pogled zdi, da se je naš prostor nekako odrekel starim dokaj trdnim moralnim navadam in normam judovsko-krščanskega izročila: na tem področju vlada velik nered, saj na vsakem koraku srečamo izrabljeno spolnost, predvsem na reklamah, v filmih, na televiziji in v drugih občilih; osrednji slovenski dnevnik Delo vsaj dvakrat na teden v svojih prilogah reklamira pornofonijo (vroče telefone), prav tako mnogi drugi časopisi, Salamonov oglasnik pa bolj ali manj prikrito reklamira vse oblike prostitucije, ko se v njem bohotijo oglasi z vsakršno spolno deviantnostjo;

10.3. Poudarki pisem s pozitivnim odnosom do pornografije

Obdobje pred označevanjem vsebin (od 14.1.2002 do 7.7.2003):

- »Živela demokracija«

Dnevnik (24.2.2003) je objavil pismo Primoža Kržeta iz Dobrove, ki meni, da je inšpektor Pal na osnovi petih prijav zafrustriranih fanatikov prepovedal predvajanje porno filmov v nočnem času;

obstajata dve vrsti gledalcev tega žanra: tisti, ki priznamo in tisti, ki ne priznajo, da jim je ta žanr všeč; strinjam se, da to ni primerno za otroke in mladostnike, pa vendar, na mojega otroka predvajanje tega žanra med polnočjo in peto uro zjutraj prav gotovo ne bo vplivalo, ker moj otrok takrat spi; tisti otroci, ki ob tej uri gledajo TV, imajo neodgovorne starše in o njih ni zgubljeni besed; prepovejmo še internet, saj tam šele mrgoli strani s takšno in podobno vsebino; raje bi videl, da si moj otrok ogleda kak erotični film kot pa oddajo Trenja, Tednik ali Preverjeno, da o dnevniku in o 24 ur sploh ne govorim, zato od inšpektorja pričakujemo, da prekliče sporno uredbo; živela demokracija in njene svoboščine;

- *»Ja, gledam porniče!«*

Večer (24.2.2003) je objavil pismo Iztoka Šorija, ki meni, da gre v primeru inšpektorjeve prepovedi predvajanja pornografskih filmov za »diktat manjšine nad večino!«; kot da je gledanje pornografskih filmov perverzija, ki jo je treba izživljati pri tesno zaprtih polknih in ugasnjeni luči; razprava, zakaj so porno vsebine škodljive, se je vrtela okrog tega, kako slabo vplivajo na naše otroke; kako je sploh mogoče, da otroci v nočnih urah gledajo TV; ali ne bi bilo bolje, če bi starši poskrbeli, da bi imeli otroci pravilen odnos do vsekakor krutega, seksističnega in diskriminatornega sveta pornografije, saj se bodo z njim tako ali tako srečali; vsekakor inšpektorju za medije predlagam, naj raje poskrbi, da se bodo končno pričeli na naših TV postajah vrteti bolj kvalitetni porniči, večina tega, kar smo videli do sedaj, je res pod mejo dobrega okusa;

- *»Orožje za množično pohujševanje«*

Mladina (31.3.2003) je objavila pismo Maxa Modica, v katerem Modic odgovarja Francu Mihiču iz Ribnice na njegove očitke v zvezi s predvajanjem pornografije na TV ekranih: na podlagi iracionalnih strahov in ideoloških predsodkov si drznete večini odraslih, odgovornih in čustveno uravnovešenih Slovencev kratiti pravico do spremljanja tovrstnih programov; po dognanjih psihoterapevtov se najbolj fanatični borci proti pornografiji delijo v tri skupine: prvič, osebe z mesijanskim kompleksom, ki si skušajo z napadi na pornografijo očistiti tako ali drugače omadeževano vest; drugič, osebe s kompulzivnimi motnjami, ki skušajo svojo željo zatreti z uničevanjem objekta te želje; in tretjič, z resentmentom motivirane osebe, ki začnejo pod vplivom stresnih situacij za svoje težave kriviti strpnost do pornografije;

- *»Vojna zakoncev Mihič«*

Jana (8.4.2003) je objavila pismo Mihe Sadeta iz Ljubljane, ki podaja kritično mnenje na članek novinarke Maje Lupša, z naslovom »Vojna zakoncev Mihič, objavljenega v Jani, dne 11.2.2003; Sade med drugim meni, da o negativnem vplivu pornografije na mladostnike raje povprašajmo psihologe in psihiatre, saj samo ti lahko dajo pravo oceno; drugi se opredeljujemo za in proti pornografiji, glede na svojo vzgojo, negativne ali pozitivne izkušnje, pripovedovanja drugih itd.; naše ocene so tako večinoma zelo pristranske; meja med erotiko in pornografijo je zelo izmuzljiva in se ne da natančno

določiti, pojavlja pa se tudi vprašanje, kdo naj jo in kdo jo sploh lahko določi; pornografija je izjemno privlačna (včasih tudi poučna), ker je marsikje stigmatizirana, ponekod tudi prepovedana; mogoče bi kazalo bolj kot ugotavljati in objokavati stanje spregovoriti o vzrokih za njen razcvet in razpravljati o zelo različnem dojemanju spolnosti in posledično tudi pornografije pri obeh spolih;

Obdobje po označevanju vsebin (od 8.7.2003 do 20.11.2003):

- /

10.4. Poudarki pisem z negativnim odnosom do pornografije

Obdobje pred označevanjem vsebin (od 14.1.2002 do 7.7.2003):

- *»Pornografija nad državo?«*

Delo (14.1.2002), Dolenjski list (17.1.2002), Slovenske novice (22.1.2002), Demokracija (24.1.2002) in Večer (28.1.2002) so objavili pismo Marije in Franca Mihiča iz Ribnice, v katerem navajata člene Kazenskega zakonika in Zakona o medijih, po katerih je pornografija prepovedana in kazniva: pornografija je pri nas dostopna vsakomur, predvaja se brezplačno in razen redkih izjem brez kodiranja, kar je v popolnem nasprotju s prakso v tradicionalnih demokracijah; pri nas pa socialna in represivna država posreduje šele, ko pride do nepopravljivih posledic, kot so odvisnost od mamil, nasilje, posilstvo, nezaželena nosečnost, hepatitis B, aids ... neodgovorno je, da odgovorni politiki in uradniki ne zavarujejo mladoletnikov in ne vztrajajo pri izvajanju zakonov oz. prepovedi in sankcijah; »odgovorni« uradniki in politiki so očitno prepustili oblast lokalnim televizijcem, kar ni več demokracija, temveč anarhija;

- *»Pornografska vojna«, »Konec pornografije na TV!?!«*

Mag (26.2.2003) in Družina (2.3.2003) sta objavila pismo Franca Mihiča iz Ribnice, v katerem izraža zadovoljstvo nad prepovedjo pornografije, ki potrjuje, da osnove pravne države – zakoni obstajajo, problem pa je brezbržnost in imunost oblasti in večine izvoljenih politikov; za najpomembnejši del pravne države, za policijo in tožilstvo je to še vedno legalno dejanje, celo umetniška erotika; Mihič še navaja, da lahko v tisku preberemo: » ... statistično je veliko močnejša povezava med pornografijo in nasiljem nad ženskami kot med kajenjem in rakom na pljučih, gledalec pornografije pridobi občutek, da je posilstvo super zadeva, da ženske pravzaprav prosijo zanj, posiljevalci jim delajo uslugo, Slovenija pa je raj za otroško pedofilijo ...

- *»Moralna dnevne sobe in država«*

Delo (1.3.2003) je objavilo pismo Franca Mihiča iz Ribnice, v katerem je podal svoje mnenje na članek Matije Graha, objavljenega v Sobotni prilogi Dela, dne 22.2.2003, z naslovom »Moralna dnevne sobe in država«, v katerem so se v bran pornografije, osebne svobode in zasebnosti pred državo

postavili nekateri družboslovci in kulturniki; Mihič se sprašuje, ali je res umestna dilema, zakaj so potrebni zakoni, pravila, omejitve; ali za zakoni morda le ne tičijo neki realni vzroki in realne potrebe družbe; ali je res sporen namen veljavnih zakonov, ki so jih sprejeli poslanci glede pornografije; ali pornografija res nič ne vpliva na nasilno obnašanje, brezosebno spolnost in odnose, posilstva, ne frustrira in škodi mladoletnikom; ali pornografija ne propagira ravno ekscesne tehnike spolnosti in odnosov, »kako najlažje dobiti aids«; televizija je javni medij, ne pa zasebna dejavnost oz. spolnost v zasebni spalnici ali dnevni sobi; kjer se dogaja družinsko nasilje med partnerji in nad otroci; je mar zato legalno in še naprej dopustno, ker je »moja zasebnost« nedotakljiva;

- *»Orožje za množično pohujševanje«*

Mladina (17.3.2003) je objavila pismo Franca Mihiča iz Ribnice, v katerem kritično ocenjuje članek Maxa Modica, objavljenega v 9. številki Mladine, z naslovom »Orožje za množično pohujševanje«; Mihič Modicu med drugim očita tudi, da hoče slovensko javnost prepričati, da sta prepoved predvajanja pornografije povzročila dva »ultradesničarska fanatika«, ki jima manjkata le še »štrik in čvrsta veja«, ter da »nespoštljivo« zanemarja kontrarevolucionarno zakonodajo Evrope, predvsem Francije, da o trendih v deželi tulipanov ne govorimo;

- *»O pravicah«*

Dnevnik (18.3.2003) je objavil pismo Franca Mihiča iz Ribnice, v katerem je kot odgovor na komentar Boruta Mehleta, objavljenega v Dnevniku dne 28.2.2003, z naslovom »Pravica do samozadovoljevanja« med drugim zapisal, da prijavitelji prepovedanega predvajanja pornografije menijo, da je pornografija, ki prikazuje predvsem genitalije, ekscesno dejanje, saj med drugim propagira tudi »kako najlažje dobiti aids«, zato o tem obstaja zakonodaja, ki je družbeno koristna;

- *»Moški, res imate problem«*

Večer (7.4.2003) je objavil pismo Lane Zdravkovič, ki meni, da pornografske vsebine ustvarjajo moški da jih ti zadovoljijo; zakaj so ženske v pornografskih vsebinah predstavljene v glavnem kot ponižane, pasivne, tiste, »ki jih obdelujejo«, zakaj se za žensko seksualno delovno silo večinoma uporabljajo sramotilni izrazi, kot so mrha, packa, obdarjena, prasica, za tovrstne moške pa korenjak, frajer, obdelovalec...; problem ni v zakonodaji, problem je v naših (glavah) in takšni problemi se ne rešujejo s prepovedjo;

- *»Pornografija, laži in mediji«*

Delo (16.4.2003) je objavilo pismo Renate Šribar iz Ljubljane, v katerem je zapisala, da so trditve, da so težnje k regulaciji pornografije nazadnjaške in v nasprotju s trendi (nekaterih) drugih evropskih držav, zavajajoče: ponavljanje teh tako prikazovanih »dejstev« ni v skladu s stvarnostjo in se izreka v imenu pornografskega pridobitništva in zlorabljenе falokratske moči; pred leti je bilo v Švici srečanje Evropske platforme zakonodajnih oblasti (EPRA) z naslovom Seksualnost na ekranu; Slovenija je bila

edina med udeleženkami navajana zgolj v negativnem smislu (tj. nobenega monitoringa seksualnosti na televiziji in nobene razprave o pornografiji v odgovarjajočih institucionalnih okvirih, nobenih obravnavanih pritožb), čeprav so bile poleg države v podobni ali slabši družbeno politični situaciji; tudi obstoječi člen Zakona o medijih ni nujno konfuzen, čeprav ne vključuje definicije pornografije in erotike: med medijskimi zakoni držav, ki so sodelovale na omenjenem srečanju, ni noben vključeval definicije pornografije, slednja je prisotna zgolj v nekaterih kazenskih zakonikih (npr. Malta, Slovaška); razlog za ne-definiranje je v dejstvu, da je pornografija žanr, ta pa konstituira ravno obči konsenz o njegovih karakteristikah; delo se pričinja od tu naprej: tako, ki se tiče upravljanja s pornografijo na TV kot tisto z regulacijo pornografije v tisku, na videu in internetu;

- *»Država naj vzpostavi sistem regulacije«*

Delo (31.5.2003) je objavilo pismo Renate Šribar iz Ljubljane, v katerem podaja dodatna pojasnila k problematizaciji pornografije, navedene v članku Matjaža Albrehta, objavljenega v Delu 7.5.2003, z naslovom *»Država naj vzpostavi sistem regulacije«*; Zakon o medijih je pomanjkljiv, a nič bolj kot večina medijskih zakonov v evropskih državah, kar pa ne pomeni, da je brez sprejetja dodatnih ukrepov popolnoma nefunkcionalen; v primeru pornografije kot žanra brezprizivno deluje; za njegovo učinkovitost v manj jasnih primerih bo potreben dodaten anganžma Ministrstva za kulturo in to ne zgolj v obliki sodelovanja pri vzpostavljanju sistema samoregulacije, ki je zgolj eden od načinov družbene regulacije pornografije in po izkušnjah evropskih držav precej rešetast; poročilo Evropske komisije Evropskemu svetu in Parlamentu (februar 2001) o implementaciji priporočila Evropskega sveta za vzpostavitev sistema samoregulacije v zvezi z zaščito mladoletnikov in človekovega dostojanstva v državah članicah kaže na nevrvalgične točke projekta: parcialno pokritost medijev (samo Nizozemska vključuje vse vrste medijev), bojkotiranje sistema samoregulacije s strani komercialnih televizij, prevladujočo izključenost javnosti in/oz. njenih strokovno usposobljenih predstavnikov; če prištejemo še *»kulturno«* klimo Slovenije, ki ji uspe brez besede pogoltniti etično relativizacijo otroške pornografije v enem svojih najbolj odmevnih tednikov, pa doslej javno umeščanje protipornografskih argumentov, ki se dogajajo v imenu človekovih pravic žensk, v puritanski register pa izkušnje s samoregulacijo oglaševalcev v zvezi s seksizmom, smo lahko zgolj skrajno zadržani do politike, ki vidi v samoregulaciji veliko rešitev vprašanja pojavnosti pornografije;

- *»Ravnajmo odgovorno!«*

Večer (4.7.2003) je objavil odprto pismo Renate Šribar iz Ljubljane, naslovljenega na varuha človekovih pravic Matjaža Hanžka, v katerem Šribarjeva opozarja na spornost in nesprejemljivost v parlamentu potrjene avtentične razlage prvega in tretjega odstavka 84. člena Zakona o medijih, ki naj bi ščitil otroke in mladoletnike pred nasilnimi in pornografskimi vsebinami: zakon, bran po avtentični razlagi, pornografije v njeni prevladujoči obliki sploh ne obravnava oz. jo vključuje v register erotike;

avtentična razlaga in možnost razveljavitve z zakonom skladnega inšpektorjevega ukrepa prepovedi predvajanja pornografskih vsebin kažeta na skrajno omalovažujoč in nelegitimen odnos zakonodajne oblasti do problema pornografije z vidika zaščite otrok in mladoletnih; s tem utrjujeta propornografsko usmerjeni javnomnenjski mainstream in vzpostavljata tako družbeno klimo, ki ne omogoča analitične in družbeno občutljive obravnave pornografije; tak odnos predstavnikov zakonodajne oblasti ni v skladu z usmeritvami, ki jih vsebujejo dokumenti EU, in ima negativne družbene posledice;

Obdobje po označevanju vsebin (od 8.7.2003 do 20.11.2003):

- *»Škodljivi učinki, zgrešen namen«*

Večer (30.7.2003) je objavil odprto pismo nevladnih organizacij in posameznic ministrici za kulturo Andreji Rihter, v zvezi z udeležbo ministrstva v procesih oblikovanja mehanizmov za regulacijo pornografije; po njihovem mnenju avtentična razlaga zlorablja zakon, ministrstvo pa je v procesu njenega sprejemanja sodelovalo v vlogi strokovnega interpreta: avtentična razlaga v prvem odstavku pojmuje v zakonu uporabljen termin pornografija z nadaljno obrazložitvijo te tako, da vključi le skrajne oblike pornografskega žanra, s tem pa je izključena najbolj pogosta, prevladujoča oblika pornografije oz. jo uvršča med erotiko; take politične odločitve imajo škodljive učinke na prevladujoče dojetje pornografije v družbi in uresničujejo interese pornografske industrije in njenih mediatorjev; še posebno sporne so v okviru EU, ki pornografijo obravnava kot družbeni pojav, za katerega velja tendenca povečanega nadzora; poleg tega sta sistem samoregulacije medijev in starševski nadzor, v dokumentih EU že obravnavana kot pomanjkljiva in pogojna; ministrstvo v svojem strokovnem delovanju ne upošteva sodobnih strokovnih in politično-strateških interpretacij in regulacij pornografije ter civilizacijskih potreb aktualnega kulturno-političnega okolja in ne posega ozaveščeno v javni govor o pornografiji;

- *»Pornografija ostaja na TV zaslonih«, »Zakonske zaščite še vedno ni«*

Večer (27.10.2003), Družina (2.11.2003) in Dolenjski list (13.11.2003) so objavili pismo Marije in Franca Mihiča iz Ribnice, v katerem menita, da so po sprejetju »Školčeve« avtentične razlage zakona številni otroci in mladostniki še bolj zakonsko nezaščiteni pred pornografskimi vsebinami na televizijskih zaslonih, saj je zdaj klasična pornografija celo dopustna, uvedeni opozorilni znaki pa se ne uporabljajo dosledno, zlasti ne po polnoči; dodatno ti znaki niso obvezni za kabelske operaterje, vsi tiskani mediji pa v napovednikih ne objavljajo opozorilnih znakov, ki naj bi bili v pomoč vzgojiteljem, zato javna razprava o tem vprašanju še ni končana, še manj pa optimalno rešena; pri vsem tem pa ostaja povsem odprt problem legalne dostopnosti do pornografskih in erotičnih vsebin otrokom v tiskanih medijih, saj jim te vsebine nekaznovano ponujajo v raznih prilogah dnevnikov in v »seksi« revijah na najnižjih policah naših trgovin;

11. UGOTOVITVE

Iz analize vseh 128 prispevkov, ki so bili objavljeni v slovenskih medijih na temo pornografija in so bili vnešeni v interno bazo Infoklip Urada vlade RS za informiranje sem ugotovila, da je ta tematika zanimala bolj novinarje kot širšo javnost, ki se je na omenjeno temo odzvala v majhnem številu. Lahko bi rekla, da je javnost ob vprašanju pornografije ostala nepredramljena, nezainteresirana. V analizo sem vključila prispevke, ki so bili objavljeni od 14.1.2002 do 20.11.2003. Gre za skoraj dvoletno obdobje, zato ocenjujem, da je 128 vseh prispevkov dokaj skromno število. Pričakovala sem velik komentatorski odziv ter odziv pisem, kar je potrdila tudi moja analiza, saj je bilo objavljenih 23 komentarjev in 22 pisem. Žal pisma niso pokazala želenih rezultatov, saj je avtor kar 13 pisem pobudnik prepovedi pornografije Franc Mihič iz Ribnice, na čigar pobudo je inšpektor za medije tudi izdal prepoved, avtorica treh pa je Renata Šribar, ki je poleg teh pisem tudi ena od podpisnic odprtega pisma nevladnih organizacij ministrici za kulturo. Tako ostane le eno negativno pismo naključne bralke. Zato se ne gre čuditi, da je 55 odstotkov vseh negativnih prispevkov ravno pisem. Od vseh komentarjev pa je bilo kar 15 pozitivnih, kar je v skladu z mojimi pričakovanji, saj menim, čeprav premajhno število prispevkov tega ne dokazuje, da so Slovenci, ki so proti predvajanju pornografije na TV, v manjšini. V omenjenih pozitivnih komentarjih je bila večkrat izražena ogorčenost nad inšpektorjevo prepovedjo predvajanja pornografije, saj naj bi bil zakon, ki to prepoveduje dvoumen in nejasen. Nejasna naj bi bila tudi ločnica med pornografijo in erotiko, torej med prepovedanim in dovoljenim. Komentatorji so zapisali, da si je inšpektor tako sam izmislil, kaj je pornografija, motilo pa jih je tudi, da je bila prepoved izrečena na podlagi pobude posameznikov, ne pa na podlagi njegove samoiniciative. Sporen naj bi bil tudi čas prepovedi, ki datira v leto 2003, čeprav je zakon v veljavi že od leta 2001. Predvsem pa so se komentatorji obregnili ob inšpektorjevo sporno odločitev, saj naj bi bili po istem zakonu prepovedani tudi prizori nasilja, ki škodijo duševnemu, moralnemu in telesnemu razvoju otrok in mladostnikov, a jih inšpektor ni prepovedal. Še več, omenjene nasilne prizore lahko vidimo v skoraj vsaki oddaji, filmu in celo risanki, ne glede na čas predvajanja. Po mnenju nekega komentatorja pa cenzura le povečuje željo in vzpodbuja radovednost, zato mnogi vidijo rešitev v (spolni) vzgoji v šolah in doma. In prav skrb za zaščito otrok in mladine pred spornimi vsebinami na televiziji, v tiskanih medijih in predvsem v nenadzorovanih videotekah, ter pred vplivom interneta, je edina skupna točka, ki jo imajo tako zagovorniki kot nasprotniki pornografije. Mnogi komentatorji pozitivnih komentarjev vidijo rešitev v samoregulaciji oz. v označevanju vsebin, vendar se pojavlja vprašanje, kdo naj bi določal, kakšen značek je primeren za določeno oddajo, saj zakon tega ne določa. Ena komentarka pa predlaga ustanovitev državne komisije, ki bi preučila, kako pornografija vpliva na otroke in mladostnike. Kot že omenjeno sem

presenečena nad premajhnim številom izvedenih anket, saj sta bili objavljeni le 2 anketi. Potrebno pa je poudariti, da so se Slovenci v vseh omenjenih anketah, ki sem jih predstavila v teoretičnem delu, izrekli za pornografijo na televiziji oz., da jih tovrstne vsebine ne motijo in da jih tudi sami več ali manj gledajo. Sama sem zadržana do rezultatov raziskav drugih držav, saj je vprašanje, ali lahko npr. vzorec ameriške populacije enačimo z vzorcem slovenske, zato v okviru raziskav pornografije v Sloveniji obstaja še veliko maneverskega prostora, ker domačih tovrstnih raziskav ni.

Podobni rezultati so tudi pri analizi štirih pozitivnih pisem, v katerih je bilo zaznati ogorčenje, da gre pri prepovedi predvajanja pornografije za diktat manjšine nad večino, za vprašanje, kako lahko otroci po polnoči sploh nenadzorovano gledajo televizijo ter za večno dilemo o meji med erotiko in pornografijo. Eden od bralcev pa je menil, da bi se bilo namesto o prepovedi pornografije potrebno vprašati o vzroku za njen razcvet ter o različnem dojetanju spolnosti pri obeh spolih.

Kot zanimivost sem pogledala še, koliko je bilo moških in koliko žensk, ki so se tako s komentarjem kot s pismom odzvali v medijih. Ugotovila sem, da je bilo od 15 pozitivnih komentarjev pred obdobjem označevanja vsebin 10 komentarjev moških avtorjev in 4, ki so jih napisale ženske. Po obdobju označevanja vsebin je bil le en pozitiven komentar, ki ga je prav tako napisala ženska. Od 3 negativnih komentarjev, ki so bili objavljeni pred obdobjem označevanja vsebin je le enega napisal moški, 2 ženski. Po uvedbi označevanja vsebin sta bila objavljena 2 komentarja, čigar avtorja sta bila moška. Od vseh 4 pozitivnih pisem, ki so bila objavljena pred obdobjem označevanja vsebin (po tem obdobju ni bilo objavljenega nobenega pozitivnega pisma) so bili avtorji moški. Od 14 negativnih pisem, objavljenih pred obdobjem označevanja, je bilo 11 takih, v katerih je podpisnik Franc Mihič skupaj s soprogo, 4 kjer so podpisnice samo ženske in 3, kjer je podpisnik samo Franc Mihič. Od 4 negativnih pisem, ki so bila objavljena po obdobju označevanja vsebin, je bil Franc Mihič s soprogo avtor 3, podpisnice enega pa so nevladne organizacije in ostale posameznice. Iz tega lahko zaključim, da so se moški odzvali v večjem številu kot ženske. Ženske pa so sodeč po analizi bolj proti pornografiji kot moški.

V negativnih komentarjih je bilo zaznati pohvale na račun inšpektorjeve prepovedi predvajanja pornografije, saj so bile, po mnenju komentatorjev, tovrstne vsebine dostopne brezplačno, nekodirane in necenzurirane. Tako naj bi država s prepovedjo pokazala, da obstajajo resna institucionalna in pravna orodja za uveljavljanje reda na področju reprezentacije seksualnosti in spolov. Pornografija naj bi bila tako moška dominacija in žensko podrejanje, znaki pa naj bi po mnenju enega komentatorja pritegnili pozornost najmlajšega občinstva in še dodatno razbili družinske enote, ker naj bi otrokom in staršem onemogočili skupno gledanje televizije. Kot rečeno je zaskrbljujoče tudi nenadzorovano področje interneta ter sposojanje pornografskih kaset v videotekah.

Rezultati negativnih pisem so podobni, v njih pa so pretežno eni in isti avtorji izražali nestrinjanje, da so pornografske vsebine dostopne vsakomur, predvsem pa je bila poudarjena povezanost med pornografijo in nasiljem nad ženskami. Pornografija naj bi tako zakrivila številna nasilna obnašanja, posilstva in brezosebno spolnost. Po mnenju pobudnika prepovedi predvajanja pornografije g. Mihiča je pornografija, ki prikazuje genitalije, ekscesno dejanje, saj med drugim propagira tudi, kako najlažje dobiti aids. Ženske v pornografskih filmih naj bi bile ponižane in ozmerjane s sramotilnimi izrazi. V enem od negativnih pisem, pa je bralka poudarila, da je problem v naših glavah in da se tovrstnih problemov ne rešuje s prepovedjo. Kritično je bila ocenjena tudi avtentična razlaga prvega in tretjega odstavka Zakona o medijih, po kateri naj bi bile prepovedane le skrajne oblike pornografije, prevladujoča oblika pa ne, še več, avtentična razlaga naj bi pornografijo postavljala v erotiko, tako pa naj bi bili otroci in mladoletniki še bolj zakonsko nezaščiteni.

Analiza po posameznih medijih je pokazala, da je od dnevnih časopisov največ prispevkov o pornografiji s 17-odstotnim deležem objavil Večer, od ostalih medijev pa Mladina (18 odstotkov). Analiza odnosa do pornografije (pozitivni, negativni, nevtralni odnos), v katero niso bili vključeni intervjuji in obe anketi, je pokazala, da je največ pozitivnih prispevkov od dnevnih časopisov objavil Dnevnik (4), od ostalih medijev pa Mladina (5). Največ negativnih prispevkov je od dnevnih časopisov objavilo Delo (7), od ostalih medijev pa Družina in Mag, ki sta objavila vsak po 3 prispevke. Nevtralnih prispevkov je bilo 61, od tega jih je od dnevnih časopisov največ 13 objavil Večer, od ostalih medijev pa Nedeljski dnevnik.

Pričakovala sem tudi večji komentatorski in »pisemski« odziv na označevanje vsebin, a je novost skorajda ostala neopažena. Tako je bilo v obdobju pred uvedbo označevanja objavljenih 17 komentarjev in le 3 po tem obdobju. Pred uvedbo označevanja je bilo objavljenih 18 pisem, po uvedbi pa le 4 (negativna) pisma. Avtorji tako komentarjev kot pisem, so označevanje v večini ocenili negativno, saj naj bi animacije po menju enega komentatorja pritegnile pozornost najmlajšega občinstva in razbile družinske enote, tak sistem pa naj bi se obnesel izključno v gospodinjstvih z eno televizijo, saj je otroke, ki imajo televizijo v svojih sobah kljub opozorilnim oznakam težko nadzorovati. Sporna naj bi bila tudi starostna omejitev 15 let. Ena od komentatork je menila, da je na podlagi oznak otrokom prepovedano brez staršev gledati skoraj vse, tako pa bodo v svet zakorakali nevedni in nepoučeni. Po menju nekaterih samoregulacija in starševski nadzor nista rešitev, kar naj bi bilo kot pomanjkljivost obravnavano tudi v dokumentih EU. Drugi je opozoril, da se znaki ne uporabljajo dosledno, njihova pomanjkljivost pa je tudi v tem, da niso obvezni za kabelske operaterje. Prav tako vsi tiskani mediji v svojih napovednikih ne objavljajo opozorilnih znakov.

ZAKLJUČEK

Področje pornografije je kot rečeno v omenjenih posameznih državah regulirano različno, čeprav vse veliko pozornosti namenjajo zaščitni otrok in mladoletnikov pred spornimi vsebinami. Posamezne države imajo določila glede pornografije zapisana v Kazenskih zakonikih ter v medijskih zakonih in drugih ukrepih, omejitve pornografije na televiziji pa večinoma postavljajo z različnim klasificiranjem vsebin glede na starost gledalcev in čas predvajanja ter s kodiranjem programov. Za klasificiranje filmov skrbijo tako vladne kot nevladne organizacije, kazni za kršitve pa so od države do države različne, čeprav marsikatero zavezujejo skupne evropske smernice (na primer Konvencija o čezmejni televiziji), ki so zastavljene široko in puščajo prosto pot posameznim podpisnicam, da se ravnajo v skladu z v njej veljavnimi normami. Konvencija o čezmejni televiziji, kot tudi Direktiva EU o televiziji brez meja, po kateri se je zgledoval tudi naš Zakon o medijih, pa ne navajata niti časa, ko naj bi bilo dovoljeno predvajati sporne vsebine, kar nedvomno kaže na kompleksnost problema, ki ga je potrebno reševati s samoregulacijo, ki jo je Slovenija sprejela leta 2003. Kompleksnost problema pa je jasna tudi iz analize Infoklipa, ki se zdi, da ne da oprijemljivih rezultatov, saj stališča posameznikov (zapisana v komentarjih in v pismih bralcev) niso v skladu s pravnimi oz. zakonskimi določili (gre namreč za nestrokovno javnost, zato tudi ne moremo pričakovati, da bodo njihova subjektivna stališča strokovno in pravno utemeljena), vendar sama vidim bistvo ravno v omenjenem neskladju. Kajti, posamezniki sami postavljajo mejo med pornografijo in erotiko, ker ta ni nikjer določena, poleg tega pa slabo oz. sploh ne poznajo zakonskih določil, ki regulirajo področje pornografije in označevanje neprimernih vsebin. Tudi inšpektor Pal je prepoved o predvajanju pornografije na televiziji izdal šele po pobudah občanov, kar dodatno razveljavi že tako nejasna in pomanjkljiva zakonska določila. Skratka, inšpektor se je opiral na subjektivna mnenja posameznikov ter na podlagi njihovih mnenj interpretiral zakonska določila. Težava pri tolmačenju zakona je v tem, ker ni definirana razlika med pornografijo in erotiko. Posledično je država k pomanjkljivemu Zakonu o medijih, ki v prvem odstavku 84. člena prepoveduje pornografijo in neupravičeno oz. pretirano nasilje, v tretjem odstavku pa erotiko in nasilje dovoljuje in ju omejuje na čas med polnočjo in peto uro zjutraj, sprejela Avtentično razlago prvega in tretjega odstavka omenjenega člena, s katero pa se nadaljuje dvoumnost tega področja pri nas, saj prepoveduje le skrajne oblike pornografije. To se nazorno kaže tudi na primeru kabelskih operaterjev, ki niso podpisniki samoregulacijskega dogovora, češ da so le distributerji, ne pa tudi izdajatelji televizijskih programov, s tem pa nesramežljivo kažejo svoj monopol, ko (brez vnaprej določenih opozoril) v nočnih urah predvajajo filme, v katerih so eksplicitno prikazani spolni odnosi oseb istega ali različnih spolov.

Še vedno imamo zakon, ki v 84. členu prepoveduje pornografijo in omejuje erotiko na nočni čas, nikjer pa ni definirano, kaj je pornografija in kaj erotika. Država ne more prepovedati nekaj, kar ni definirano. Čeprav pri pregledu zakonodaj v različnih državah nikjer nisem zasledila natančne definicije razlike med pornografijo in erotiko, pa vseeno menim, da bi morala skupina strokovnjakov in predstavnikov javnosti postaviti neko splošno definicijo. V omenjeno skupino bi morali biti vključeni tako medijski strokovnjaki, strokovnjaki s področja medicine, vladne in nevladne institucije, predstavniki industrije, izdajateljev ter uporabnikov. Definicija torej ni zapisana ne v Zakonu o medijih ne v Kazenskem zakoniku. A zakon mora biti nedvoumen. Le tako lahko Ministrstvo za kulturo, ki je pristojno za medijsko področje, v skladu z Zakonom o medijih in v skladu s svojimi pristojnostmi sprejme dodatne ukrepe za varstvo otrok in mladostnikov.

Rešitev vidim v tem, da je po zakonu pornografija prepovedana, erotične vsebine pa so predvajane od polnoči do petih zjutraj in so označene, da gledalec ve, kaj je v določenem času na sporedu in tega ne bo gledal, če ne bo želel. Dokler sistem samoregulacije ne bo veljal tudi za kabelske operaterje pa ne moremo govoriti, da samoregulacija v Sloveniji deluje.

Kot je razvidno iz diplomskega dela imajo države različne sisteme samoregulacije. Za klasifikacijo filmov ponekod skrbijo vladne, ponekod nevladne institucije. Pri nas so takšne odločitve stvar uredniške presoje posameznih televizij, oz. kar največkrat posameznega urednika. Naš zakon ni predvidel primerne telesa, ki bi vnaprej pregledalo celotno produkcijo in določilo, kaj je primerno in kaj ne, saj to zahteva dodatna finančna sredstva.

Prav tako se Slovenija od ostalih držav, ki imajo že razvit sistem samoregulacije razlikuje po tem, da ima le dva zakonsko določena znaka, s katerima opozarja na neprimernost vsebin. V ostalih državah so ti bolj razčlenjeni in s številčnejšimi kategorijami. V slovenskem Zakonu o medijih je zapisano, da morajo biti programske vsebine označene z vizualnim simbolom in akustičnim ter vizualnim opozorilom, da niso primerne za otroke in mladostnike do 15. leta starosti. V drugih državah je ta starost največkrat postavljena na 16 let, ponekod tudi na 18 let.

Analiza Infoklipa je pokazala, da posamezniki slabo poznajo medijski zakon in njegova določila glede pornografije in ostalih spornih vsebin, saj so podajali različna stališča, ki so se le malokdaj dotikala pravnih okvirjev. Vprašanje je tudi, ali vizualna simbola (krogec in trikotnik) sploh služita svojemu namenu, saj po pogovoru z nekaterimi posamezniki le-ti niso vedeli, kaj oznaki označujeta oz., kakšen je njun pomen. Stvar posameznika je, ali bo oznake spoštoval, stvar države pa, da jih bo znala predstaviti široki množiči, saj je prav njej samoregulacija tudi namenjena. Morda gre iskati razloge za slabše poznavanje omenjenih oznak v predstavitvenem obdobju, ki je potekalo med poletnimi počitnicami, ko je le malokdo doma.

Samoregulacija je v Sloveniji torej še v povojih. Potrebno bo še veliko truda, da se v sistem vključi tudi kabelske operaterje. Pomemben korak pa bo potrebno narediti tudi na področju interneta, ki še vedno ostaja popolnoma nereguliran, ter vzpostaviti nadzor nad videotekami, kjer si mladina lahko brez večjih težav sposoja pornografske filme.

Pri omejevanju spornih medijskih vsebin gre torej predvsem za zaščito najmlajših. Starši ne smejo prelagati svoje odgovornosti na medije in šole. Vsak naj odigra svojo vlogo – mediji s spoštovanjem zakonov in samoregulacijo, starši in šole pa z medijsko in spolno vzgojo.

LITERATURA

- Baer, Judith A. (1991): »Women's rights and the limits of constitutional doctrine«, *The Western Political Quarterly*, let. 44, št. 4, dec., str. 821-852.
- Baron, Larry (1987): »Immoral, Inviolable or Inconclusive?«, *Society*, let. 24, št. 5, jul.-avg., str. 6-12.
- Blažič, Janez (2003): »Pravna ureditev sankcioniranja pornografije v državah članicah Evropske unije«, Interno gradivo.
- Breznikar, Eva (2002): »Vroča linija v slovenskem medijskem prostoru«, diplomsko delo, Ljubljana.
- Christensen, Ferrel, Zillman Dolf (1987): »Effects of pornography: The Debate Continues«, *Journal of communication*, let. 37, št. 1, str. 186-188.
- Darnton, Robert (1994): »Knjige, ki jih beremo z eno roko«, *Razgledi*, št. 23, 9. dec., str. 29-32.
- Donnerstein, Edward, Linz, Daniel (1986): »Mass Media Sexual Violence and Male Viewers, Current Theory and Research«, *The American behavioral scientist*, let. 29, št. 5, maj-jun., Sage Publication, Inc., str. 601-618.
- Dworkin, Roland (1994): »Nesvoboda molčanja«, *Razgledi*, št. 11, 27. maj, str. 23-24.
- Einsiedel, Edna F. (1988): *The British, Canadian, and U.S. Pornography Commissions and Their Use of Social Science Research*, *Journal of communication*, let. 38, št. 2, str. 108-121.
- Falk, Pasi (1994): *The Consuming Body, Theory, Culture & Society Series*, Sage Publications, London.
- Francoeur, Robert T. (ur.) (1994): *Taking sides: Clashing Views on Controversial Issues in human Sexuality*, Fourth Edition, Second Printing, The Dushkin Publishing group, Inc., str. 78-98.
- Gross, Larry (1983): »Pornography and social science research. Serious questions...«, *Journal of communication*, let.33, št.4, str. 107-111.
- Jančič, Bojana (2002): *Mladi in pornografija v medijih*, Diplomsko delo, Ljubljana.
- Kranjc, Danica (2002): *Ustvarjanje otroških programov*, Diplomsko delo, Ljubljana.
- Kutchinsky, Berl (1987): *Deception and Propaganda*, *Society*, let. 24. št. 5, jul.-avg., str. 21-24.
- Linz, Daniel, Neil, Malamuth (1993): *Pornography*, Sage publication.
- Milohnič, Aldo: »Oglaševalska pornografija na Kanalu A in POP TV«, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam/13oglasovanje>, 12.5.2003
- Naglič, Metka (2001): »Pornografija v očeh feminizma«, *Delta*, let. 7, št. 1-2, str. 39-56.
- Nye, Robert A. (ur.) (1999): »Sexuality«, Oxford University Press.

- Petrovec, Dragan (2003): Mediji in nasilje: obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji, Mirovni inštitut, Ljubljana.
- Prelić, Ljubomir (1987): Pornografija: porok ili kriminal, 1. izd., »Filip Višnić«, Beograd.
- Ranković, Milan (1982): Seksualnost na filmu i pornografija, Prosveta, Institut za film, Beograd.
- Satris, Stephen (ur.) (1994): Taking Sides: Clashing Views on Controversial Moral Issues, Fourth edition, The Dushkin Publishing Group, Inc.
- Scarre, Geoffrey (ur.) (1989): Children, Parents and Politics, Cambridge University Press, Cambridge, str. 182-205.
- Schachter, Hindy Lauer (1988): »The pornography debate in the United States: Politics, law and justification«, Gazette, International journal for mass communication studies, let. 42, št.2, str. 93-104.
- Segal, Lynne (2000): »Pornografske bitke«, Sodobnost, letnik 48, št. 7-8, str. 1109-1114.
- Šetinc, Franc (1971): Kaj mislimo o informiranju, Teorija in praksa, let. 8, št. 5, str. 774-783.
- Šribar, Renata: »Pornografija: Po protipornografskem ukrepu medijskega inšpektorja«, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam/16/analiza/>, 5.12.2003
- Šribar, Renata: »Ta lahki predmet manipulacije: oblast in regulacija pornografije«, dostopno preko: <http://mediawatch.ljudmila.org/bilten/seznam/17/mpolitika/print.html>, 5.12.2003
- Trček, Franc, Kovačič, Matej (2000): »Kiberseks in pornografija na internetu«, Teorija in praksa, let. 37, št.6, nov.-dec., str. 1069-1081.
- Verdnik, Iztok (1999): Odnosi z javnostmi in raziskovanje, Teorija in praksa, let. 36, št. 4 jul.-avg., str. 564-575.
- Zelezny, John D. (1993): Communications Law: liberties, restraints, and the modern media, Wadsworth Publishing Company, str. 466-507.
- Zillman, Dolf, Bryant, Jennings (1983): »Pornography and social science research: Higher moralities...«, Journal of communication, let.33, št.4, str. 111-114.

VIRI

- Albreht, Matjaž, (2003): »Sistem samoregulacije že v pripravi«, Delo, 7.5.2003, str.2.
- Alič, Gregor (2003): »Porno dileme«, Primorske novice, 4.4.2003, str. 43.
- Budal, Martina (2003): »Neomadeževani do 15. leta«, Večer, 18.7.2003, str.12.
- Cerar, Gregor (2003): »Ogrožena pedofilija«, Mladina, 20.1.2003, str.50.
- Erjavec, Karmen, Volčič, Zala (1999): »Medijske navade slovenskih otrok«, Delo, 18.5.1999, str.12.

- Grisogono, Vedrana (2003): »Pornografija – smo proti ali za?«, Naša žena, 28.4.2003, str. 6-8.
- Guzelj, Igor (2003): »Šopek domicilnih perversnosti«, Mag, 26.2.2003, str.33.
- Guzelj, Igor (2003): »Pornotravme«, Mag, 2.4.2003, str.29.
- Hrastar, Mateja (2003): »Erotična neenakost«, Mladina, 24.2.2003, str.60.
- Hrastar, Mateja (2003): »Krogci in trikotniki«, Mladina, 7.7.2003, str.60.
- Kladnik, Darinka (2003): »Kri in hudobija lijeta z ekranov«, Nedeljski dnevnik, 25.5.2003, str. 10-11.
- Koren, Ksenija (2003): »Potreba po ustavljanju nasilja je večna«, Večer, 17.5.2003, str.12.
- Kranjc, Špela, Mesič, Emina (2003): »Tresli so se joški, rodila se je miš«, Študentska revija Klin, letnik 2, št.4, junij 2003, str. 7-9.
- Krže, Primož (2003): »Živela demokracija«, Dnevnik, 24.2.2003, str.5.
- Kučič, Lenart J. (2003): »Zakonska ureditev fotofonov?«, Delo, 24.11.2003, str. 10.
- Kurinčič, Jože (2003): »Intimistična ali angažirana vera«, Družina, 20.7.2003, str.3.
- Kuzmanič, Tonči (2003): »Kaj je pornografija«, Sobota, 22.3.2003, str.20.
- Lesničar-Pučko, Tanja (2003): »In kaj bo s kurjimi bedrci?«, Dnevnik, 4.3.2003, str. 5.
- Lorenčič, Mojca (2003a): »Slovenski iztirjenci mirno deskajo po straneh z otroško pornografijo«, Dnevnik, 21.1.2003, str. 2-3.
- Lorenčič, Mojca (2003b): »Za razmah otroške pornografije kriva tudi država«, Dnevnik, 20.11.2003, str.3.
- Lupša, Maja (2003): »Vojna zakoncev Mihič«, Jana, 11.3.2003, str.21-22.
- Mager, Ingrid (2003): »Ko mediji žrtev zlorabijo še drugič«, Dnevnik, 2.8.2003, str. 24-26.
- Medvešek, Marko (2003): »Moralka«, Mag, 19.2.2003, str.4.
- Medvešek, Marko (2003): »(Ne)sprejemljivo«, Mag, 9.7.2003, str.4.
- Mehle, Borut (2003): »Pravica do samozadovoljevanja«, Dnevnik, 28.2.2003, str.4.
- Merljak, Sonja (2003): »Brezobzirno izkoriščanje ranljivosti«, Delo, 17.5.2003, str.3-4.
- Mihič, Franc, Marija (2003): »Pornografija nad državo«, Delo, 14.1.2002, str.10, Dolenjski list, 17.1.2002, str.20, Slovenske novice, 22.1.2002, str.60, Demokracija, 24.1.2002, str.64 in Večer, 28.1.2002, str.25.
- Mihič, Franc (2003): »Pornografska vojna«, Mag, 26.2.2003, str.95.
- Mihič, Franc (2003a): »Morala dnevne sobe«, Delo, 1.3.2003, str.30.
- Mihič, Franc (2003): »Konec pornografije na TV!?!«, Družina, str. 24.
- Mihič, Franc (2003): »Orožje za nožično pohujševanje«, Mladina, 17.3.2003, str.4.
- Mihič, Franc (2003): »O pravicah«, Dnevnik, 18.3.2003, str.5.

- Mihič, Franc, Marija (2003): »Zakonske zaščite še vedno ni«, Večer, 27.10.2003, str.24.
- Mihič, Franc, Marija (2003): »O pornografiji na TV zaslonih«, Družina, 2.11.2003, str.4.
- Mihič, Franc, Marija (2003): »Pornografija ostaja na TV zaslonih«, Dolenjski list, 13.11.2003, str.28.
- Modic, Max (2003): »Male skrivnosti velikega biznisa«, Mladina, 10.2.2003, str. 50-51.
- Modic, Max, Cerar, Gregor, Štamcar, Miha (2003b): »Orožje za množično pohujševanje«, Mladina, 3.3.2003, str.46-48.
- Modic, Max (2003): »Orožje za množično pohujševanje«, Mladina, 31.3.2003, str.4.
- Modic, Max, Matos, Urša, Cerar, Gregor (2003c): »Temna stran poželenja«, Mladina, 5.5.2003, str.21-25.
- odprto pismo Skupine nevladnih organizacij ministrici za kulturo Andreji Rihter glede avtentične razlage 1. in 3. odstavka 84. člena Zakona o medijih, dostopno preko: http://www.mirovni-institut.si/slo_html/novosti.htm, 12.11.2003 in v Večeru, 30.7.2003, str.26.
- Pertič, Maja (2003): »Proti cenzuri strasti«, Sobota, 22.3.2003, str.20.
- Petovar, Mojca, H., K. (2003): »Tatica sanj«, Družina, 2.2.2003, str.12.
- Požar, Bojan (2003): »Trio de Janeiro«, Slovenske novice, 9.4.2003, str.10.
- Praprotnik, Rok (2003): »Odraslim cenzuro, otrokom vojno«, Delo, 15.2.2003, str.2
- Sade, Miha (2003): »Vojna zakoncev Mihič«, Jana, 8.4.2003, str.4.
- Šori, Iztok (2003): »Ja, gledam porniče!«, Večer, 24.2.2003, str.22.
- Šribar, Renata (2003): »Pornografija, pravljica za odrasle«, Večer, 29.3.2003, str.41-42.
- Šribar, Renata (2003a): »Pornografija, laži in mediji«, Delo, 16.4.2003, str.5.
- Šribar, Renata (2003b): »Država naj vzpostavi sistem samoregulacije«, Delo, 31.5.2003, str.30.
- Šribar, Renata (2003c): »Ravnajmo odgovorno!«, Večer, 4.7.2003, str.25.
- Švigelj Mérat, Brina (2002): »XXL od polnoči do petih jutraj«, Sobotna priloga Dela, 7.12.2002, str.25.
- Tecco, Simon (2003): »Je pri vas žena glavna v družini?«, Dnevnik, 1.3.2003, str.25.
- Vasle, Vinko (2003): »Porno film«, Jana, 18.2.2003, str.5.
- Vasle, Vinko (2003): »Vojni pornografi«, Jana, 8.4.2003, str.6.
- Zemljič, Petra (2003): »Zakon in druge perverzije«, Večer, 29.3.2003, str.40-42.
- Zdravković, Lana (2003): »Moški, res imate problem!«, Večer, 7.4.2003, str.22.

intervjuji

- Dakič N., Simona (2003): Intervju s predsednico Sveta za radiodifuzijo dr. Sandro Bašić Hrvatini, Stop, 21.8.2003, str.14-15.
- Kastelec, Barbara (2003): Intervju s predsednico Sveta za radiodifuzijo dr. Sandro Bašić Hrvatini, Družina, 31.8.2003, str 12 –14.
- Valentar, Katarina (2003): Intervju z višjim inšpektorjem za medije Ivanom Palom, Mag, 19.2.2003, str.9.

DRUGI VIRI

- Avtentična razlaga Zakona o medijih, dostopno preko: http://www.objave.uradni-list.si/bazeul/URED/2003/062/B/52_3026_5052.htm, 17.11.2003
- Direktiva EU o televiziji brez meja, dostopno preko: <http://www.obs.coe.int>, 20.12.2003
- Evropska konvencija o čezmejni TV, dostopno preko: <http://www.media-forum.si>, 1.12.2003
- Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, dostopno preko: http://www.idcse.nuk.si/k_-_po_spre_-_005.html, 30.11.2003
- Kazenski zakonik RS: dostopno preko: <http://www.dz-rs.si>, 1.12.2003
- Konvencija o otrokovih pravicah, dostopno preko: <http://www.v-mavrica.kp.edus.si/table/konvencija.html>, 30.11.2003
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (1970): prva knjiga, DZS, Ljubljana.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (1979): tretja knjiga, DZS, Ljubljana.
- Slovenska tiskovna agencija (STA), dostopno preko: <http://www.sta.si>
- spletna stran o francoskem pisatelju Markizu de Sadu, dostopno preko: http://www.zofijini.net/online_dialog.htm, 12.11.2003
- Svet za radiodifuzijo, dostopno preko: <http://www.sigov.si/srd/main3122.html>, 20.11.2003
- Urad Vlade RS za informiranje: Kliping o pornografiji v Sloveniji (182 prispevkov). Interno gradivo.
- Uradni list RS, št. 40, 2004: Zakon o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika.
- Ustava RS (2001): Uradni list RS, Ljubljana.
- Veliki slovar tujk (2002): Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Zakon o medijih, dostopno preko: <http://www.media-forum.si>, 20.11.2003
- zapiski pri predmetu Komunikacijske pravice, dr. Sandra Bašić Hrvatini, 2001
- zapiski pri predmetu Komunikacijski sistemi, dr. Sandra Bašić Hrvatini, 2001
- film Škandalozno pero
- film Ljudstvo proti Larry Flyntu

- oddaja Trenja na POP TV, 27.3.2003
- oddaja Preverjeno na POP TV, 27.5.2003
- oddaja Tednik na TV Slo, 13.2.2003
- okrogla miza o Nasilju, pornografiji, medijih in poklicni etiki, 15.5.2003